

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 26.

Torsdagen den 1 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 56, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 7 och 49 punkterna i lagen om val till riksdagen.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten dels ock i ämnet väckta motioner. Ang. sockerskatten.

Genom en den 6 februari 1917 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 45, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden och finansärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med i ovannämnda statsrådsprotokoll över jordbruksärenden av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga följande vid propositionen fogade

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 26.

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Härigenom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med den 1 mars 1917 till och med den 31 oktober samma år erläggas skatt med 11 öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under oförmälda tid utgår med 5 öre för varje kilogram.

Till bevillningsutskottet hade därjämte överlämnats och i sammanhang med förenämnda proposition behandlats fyra i anledning av samma proposition väckta motioner, nämligen:

nr 335 inom andra kammaren av herr *von Sneidern*, som hemställt, att riksdagen måtte vidtaga den ändring i Kungl. Maj:ts förslag till sänkning av sockerskatten att vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med den 1 mars 1917 till och med den 31 oktober samma år skulle erläggas skatt med $10\frac{2}{3}$ öre för varje kilogram, dock att skatten för socker från den s. k. Lidköpingsgruppen under samma tid skulle utgå med $4\frac{2}{3}$ öre;

nr 336 likaledes inom andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby, vilken föreslagit att riksdagen måtte beluta att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen förordade grunder — antaga förslag till kungörelse angående sådan nedsättning av sockerskatten under tiden 1 november 1917—1 november 1918, som kunde beräknas medföra en minskning av inkomsten under denna skattetitel med 2,000,000 kronor; samt

nr 99 inom första kammaren av friherre *Fleming* och nr 334 inom andra kammaren av herr *von Hofsten*, i vilka sistnämnda likalydande motioner hemställes, att riksdagen måtte utöver föreslagen skattelindring för socker, som tillverkades vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnades till fritt bruk från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping, för täckande av i Kungl. Maj:ts proposition omnämnda merkostnader, cirka 350,000 kronor, som drabbat mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, medgiva nämnda bolag skattefrihet för en kvantitet av 50,000 deciton raffinerat socker, som från ovannämnda fabriker utlämnades, ävensom att riksdagen

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till nästkommande års riksdag, dels för säkerställande av betodlingen i mellersta Sverige och dels för täckande av nu löpande merkostnader för ifrågavarande bolag, framlägga förslag till sådan skattelindring eller skatterestitution, som kunde av föreliggande omständigheter skäligen påkallas.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

I sammanhang med ovannämnda proposition och motioner hade utskottet vidare till behandling förehaft en av herr *Hage m. fl.* före den ordinarie motionstidens utgång inom andra kammaren väckt motion nr 164, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta göra sådan ändring i § 1 av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, att denna paragraf komme att i här berörda delar lyda sålunda:

»För allt socker som inom riket tillverkas eller dit införes, skall på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämning till fritt bruk erläggas skatt med 6 öre för varje kilogram. För det socker, som tillverkas vid de före 1913 anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, utgår dock skatten under tiden till 1918 års utgång med 2 öre för varje kilogram; ägande Kungl. Maj:t att utfärda behöriga kontrollföreskrifter.»

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med de i ovan åberopade statsrådsprotokoll över jordbruksärenden av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga följande

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Häriigenom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 31 oktober 1917 erläggas skatt med 11 öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidkö-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

ping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid utgår med 5 öre för varje kilogram;

2) att ovan omförmälda, i anledning av nämnda proposition väckta motioner,

av herr von Sneidern,
av herr Johansson i Uppmälby,
av friherre Fleming och
av herr von Hofsten,

mätte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att herr Hages m. fl. förutnämnda motion icke mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *K. A. Nilson, Jacob Larsson, Röing* och *Rune*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till herr von Sneiderns motion, mätte — under förutsättning att Svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att, utöver gällande kontraktspris jämte odlingsbidrag av 40 kronor per odlad hektar, till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning med 60 öre per deciton betor, samt att av sålunda utfäst högre ersättning åt betodlarna ingen ökning av nu gällande maximipris å socker finge föranledas — antaga följande

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Häri genom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 31 oktober 1917 erläggas skatt med $10\frac{2}{3}$ öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid utgår med $4\frac{2}{3}$ öre för varje kilogram;

2) att övriga omförmälda, i anledning av nämnda proposition väckta motioner

av herr Johansson i Uppmälby,
av friherre Fleming och
av herr von Hofsten,

mätte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att herr Hages m. fl. ovanberörda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;
av herrar *H. M. Bäckström, Palmstierna, Holmström, Johansson*, i Uppmälby och *Uddenberg*, vilka hemställt,

1) att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Johanssons i Uppmälby motion samt under försättning

dels att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av betor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i överensstämmelse med i herr Johanssons motion förordade grunder;

dels att sockerbolagen förbunde sig att till statsverket återbära det belopp av den genom skattesänkningen dem beredda inkomsten, som kunde komma att överskjuta den på staten ankommande delen av verkställda utgifter till bestridande av betodlarnas merkostnader;

dels att betodlarna tillförbundades att vid betproduktionen använda inhemsk arbetskraft till lägst de arbetspriser, vilka legat till grund för av sakkunnige den 14 december 1916 till Kungl. Maj:ts ingiven kostnadsberäkning; och

dels att någon ökning av nu utgående maximipris å socker icke skulle under förordningens giltighetstid ifrågakomma.

mätte bifalla följande

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Häri genom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med den dag Kungl. Maj:ts bestämmer till och med den 31 oktober samma år erläggas skatt med 13 och $\frac{1}{3}$ öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid utgår med 9 och $\frac{1}{3}$ öre för varje kilogram;

2) att övriga omförmälda, i anledning av nämnda proposition väckta motioner

av herr von Sneidern,
av friherre Fleming, och
av herr von Hofsten,

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

mätte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att herr Hages m. fl. ovanberörda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herrar *Jeansson* i Kalmar och *von Hofsten*, vilka inom utskottet yrkat, att den ytterligare nedsättning, som kunde tillkomma det mellansvenska bolaget, måtte ökas till 4 öre, en åtgärd, som skulle tillföra nämnda bolag ett belopp av 200,000 kronor;

av friherre *Fleming*; samt

av herr *Hammarström* mot viss del av utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre *B e c k - F r i i s*: Herr talman, mina herrar! Den orosfyllda och allvarliga tid, i vilken vi leva och som vi alla trodde och så innerligen hoppades skulle bliva av relativt kort varaktighet, fortfar tyvärr alltjämt. Dess snara slut hoppas vi väl på, men krigets förödande verkningar äro tyvärr förvisso redan så stora, att vi säkerligen lång tid efter krigets slut få lida av dess ödeläggelser.

Under dessa förhållanden är det av den största vikt, ja, en absolut nödvändighet att vi göra allt vad vi kunna för att inom egna gränser söka producera tillräckliga mängder livsmedel för befolkningens näring; därom äro vi säkerligen alla ense, men det är ingalunda lätt att åstadkomma ett sådant resultat. I dag föreligger till riksdagens behandling och avgörande ett Kungl. Maj:ts förslag i det syftet, och såsom jag i förgår i denna kammare nämnde, hoppas jag inom de närmaste dagarna få avlämna en Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för tryggande av brödspannmålsödlingen.

Innan kammaren går att debattera och avgöra den nu föreslagna frågan och innan jag yttrar mig om densamma, anhåller jag få framhålla några allmänna synpunkter i avseende å vårt lands produktionsförmåga av livsmedel och den import, som därmed står i sammanhang.

Under normala förhållanden importeras stora mängder livsmedel, speciellt brödsäd. För utfodring av landets kreatursstock importeras betydande kvantiteter foderämnen, majs och oljekakor. Ej heller vår växtodling är van att stå på egna ben, utan för dess behov plägas införas stora mängder utländska gödselmedel, såsom chilosalpeter och kalialter samt råfosfat till superfostfattillverkningen. Nu äro så gott som alla dessa importmöjligheter stängda. Var och en torde inse, i vilken vansklig ställning vårt land och speciellt vårt jordbruk därigenom kommit.

Det har också därigenom blivit allt nödvändigare att söka driva landets jordbruk så, att det ger det allra mesta av vad det under de givna ogynnsamma förutsättningarna kan ge och att det om möjligt ger dessa produkter i den relation inbördes, vari samma produkter äro för landet nödvändiga. Dessa förhållanden innebära

problem av lika viktig som svårlöst och i varandra ingripande beskaffenhet. Det gäller att söka hjälpa och utvidga på ett håll utan att stjälpå eller på ett skadligt sätt inskränka på ett annat.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Det kan icke förväntas, att dessa förhållanden skola kunna ordna sig på ett tillfredsställande sätt utan statens medverkan och understöd. Den rådande osäkra och tid efter annan sig änderande allmänna situationen — speciellt vad den utländska tillförseln angår — har för jordbruket medfört oberäkneliga svårigheter, och jag vet väl samt får ofta bevis på, att bland jordbrukarna råder missmod. Detta är ej heller underligt, då maximipris måst jäggas på vissa deras produkter, den ena efter den andra, och då det på sistone blivit för landets säkerhets skull nödvändigt att taga spannmålen i beslag för statens räkning i allt mera ökad omfattning. Kommer så härtill, att väderleken under år 1916 var i större delen av landet ogynnsam för växtligheten och att även i de orter, där man ansett sig hava erhållit en god skörd, denna vid tröskningen visade sig ge långt mindre utbyte än man väntat, är det ej underligt, att jordbrukarna se framtiden an med största betänksamhet. En källa till oro är även den svårigheten, som alltmer visat sig på sista åren att anskaffa mänsklig arbetskraft i tillräcklig mängd, på grund av de höga löner som under nuvarande konjunkturer bjudas i annan med jordbruket konkurrerande och betalningskraftigare sysselsättning.

Om lantbrukarna under de gångna krisåren i vissa fall, vilket de ock villigt erkänna, haft det ekonomiskt bättre än den icke lantbrukande befolkningen och då särskilt dem, som äro hänvisade att leva på en begränsad inkomst, så torde av vad jag nu sökt framhålla vara tydligt, att lantbrukarna ock fått kämpa mot ej endast ökade utgifter utan även med svårigheter att anskaffa vad de för sin verksamhets framgångsrika drift behövt.

Jag håller nu före, att lika absolut nödvändigt som jordbrukets produkter äro för landet, lika nödvändigt är det att staten nu giver jordbrukarna sådana garantier, att de med förtröstan kunna se framtiden an och att de sålunda utan tvekan söka skaffa landet all den avkastning, jorden kan giva.

Tyvär är lantbrukets avkastning svår att beräkna, då väderleken för densamma spelar en så stor roll, vilket förra årets skörde-resultat nogsamnt visar, men göra vi vad vi kunna för att uppnå ett gott resultat, då hava vi ingenting att förebrå oss. Vill riksdagen med öppen blick för vad tiden nu kräver giva Sveriges lantbrukare de garantier de i vissa avseenden önska, är jag viss om, att de å sin sida skola göra allt vad de förmå för att skaffa landet livsmedel. Genom god samverkan kunna vi hoppas på bästa möjliga resultat.

Jag övergår nu att nämna några ord om det föreliggande betänkandet.

En odling, som i högre grad än nästan alla andra har stark känning av de nuvarande svårigheterna, är odlingen av sockerbeter. Sockret är ju numera icke som fordom rikemans lyx utan är en

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

folknäring i egentlig bemärkelse, om än en viss inskränkning i den förra överdrivna förbrukningen därav utan skada kan ske, enligt vad vinterns erfarenhet visar. Denna odling kräver särskilt godartad och på omsorgsfullaste sätt bearbetad jord, den kräver kraftig gödsling med konstgödsel och den kräver därjämte proportionsvis mycket större användande av mänsklig arbetskraft än någon annan i större skala bedriven odling. Vid betodlingen kan den mänskliga arbetskraften ej lika lätt och i lika stor omfattning som vid andra odlingar ersättas med maskinella anordningar. Intet under då, att, när konstgödsetillgången är knapp och det, som finnes att få, är dubbelt så dyrt som vanligt samt arbetstillgången likaledes är knapp och osäker samt även den mycket dyrare än förr samt av dessa orsaker ej lika stor skörd som förr kan påräknas, ehuru framställningskostnaderna ökas, betodlarna allvarligt tänka att, i den mån deras kontrakt tillåta, inskränka sockerbetsodlingen samt i stället använda den goda jorden för andra mer lönande odlingar, ifall de icke få högre pris för betorna än förr.

En del betodlare ha med sockerbolagen ingått kontrakt på ett år och de återstående på fem år, och dessa kontrakt ge dem rätt att öka eller minska sin betodling inom vissa gränser. Jag har hört, att även de, som villigt ämna odla sina betor, dock förklarar, att de utan en högre säkerhet för betpriset än den, som i herr von Sneiderns motion föreslagits, icke komma att våga sig på att gå över minimiarealen. Andra betodlare ställa sig så oroliga för det kommande året, att de sagt, att de skulle vilja använda en paragraf, enligt vilken force majeure kan ge dem tillstånd att komma ifrån kontrakten. Det är huvudsakligen oron för att icke kunna skaffa tillfällig arbetshjälp, som föranleder detta. Man bör icke klandra dem för att de vilja inskränka på en verksamhet, som de anse vara förenlig med stor risk. Det kan ej kallas ofosterländskt, då det ju icke kan begäras, att den enskilde skall fortsätta med en näring eller odling, som lätt, ja, kanske snarare kan bli till direkt förlust, den må vara än så viktig för landet. Men det är uppenbart, att det skulle vara till största skada för landet, om en sådan inskränkning ägde rum i någon större skala. Det är i hela landets intresse, att detta förebygges, och kostnaderna därför böra då alla landets invånare dela på ett eller annat sätt.

Hur skall man nu göra betodlingen så lönande, att den verkligen fortsättes i önskad utsträckning? Uppenbarligen måste detta ske därigenom, att betodlarna få mera betalt av sockerbolagen, men detta kunna icke dessa bolag ge utöver en viss gräns, enligt vad noggranna utredningar visat, utan att erhålla gottgörelse genom höjning av sockerpriset eller ock på annat sätt. Nu är det emellertid klart, att sockerpriset, som är maximerat, icke kan släppas fritt, för att icke konsumenterna må bli lidande. Ej heller har det synts mig möjligt att höja maximipriset så mycket, att de ökade betodlingskostnaderna därigenom helt täcktes. Då finge ju konsumenterna betala alltsammans, vilket är desto olämpligare nu, som sockret är underkastat ransonering efter industriella grunder. En viss mindre höjning, av

mig föreslagen till 3 öre, synes emellertid kunna ske utan nämnvärd olägenhet. En större höjning har nu ej från något håll i utskottet ifrågasatts, varemot i två reservationer all höjning avstyrkes. I varje fall återstår ingen annan utväg, än att staten träder emellan med ett belopp, som i vilken händelse som helst dock måste bli ganska stort.

Huru mycket behöva då betodlarna få i ökning, för att man skall kunna påräkna, att de skola kunna fortsätta åtminstone i oförminskad omfattning? Ja, om svaret på denna fråga har rätt mycken strid stått, och i utskottsbetänkandet med reservationer finnas tre olika belopp föreslagna, nämligen 95 öre, 75 öre och 60 öre per deciton. Att sistnämnda belopp är alldeles för lågt, därom hava alla de på området erfarna personer, som jag kunnat få tillfälle att samråda med, varit fullt ense. De sakkunniga, som biträtt vid utredningen av denna fråga, hade föreslagit 75 öre, men i betraktande av dels därefter inträdda eller med största sannolikhet förutsedda ytterligare fördyringar och dels jämförelsen med andra grödor, som kunde undantränga sockerbetsodlingen från dess innehavda områden, kunde jag, såsom jag i propositionen så fullständigt som det varit mig möjligt utvecklade, icke stanna ens vid de sakkunnigas belopp. Utskottets majoritet har nu givit Kungl. Maj:ts förslag rätt.

I Danmark hava sockerbolagen och sockerbetsodlarna tillförenehafte någon sorts sambruk, jag menar, att sockerbolagens vinst synes ha varit direkt sammankopplad med betodlarnas vinst. Men efter senaste höstens svårigheter och den förlust, som även de danska sockerbetsodlarna i likhet med de svenska uppvisats ha haft på förra årets betskörd, ha de danska betodlarna sagt ifrån att de icke längre vågade vidhålla sin betodling i samma utsträckning som förut, med mindre än de garanterades ett pris för sina sockerbetor, och ehuru detta pris icke absolut kan jämföras med vårt på grund av olika bestämmelser i kontraktet, har det dock efter överläggningar och utredningar, som tyckas ha varit mycket fullständiga, i Danmark bestämt till ett garantipris av 3,30 per deciton betor, d. v. s. ett högre pris, än vad Kungl. Maj:t föreslagit vår riksdag, att de svenska betodlarna skulle garanteras. Jag vill dock därvidlag tillägga, att, liksom våra sockerbolag äro mycket rädda för sin drift under kommande säsong på grund av stenkolsprisen och ha begärt, att, om dessa bli för höga, de skola få någon hjälp på ett eller annat sätt för att ytterligare täcka sina omkostnader, så har man däremot i Danmark lyckats träffa en överenskommelse, att betodlarna, då de tilltvingat sig högre betpris, skola vara skyldiga att bära något av sockerbolagens eventuella förluster, om jag fattat rätt just på grund av de ytterligare höjda kolprisen.

Om man nu vill stanna vid 75 öre eller om herrarna vilja gå med till 95 öre, det är naturligtvis beroende på, hur stor risk man är benägen att ta på sig. Ingendera siffran innebär naturligtvis någon absolut garanti varken för betodling eller för sockerbetskörd. Men det bör vara uppenbart, att man för 95 öre bör kunna påräkna avsevärt större och säkrare sockerbetsodling än för 75 öre, och då jag

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

närmast har att i vad på det allmänna ankommer ansvara för att landets jordbruk ger landets invånare den mängd av föda de behöva för sitt uppehälle samt jag efter ingående utredningar funnit detta det högre av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet erforderligt, kan jag för min del icke gå ifrån denna ståndpunkt och taga på mig större risk för att betskörden skulle komma att misslyckas.

De erforderliga medlen skola ju enligt Kungl. Maj:ts och utskottets samt reservanterna herrar Nilsons m. fl. förslag betalas med 15 öre av bolagen. Reservanterna herrar Bäckström m. fl. vilja av bolagen kräva 20 öres bidrag. Jag vill härmed blott anföra, att jag vid förhandlingarna fått den övertygelsen, att, då man fått bolagen så långt som nu skett, så kan man icke rättvisligen gå längre. De ha ju mycket stora risker även för sin drift, och jag vill särskilt påminna om den risk de löpa på grund av eventuell stenkolsknapphet och de stegrade stenkolsprisen.

Kungl. Maj:t och utskottet vilja som sagt låta konsumtionen bidra med tre öre, under det att reservanterna vilja lägga allt på accisen. Denna fråga är för mig av mindre vikt. Huvudsaken är, att vi få socker och att betodlarna få sådan betalning, att de odla sina betor, så att vi kunna hoppas att till nästa konsumtionsår ha socker till förfogande.

Då det inom kammaren finnes så många ledamöter, som äro i sockerbetsodlingen långt mer hemmastadda, än vad jag kan vara, så har jag icke nu velat gå in i några särskilda detaljer om själva sockerbetsodlingen; jag är viss om att herrarna på långt bättre sätt, än vad jag kan göra, komma att under debatten belysa denna fråga. Jag vill endast framhålla en synpunkt, och det är den, att om man nu icke kan använda i lika stor utsträckning de erforderliga och lämpligaste gödningsämnena för sockerbetsodlingen, så är det givet, att enligt vad som kan förutses avkastningen per hektar icke kan hållas uppe i den högsta önskliga, och således komma då kostnaderna för arbetet att på den del av arealen, som blir för ändamålet använd, ställa sig högre, än om det blivit den högre avkastningen. Jag vill framhålla detta därför, att det talas rätt mycket om man skall räkna med 260 eller 300 deciton avkastning per hektar. Jag kommer i detta fall, liksom då jag annars talar om åtgärder för jordbrukets säkerställande, att uttryckligen framhålla, att jag icke kan taga på mig något direkt ansvar. Det är högre makter huvudsakligen, som hjälpa oss att få en god skörd eller som genom otjänlig väderlek kanske åstadkomma, att vi få en dålig skörd. Men jag anser i alla fall, att man måste försöka göra vad man kan, och jag är säker på, att om riksdagen nu vill visa Sveriges lantmän ett tillmötesgående och ett förstående för deras krav, så skola de också komma att visa alla Sveriges invånare, att de vilja göra vad på dem beror.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! De av kammarens ledamöter, som tillfölje de ofta förekommande långa debatterna här i kammaren under de sista dagarna icke haft tillfälle att taga ingående del av den kungl. propositionen och bevillningsutskottets be-

tänkande i detta ärende, kunna lätt få den föreställningen av dessa handlingar, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag endast innebär en sänkning av sockeraccisen under en viss tid. Men så är långt ifrån fallet, vilket även eu passant framhölls av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Ty ett bifall till denna proposition och till detta utskottsbetänkande innebär ävenledes en höjning i sockerpriset, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle träda i kraft den 1 mars men som, till följe frågans något försenade behandling, enligt utskottets förslag skulle träda i kraft någon av de närmaste dagarna, då Kungl. Maj:t behagar bestämma.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Den kungl. propositionen är föranledd av krav från såväl betodlarnas sida att med regeringens hjälp utverka hos sockerindustrien ökade pris på sockerbetorna tillfölje de ökade kostnaderna vid produktionen och dels liknande krav från industriens sida, att Kungl. Maj:t måtte höja det nu fastställda priset på olika sorters raffinadsocker, på det att sockerindustrien skulle kunna erhålla ersättning för de merkostnader, som denna industri har tillfölje kristiden. Skånes betodlars centralförening ingick redan i november månad i fjol till Kungl. Maj:t med en dylik anhållan, vari påstods, att betodlarna vid produktionen av betor hade en merkostnad av 89 öre per deciton betor, vilken uppgift något rättades i en senare inläga till Kungl. Maj:t, vari framhölls, att dessa merkostnader uppgingo till 91 öre per 100 kilo betor med en skörd av 150 deciton betor per tunnland. Svenska sockerfabriksaktiebolaget ingick redan den 11 oktober i fjol med en anhållan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte höja maximipriset å raffinadsocker med 3 öre per kilo, på det att bolaget därigenom skulle erhålla ersättning för de merkostnader, som detta bolag ansågs ha tillfölje kristiden. Förhållandena ändrade sig snart nog ytterligare i den riktningen, att samma bolag något senare ingick med en förnyad anhållan till Kungl. Maj:t, att priset måtte höjas med ytterligare 2 öre eller med summa 5 öre per kilo, för att denna industri skulle få sina merkostnader fullt ersatta. Detta föranledde herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla personer, som skulle vara behjälpliga att granska dessa inlagor och framkomma med det förslag, vartill denna granskning kunde föranleda. Dessa sakkunniga funno betodlarnas uppgifter om de ökade produktionskostnaderna i det stora hela vara fullkomligt riktiga. De togo endast avstånd från en enda synpunkt, nämligen att betodlarna hade lagt till grund för sina beräkningar av merkostnaderna förhållandena under ett par år, som för betodlingen varit synnerligen ogynnsamma. De sakkunniga lade, fullständigt riktigt enligt min uppfattning, till grund en längre period, varigenom man fick fram en genomsnittssiffra, som man naturligtvis med större säkerhet kunde acceptera än en siffra, byggd på några, vad skörderesultatet beträffar, fullständigt abnorma år. På detta sätt fingo de sakkunniga fram sin siffra 75 öre per 100 kg. betor som den verkliga merkostnaden vid betproduktionen. Dessa 75 öre motsvara således betodlarnas 90 öre, om man lägger till grund genomsnittssiff-

Aug. socker-
skatten.
(Forts.)

ran för ett visst antal år. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet var dock icke övertygad om riktigheten av de sakkunnigas förslag — förslaget härrörde från en betydande majoritet bland de sakkunniga — endast två reservanter funnos, av vilka en ville gå längre, och en, som icke ville gå så långt ifråga om ersättningsbeloppets storlek. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhåller i den kungl. propositionen på sid. 19 som sin mening, att han anser det »nödvändigt, att åtgärder oförtövat vidtagas för att åstadkomma, att under år 1917 sockerbetsodlingen icke blott bedrivs i samma omfattning som föregående år utan även utvidgas». och på sid. 20 framhåller herr statsrådet: »Jag måste för min del finna detta pris» — 75 öre — »allt för lågt för att medföra åsyftat resultat, en kraftig ökning av sockerbetsodlingen instundande vår.» Bevillningsutskottet har emellertid fullständigt enhälligt underkänt herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet uppfattning, att en ökning av betpriset till 95 öre per deciton betor skulle ha en sådan verkan, och bevillningsutskottets majoritet, som utgöres av högern plus herr K. G. Karlsson, framhåller i motiveringen till sitt betänkande följande: »Utskottet har fördenskull knappast ansett sig kunnat förvänta, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den förevarande punkten skall kunna åstadkomma den utvidgning av sockerbetsarealen, som chefen för jordbruksdepartementet åsyftat. Redan för att såvitt möjligt trygga bibehållandet av den nuvarande betarealen har utskottet ansett det av Kungl. Maj:t föreslagna betpriset erforderligt.» Utskottet anser således detta högre pris av 95 öre per deciton betor vara behövt för att bibehålla den nuvarande odlingen.

Ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition resp. utskottets hemställan innebär en ökad utgift av i runt tal 8,600,000 kronor, och det förutsättes av Kungl. Maj:t i propositionen, att detta skulle täckas på följande sätt. Dels genom den bekanta särskilda avgift, som i början av februari månad åsattes vissa bevis å rekvisition av socker, vilken avgift jag något senare skall tillåta mig att återkomma till i annat sammanhang och vilken avgift beräknas inbringa 2,625,000 kronor. Vidare skulle priset på socker från och med i dag höjas med 3 öre per kilo, vilken förhöjning beräknas komma att uppgå till 2,250,000 kronor, och till sist skulle sockerskatten sänkas med 5 öre, vilket motsvarar ett belopp av i runt tal 3,750,000 kronor.

Till det föreliggande utskottsbetänkandet är bland annat fogad en reservation av fyra medlemmar av det liberala partiet, vilka ställt sig helt på majoritetens bland de sakkunniga förslag. De kunna icke finna annat, än att det å ena sidan är i överensstämmelse med rättvisa och billighet och dessutom för landet nyttigt, att betodlingen vidmakthålles i sin nuvarande utsträckning, och om herrar betodlare i Skåne få av och genom staten full ersättning för de merkostnader, som dessa betodlare ha, ja, då kunna icke dessa betodlare ha den allra minsta orsak att klaga, utan man måste i stället säga, att riksdagen har behandlat dem på det mest tillmötesgående sätt man kan tänka sig. Jag vill icke tro om

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

desså skånska betodlare, i den händelse riksdagen fattar ett dylikt beslut i överensstämmelse med den liberala reservationen, att de skola ha panna att minska betodlingen med ett enda tunnland, då dessa betodlare borde vara de första att erkänna den tacksamhets-skuld, vari de stå till svenska riksdagen för den för dem synnerligen fördelaktiga lagstiftning, som ägt rum under årtionden och vilken lagstiftning har möjliggjort för dessa lantmän att få sin jord i en kultur, som de aldrig hade kunnat tänka sig, och få ett värde å egendomarna, som de ävenledes icke kunnat drömma om.

Dessutom är det den stora skillnaden mellan den liberala reservationen å ena sidan och Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag å den andra, att vi liberala reservanter under inga som helst förhållanden kunna vara med om att ett enda öre av dessa kostnader uttages av konsumenterna av socker, utan staten ensam bör genom sänkt accis bära dessa kostnader. Allting fördyras, mina herrar, i så oändlig grad under kristiden, att det vore lyckligt, om vi åtminstone kunde hålla priset på sockret vid det nuvarande. Och speciellt är det ju dubbelt viktigt, att icke konsumenterna drabbas av denna utgiftsökning, då man väl litet var känner till, att socker är en artikel, som icke blott konsumeras i ovanligt stor utsträckning här i landet — Sverige är som bekant det tredje landet i ordningen i Europa i fråga om sockerkonsumtion, näst efter England och Danmark — utan även att socker är en artikel, som i större utsträckning under normala förhållanden konsumeras av de små i samhället, av de fattiga, som — man må gilla eller ogilla det — vid sin myckna kaffedrickning och dylikt använda socker i mycket stor utsträckning. Vi reservanter stå därför enligt min uppfattning på en mycket säker grund, och jag beklagar, att regeringen frångått de sakkunnigas förslag,

Jag vill icke, herr talman, låta detta tillfälle gå förbi utan att ävenledes närmare belysa industriens ställning under kristiden, emedan det kan vara till nytta, när man snart nog igen kommer in på fråga om sockertullslagstiftningen och sockeraccisen, att allt kommer fram, som kan vara till nytta för att sätta sig in i denna fråga, som minsann icke är så lätt att kunna bedöma i detalj.

Jag påpekade i början av mitt anförande, att industrien hade krävt, att Kungl. Maj:t borde öka sockerpriset med 5 öre per kilogram, för att industrien skulle få sina merkostnader betalda. Nå, har industrien, har Svenska sockerfabriksaktiebolaget, den stora sockertrusten, verkligen några merkostnader nu under kristiden för hela sin fabrikation, som borde föranleda en sådan prisförhöjning? Nej, mina herrar, denna industri har för hela sin produktion icke haft några merkostnader, den har tvärtom varit en av de tullskyddade industrier, som till följd av regeringens maximipolitik, prispolitik etc. haft av hela sin tillverkning merinkomster i stället för merkostnader. Dessa merinkomster äro beroende därpå, att industrien till följd av det av regeringen fastställda maximipriset på matsirap har kunnat få så stor förtjänst på sirapstillverkningen, att denna merinkomst på sirapsförsäljningen icke allenast täckt

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

merkostnaden på sockret, utan även lämnat industrien betydlig vinst därutöver, uppgående till mellan 900,000 och 1 miljon kronor. Dessa siffror äro enligt min uppfattning, mina herrar, så intressanta — och jag tror att de aldrig hava förekommit — att jag skall be att få nämna dem. Jag ber herrarna hava vänligheten att fästa något avseende vid dessa siffror.

Försäljningspriset på den svenska marknaden under försäljningsåret 1913—14 var för mörk sirap 17,10 öre i genomsnitt. Denna industri har under det senaste året tillverkat av mörk sirap cirka 3.000.000 kilogram. För denna mörka sirap har en ökad produktionskostnad av 83 öre per kilogram uppstått, och uppgår således merkostnaden för denna tillverkning till 24,900 kronor. Tillverkningen av ljus sirap, golden-sirap, beräknas uppgå till omkring 9,000,000 kilogram, men kostnaden för denna sirap har i stället varit mindre nu än under försäljningsåret 1913—14, så att kostnaden har minskats med 20,700 kronor, vadan på hela sirapstillverkningen den ökade produktionskostnaden endast uppgår till 4.200 kronor. Nu har priset på sirap genom regeringens maximipolitik — jag beklagar, att när det här diskuteras om dessa saker, man endast kommer in på frågan om jordbruksalstren och att det här icke ävenledes blir tillfälle att tala något om prispolitiken för andra livsmedel och annat som rör industrien — höjts, för denna mörka sirap från 16,10 öre till 45 öre per kilogram och för golden sirap från 30,10 öre, medelpriset försäljningsåret 1913—14, till 55 öre per kilogram. Ökningen är sålunda 24,90 öre. Merinkomsten av sirapstillverkningen, beroende på prisförhöjning, har sålunda uppgått till en summa av 3,048,000 kronor, en summa som icke allenast har täckt merkostnaderna för tillverkningen av själva sockret utan även lämnat industrien en ökad vinst, vilket, mina herrar, föranledde det steget från Svenska sockerfabriksaktiebolagets sida att återtaga sitt krav på ökat pris å socker. Vi hava fortfarande det en gång fastställda priset på socker, men man kan väl ändå förvåna sig över, att när förhållandena äro sådana, som jag här relaterat, och när 1914—15 års bokslut för Svenska sockerfabriksaktiebolaget visar en nettovinst av 8,653.811 kronor 75 öre och för arbetsåret 1915—16 en nettovinst av 11,099,640 kronor 44 öre, en industri verkligen kan komma fram med ett krav på, att Kungl. Maj:t skulle ytterligare höja det fastställda maximipriset med icke mindre än 5 öre per kilogram.

Vad anspråket från Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag beträffar, så kunde helt enkelt detta bolag icke driva någon sirapstillverkning, emedan detta bolag icke hade gamla lager av råsocker, som sockertrusten hade, och dessutom inga maskinella anordningar för att upptaga denna tillverkning. Detta bolag befinner sig sålunda i ett helt annat läge. Jag har som ordförande i trustkommittén skrivit under ett betänkande, vari jag framhåller, att jag skulle anse, att det hade varit lyckligt så gott som ur alla möjliga synpunkter, om detta bolag aldrig hade kommit till stånd, och jag beklagar livligt det beslut, som svenska riksdagen år

1913 fattade, att detta bolag skulle ha en helt annan ställning vis-à-vis accisen än Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Jag förstår icke en sådan ståndpunkt som den, att ett sockerbolag skall betala en accis och ett annat bolag en annan accis. Sedan fattade riksdagen sitt beslut i denna riktning och för att främja betodlingen i Östergötland, Kalmar län och Öland accepterade riksdagens majoritet denna undantagslagstiftning. Ville man då verkligen främja den sak, som 1913 års riksdag velat främja, då anser jag, att det icke varit mer än rätt och billigt, i motsats till vad Kungl. Maj:t föreslår och vad utskottsmajoriteten framhåller, att detta bolag hade fått hel och full ersättning för de merkostnader, som industrien har haft till följd av maximipriset — merkostnader, som dubbelt hårt drabbat detta jämförelsevis svaga bolag, som under arbetsåret 1915—16 första gången har haft ett tillfredsställande resultat.

Jag yttrade ävenledes i början av mitt anförande, att Kungl. Maj:t uttagit ett större belopp genom en särskild avgift. Den nu sittande regeringen firade den tredje årsdagen av borggårdstalet med publicering att en särskild avgift av 25 öre per kilogram införts för bevis om godkännande av vissa rekvisitioner av socker och detta under pågående riksdag utan riksdagens hörande. Jag kan, herr talman, icke finna denna åtgärd annat än som en utmaning mot den svenska riksdagen, och jag tillåter mig att fästa konstitutionsutskottets synnerliga uppmärksamhet på denna åtgärd. Sockerfrågan har ofta behandlats här i denna kammare, och utan tvivel är det ej sista gången som denna fråga kommer att tilldraga sig riksdagens uppmärksamhet. För ett och annat årtionde sedan var denna fråga icke utredd så, att flertalet av riksdagens ledamöter kunde fullt bedöma de steg, som då vidtogos i den ena eller andra riktningen, steg, som vi sedermera bittert ha fått ångra, icke allenast konsumenterna utan även industrien själv, som har alltför många fabriker, vilka ej äro tillräckligt centraliserade. Oklokt skulle enligt min uppfattning i högsta grad vara, om denna kammare nu sloge in på sådana principer att icke blott till fullo ersätta de skånska betodlarna för deras merutgift vid produktion av betor utan även betala dem ett belopp utöver det, vartill dessa merkostnader uppgå. Det skulle vara att ännu en gång slå in på en fullständigt felaktig väg.

De som däremot i likhet med oss fyra reservanter anse, att betodlarna böra hava ersättning för dessa merkostnader men dock icke ett öre därutöver, och de som i motsats till Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten anse, att sockerpriset under nuvarande förhållanden till följd av dessa merkostnader icke bör höjas med ett enda öre, de böra giva sina röster till förmån för den reservation, som är bifogad utskottets betänkande och avgiven av herrar Nilson i Kristinehamn, Jacob Larsson. Rune och av mig, till vilken reservation jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Hofsten: Herr talman, mina herrar! Beträffande huvudfrågan i den föreliggande kungl. propositionen eller frågan om

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

åstadkommande av tillräcklig betodling inom landet skall jag be att för närvarande få framhålla endast följande synpunkter.

Det ligger i öppen dag, att det för vårt land är av ofantligt stor nationalekonomisk betydelse och i dessa tider av stor praktisk vikt, att vi kunna inom landet producera vårt behov av socker. Sockerbetspriset utgår för närvarande med — den siffran har här icke förut nämnts — 2: 25 kronor per deciton. Nu föreslås följande förhöjning i detta betpris: av Kungl. Maj:t och utskottet 95 öre, av de liberala reservanterna 75 öre och av de socialdemokratiska reservanterna 60 öre. Betodlarna förklara, att de icke kunna med ekonomisk fördel odla betor, om de icke tillförsäkras en betryggande vinst. Herr statsrådet har redan i det hänseendet åberopat vad utskottet uttalat, nämligen att man vid denna frågas bedömning måste såsom en viktig faktor räkna med, att den på grund av de synnerligen ogynnsamma väderleksförhållandena hösten 1916 felslagna betskörden hos många betodlare framkallat obenägenhet för denna odling. Det skulle enligt mitt förmenande vara synnerligen betänkligt, icke blott under utvarande kristid, då vi kanske icke kunna importera något socker, utan även för framtiden, om betodlingen ginge avsevärt tillbaka. Nu yttrade nyss herr statsrådet, att det beror på hur stor risk man vill taga på sig i detta hänseende, vilken siffra man skall välja vid ökningen av betpriset. Herr Röing yttrade i det sammanhanget, att han hoppades, att de skånska betodlarna av tacksamhet mot statens åtgärder icke skulle ha panna att annat än fortsätta att odla betor. Jag förmodar, att de skånska betodlarna svara för sig själva, men nog ligger väl saken praktiskt taget så, att, om lantbrukarna i dessa delar av vårt land komma till den uppfattningen, att en annan bransch, en annan gren av lantbruket lönar sig bättre än betodlingen på grund av de ofantliga risker, som äro förenade med denna odling, det vore mänskligt, förklarligt och sannolikt, att de välja den odling, som lönar sig bäst, eventuellt ägna sig åt någon annan gren av lantbrukshållningen än betodling. Med andra ord, man står inför denna situation: skall man betala betodlarna ett sådant pris, att man har sannolikhet för att det inom vårt land blir odlat så mycket betor, att vi ha möjlighet att producera vårt eget sockerbehov? Ja, det synes mig, att den frågan är förenad med ganska stort ansvar, och jag kan för min del icke taga detta ansvar på mig i annan mån, än att jag röstar för det högre belopp, som betodlarna förklarat sig nöjda med.

Herr Röing uppehöll sig något vid den omständigheten, att Kungl. Maj:t beslutat uttaga 3 öre i förhöjning av priset på socker. Nu bör i detta sammanhang påpekas, att en förhöjning av 1 öre per kg. socker gör på varje hushållsmedlem ett belopp av 12 öre per år; en förhöjning av 3 öre per kg. betyder alltså en förhöjning av 36 öre per person och år. Det är väl ändå få hushåll, där en summa av 36 öre per år och hushållsmedlem spelar någon som helst avsevärd roll. Det är visserligen sant, att man i dessa tider bör vidtaga alla åtgärder för att livsförnödenheterna icke skola stegras i pris, men då alla andra förnödenheter stigit så oerhört, är denna summa. 36 öre per person,

så försvinnande obetydlig, att man knappast kan ha skäl till att på allvar tala därom.

Då jag jämte friherre Fleming i första kammaren motionerat beträffande det så kallade mellansvenska bolagets intressen, må det tillåtas mig att yttra några ord i denna sak. Under debatten har icke förut berörts den omständighet, som från detta bolags sida tacksamt erkännes, nämligen att en ytterligare skattelindring av 2 öre föreslås för detta bolag, varigenom skatten således skulle komma att ställa sig 11 öre för det större bolaget, och 5 öre för det mellansvenska bolaget.

Jag begagnar nu först tillfället att bemöta ett uttalande, som herr Röing nyss hade. Han fällde följande uttryck: »detta synnerligen svaga bolag». Denna uppfattning har kommit till uttryck under debatten i bevillningsutskottet och hyses naturligtvis — då jag till min förvåning fick höra herr Röing göra detta uttalande — av ett betydande antal ledamöter av denna kammare. Det må då vara mig tillåtet att nämna några siffror angående detta bolags utveckling, jag skall icke för mycket gå i detalj.

Nu är till en början att märka, att detta bolag levererar socker till landets innevånare för en tid, som helt täcker konsumtionsbehovet för två månader. Antalet betodlare inom det mellansvenska bolaget har ökats från 1,300 år 1908 till 1,900 år 1915—1916. Betarealen har ökats från 3,800 tunnland år 1908 till 7,900 år 1915. Totalskörden var år 1908: 40,500,000, år 1915: 85,300,000.

Av dessa siffror framgår otvetydigt, att om bolaget kan genomgå denna kristid, det har ekonomiska möjligheter att kunna bestå i framtiden. Jag finner således det omdöme, som herr Röing fällde — »detta synnerligen svaga bolag» — grundat på bristande kännedom om de föreliggande förhållandena, en omständighet, som förvånar mig beträffande herr Röing, som så är inne i denna sak.

Emellertid tillåter jag mig även framhålla en annan synpunkt. Här förefinnas nu två affärer i samma bransch. Båda hava genom statens åtgärd att åsätta maximipris blivit betagna möjligheten att på den vanliga vägen: genom prisförhöjning å varan, uttaga de ofantligt ökade merkostnader, som uppstått av kristiden. Det ena bolaget, det större, har, såsom herr Röing nämnde, möjlighet att genom sirapstillverkning med även därå åsatta höga maximipris återvinna dessa merkostnader plus ytterligare vinst, det mindre bolaget har däremot icke denna möjlighet, det har icke, såsom nyss antyddes, de maskinella anordningarna därför. Nog kan man väl då säga, att det skulle vara ganska befogat och rättvist, om genom något statens åtgörande även detta mindre bolag finge en del av sina merkostnader, vilka nu utgöra över 350,000 kronor, betäckta.

Nu har undertecknad jämte herr Jeansson i Kalmar i vår reservation framhållit, att vi fortfarande i princip vidhålla vår uppfattning, att det mellansvenska bolagets merkostnader måtte genom statens åtgöranden helt täckas, men av praktiska skäl, då vi befara, att vi icke kunna inom riksdagen vinna majoritet för en så-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

dan åtgärd, hava vi inom utskottet yrkat, att detta mellansvenska bolag måtte tillföras en ersättning för sina merkostnader av omkring 200,000 kronor. Detta vinnes därigenom, att skattelindringen för detta bolag ökas från 5 till 3 öre, och jag ber, till den kraft och verkan det hava kan, att få framställa yrkande härpå.

Jag ber således, herr talman, att få yrka, att riksdagen måtte besluta i överensstämmelse med utskottets förslag med den ändringen, att orden på sista raden: »utgår med 5 öre för varje kilogram» måtte utbytas mot orden »utgår med 3 öre för varje kilogram».

Häruti instämde herrar *Jeansson* i Kalmar och *Lithander*.

Herr *Palmstierna*: Herr talman! När man genomläser den kungl. propositionen, så får man omedelbart det intrycket, att denna proposition, liksom så mycket annat, röjer de typiska dragen hos den nuvarande regeringens politik. Vi finna ett meddelande i propositionen av sådan beskaffenhet, att såsom kammarens ledamöter behagade finna, bevillningsutskottet anser sig, ehuru det icke rör vid den konstitutionella sidan av saken, likväl böra fästa riksdagens uppmärksamhet därpå. Å andra sidan tillkännager också den kungl. propositionen den brist på planmässighet, som utmärker regeringens politik beträffande livsmedelsspörsmålet.

Jag skall nu först be att få säga några ord rörande det spörsmål, som jag tillät mig att i en interpellation till herr statsministern påtala, nämligen att, när Kungl. Maj:t — herr Röing har redan berört det — har ansett sig behöva 8,625,000 kronor dels för sockerfabrikationen och dels för betodlingens upprätthållande inom landet, så tar Kungl. Maj:t under sittande riksdag genom en kungörelse, som hade givits tre dagar innan propositionen dagtecknats, en höjd sockerbeskattning med 25 öre för socker avsett för kaféer och restauranter m. fl., med andra ord för den konsumerande allmänheten. I sanning en typisk accis i ordets egentliga bemärkelse. Det är såväl med hänsyn till själva beloppets storlek, som att det icke är fråga om ersättning för viss tjänst, och då beloppet dessutom användes för ett allmänt statsändamål, alldeles givet, att Kungl. Maj:t begått ett eklatant grundlagsbrott, kommit i strid med § 60 regeringsformen.

Jag förmodar, att konstitutionsutskottet senare kommer att beröra saken, men det är visst, att när riksdagen skall lagstifta på detta område, så begränsas i realiteten riksdagens bevillningsmakt, enär Kungl. Maj:t på samma område, där riksdagen skall lagstifta, föregripit riksdagen och utfärdat en viss beskattning.

Man kanske ler litet över denna anmärkning och säger, att det är bara »bokhållaresynpunkter». Det har blivit modernt numera, att när man från vänstersidan hävdar svenska folkets »urgamla rätt att sig självt beskatta», eller riksdagens ställning i vårt statsliv, så säger man genast: »det där är bokhållaresynpunkter». Jag vet icke, om den nuvarande regeringen gillar denna uppfattning, som tillkännagivits i första kammaren, men jag är övertygad om, att här i

denna kammare reagerar man bestämt mot allt sådant, som blir en inskränkning av riksdagens grundlagsenliga makt och befogenhet. Det hade varit önskvärt, om något svar på min interpellation hade kommit, innan vi gå till slutbehandling av detta utskottsbetänkande, men så har nu icke skett.

Emellertid vill jag säga, att när regeringen har ett sådant kynne, att den vaktar på varje riksdagens steg och, därest riksdagen icke påpekar varenda liten sak — riksdagen har ju t. ex. icke talat om mälningsavgiften, fiskexportavgiften m. m. — blir djärvare och strävar att utnyttja riksdagens underlåtenhet, då är detta något som måste bli föremål för vårt allvarliga övervägande. Regeringen har nu också trängt in på ett beskattningsområde, som väl riksdagen aldrig kunnat drömma om att regeringen skulle beträda. För riksdagen själv kan detta måhända vara något att tänka på. En regering, som besjålas av ett sådant kynne, att den tolkar varje liten uraktlåtenhet från riksdagens sida så: »nu släpper riksdagen efter» — en sådan regering måste nog uppmärksammas och alla dess steg vaksamt följas av riksdagen.

Jag ingår nu på det andra spørsmålet, rörande planmässigheten i det hela. Först ber jag då få säga något rörande det formella.

Vad är det här fråga om? Vad är det vi alla vilja? Jo, vi vilja betrygga betodlingen under det kommande året till den utsträckning, som är nödvändig för sockerbehovets fyllande. Vi tänka då närmast att man skall, såsom i fråga om superfosfaten, ge en premie till betodlarna. Naturligen blir slutsatsen därav, att man upptar ett förslagsanslag högst i 1918 års stat. Men så gör icke Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t går den budget-tekniskt ovanliga vägen att utpeka en viss speciell skatt för ändamålet. Man minskar skatten för sockerbolagen för att dessa skola betala betodlarna. Detta förfarande strider emot vad som är praxis och ändamålsenligt. I själva verket kan man icke beräkna, att just hela det belopp, bolaget får genom den minskade sockerskatten, kommer att gå till betodlarna, eller att staten icke gör en onödig förlust. Antag emellertid, att det blir en restitution av beloppet — jag återkommer till den saken senare — så blir det en ganska egendomlig plats i vår budget som en sådan inkomst kommer att intaga.

Jag hade tänkt från början att jag skulle motionera i detta ärende om anvisande av ett förslagsanslag högst. Då hade ärendet gått den vanliga vägen till statsutskottet. Men här ha vi ett exempel på »systemet för sent». Riksdagen är så pressad att man måste hålla extra plena och man hann ej motionera, ty i dag, 1 mars, utgår i själva verket tiden för de avtal man under hand träffat. Allting kommer i yttersta timmen, så att man icke hinner arbeta lugnt i riksdagen.

Vidare ber jag få påpeka ännu en annan sak beträffande det formella. Varför ha vi vår folkhushållningskommission? Varför kallas den folkhushållningskommission? Den skall ju överblicka folkhushållningen, reglera densamma, se till vad vi behöva och på lämpligt sätt reglera avpassningen mellan de olika födoämnenas pro-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

duktion och konsumtion i landet. Men folkhushållningskommissionen har icke fått yttra sig i denna sak, den har ställts alldeles utanför densamma. Vilka ha då yttrat sig? Jo, Kungl. Maj:t har tillkallat sakkunniga. Kungl. Maj:t blev likväl ej nöjd med dessa sakkunniga. Det tillkallades sedan — jag vet ej, vad jag skall kalla dem — en krets av personer, som man antog skulle yttra sig om andra spörsmål, men det första de fingo göra var att kritisera de första sakkunnigas förslag. Regeringen följde icke heller de meningar, som där gjorde sig gällande, frångick de första sakkunnigas förslag, hoppade över Alnarpsexperten, lektor Forsberg, och slog till med 5 öre ytterligare. Det är, formellt betraktat, den reda, som ligger i den behandling, Kungl. Maj:t givit propositionen från början.

Nu vill jag säga, att i själva verket bottnar denna framställning i den brist på systematisk behandling av frågorna, som vi erfarit förut. Här talade i dag herr jordbruksministern, och vi märkte säkerligen alla, huru tyngd han var av bekymmer för läget, och vi ha nog märkt, vilken helt annan ton, som — med all rätt — låg i hans anförande nu emot den relativt glada optimism, som rådde vid tiden för remissdebatten. Jag kan ej annat än livligt beklaga, att ej herr jordbruksministern förut tagit itu med saken, då framställningar gjordes från pressen, både högerpressen och den socialdemokratiska pressen, och från det socialdemokratiska partiet den 18 oktober 1916. Nu efteråt diskuterar man med oro i kammaren, nu kommer herr jordbruksministern med diktamina, som skola gå ut över hela landet. Det är något sent detta.

Jag vill också, då herr jordbruksministern säger, att vi skola bevara det allmänna sammanhanget i frågan, uttala att propositionen röjer, att man ej har något verkligt sammanhang. Det är den bristen, som här går igen.

Vi sutto i förrgår och diskuterade livsmedelsfrågan, och när jag åhörde den långa debatten, fick jag det intrycket: Vad är det, som konstituerar svårigheten nu? Jo, vi ha beträffande vår *animaliska* föda följt ett system och priset har fått stegras och stegras — jag tänker på den enorma fläskproduktionen, och grisen är, som man säger i Tyskland, människofödans värsta fiende — men beträffande den *vegetabiliska* födan ha vi hållit priset nere, och, som någon mycket riktigt sade, resultatet har blivit, att den animaliska födan har ätit upp den vegetabiliska. Regeringens politik har icke åstadkommit den avvägning mellan animalisk och vegetabilisk föda, som kunnat skapa ett ordentligt sammanhang vid frågans behandling. När vi höjde smörpriset, tänkte vi ej på, att det skulle verka på mjölk- och ostpriserna, och när Kungl. Maj:t lade fram propositionen rörande sockret, tänkte man ej på sammanhanget med spannmålsodlingen. Det är i själva verket i den frågan, som vår stora betänksamhet ger sig till känna här från socialdemokratiskt håll. Vi kunna därför ej dela Kungl. Maj:ts uppfattning.

Vad vill nu regeringen? Regeringen vill, som det heter, »locka» till sockerbetsodling. Vad är det vi säga? Vi resonera så här:

Hur mycket socker, lägst taget, behöver det svenska folket i denna tid? Sockret är ett födoämne av utmärkt beskaffenhet, men det finnes också lyxkonsumtion av socker. Vilken är den minsta kvantitet vi behöva, hur stor areal är erforderlig, vilken betmängd är nödvändig för detta? Det skulle folkhushållningskommissionen ha talat om. Regeringen säger ej ett ord om den saken, den endast säger, att vi skola locka till betodling. Denna utgångssiffra saknas, och vad kan då resultatet bli härav? Jo, resultatet kan bli, att vi på den areal — jag tänker både på mellan-Sverige och Skåne — där vi skulle behöva odla spannmål eller foderbetor, kanske komma att få sockerbetsodling. Och jag vill se den regering, som, om det så skulle gå och folket ropar och säger: »Vi ha ej bröd», svarar: »Men ni fingo socker.» Jag kan använda detta populära uttrycksätt, men det bottnar i en realitet, och det är det, som gör oss betänksamma.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Det andra, som jag anser principiellt oriktigt i Kungl. Maj:ts förslag, är det, att vi skola jämföra, vad man får genom sockerbetsodling med vad man får genom odling av andra växtslag, således lägga upp dem vid sidan av varandra. Sockret betalas ej lika bra, höj detta! Ja, vi höja sockret. Då få vi höja för något annat, något tredje, och då blir det en skruv utan ända, ty, om man höjer, höjer man den allmänna nivån. och då drar det ytterligare annat med sig. Det är det, som är ett konstituerande fel i politiken, att ej från början lägga fram allt på en enda gång och se efter, vad som behöves. Nu skymtar redan nästa steg. I debatten i förrgår talade herr jordbruksministern om detta oerhörda, att här skall betalas minimipris på spannmål, men vad det betyder i fråga om uppdrivande av jordvärdena med de konsekvenser, som detta kan medföra, därom nämndes intet. Här börja vi med sockret. Sedan kommer spannmålen. Varför hava vi ej i god tid gjort något? I Norge diskuterade man redan våren 1915 dessa saker, men vår regering kommer nu hastande fram med allt under den korta tid, som står till buds. Varför har ej regeringen tagit allt detta i ett sammanhang, så att man kunnat få en överblick, och ej denna stämning av bekymmerfullt allvar kommit fram, plötsligt och drivande framför sig uppjagade stämningar.

Jag har velat säga detta, ty här har man återigen detta intryck, att det ej är någon planmässighet, som präglar regeringens politik på det område, där vårt folk nu vill se en fast hand, framsynthet och klok omsorg i alla avseenden.

Nu föreligger emellertid enighet i ett avseende, nämligen att vi måste ge bidrag till betodlingen. Principiellt vill man locka till betodling. Vi vilja för vår del giva betodlarna betalt för de merkostnader, som äro erforderliga. Det är samma ståndpunkt, som det liberala partiet intager. Nu kan man fråga sig: Vad vilja betodlarna själva? Jo, jag röjer ingen hemlighet, om jag säger, att från början gjorde betodlarna ingen framställning till Kungl. Maj:t, utan det var herr jordbruksministern, som framställde förfrågan till betodlarna. De blevo glada och nappade på kroken, och

Ang. socker-
skatien.
(Forts.)

sedan Kungl. Maj:t gått upp till 5 öre mer än deras expert begärt, så är det klart, att betodlarna undan för undan följt med. En ärad representant på Stockholmsbanken synes betvivla detta, men jag ber, att han i det fallet skall vända sig till en representant på Skanebänken, som företräder betodlarna och verifierat denna min uppgift inom bevillningsutskottet.

Kungl. Maj:t har alltså tagit initiativet, och när Kungl. Maj:t gått så långt, ha naturligtvis betodlarna dragits med. Nu säger herr jordbruksministern, att vi skola ge dem, vad de önska och begära. Nej, Kungl. Maj:t ger mera, än de begärt.

Här ligger nu saken så, att vi ej kunnat följa Kungl. Maj:t i dessa utomordentliga beräkningar och ej heller de liberala reservanterna. Vi anse, att merkostnaden för all odling på landsbygden som ej uteslutande hänför sig till betodling bör man undantaga från beräkningen, och då komma vi till 60 öre i stället för till 75 öre. Det föreligger emellertid en bestämd skillnad mellan liberal och socialdemokratisk uppfattning. Jag gladdes verkligen åt herr Röings anförande. Han gav den socialdemokratiska reservationen ett gott handtag. Vi hade inom bevillningsutskottet erfarit, vilka betydande belopp sockerbolaget förtjänat under denna tid, men att krigskonjunkturvinsten var så stor, som tydligen framgick av herr Röings anförande, därom hade vi ändå icke full kännedom. Bolaget kunde ge en ökad utdelning på det inbetalda aktiekapitalet av 21 %, och jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att 1913 års utredning gav vid handen, att 81 % av aktiestocken innehavas av personer, som äga mer än 100 aktier. Det är alltså endast en liten del av aktieägarna, som tillhör småfolket. När bolaget ej har merkostnad utan tvärtom vinst under denna tid och bolaget självt har intresse av att vidmakthålla detta och hela bolagets ställning uppmontras av staten, skola vi ej då låta sockerbolaget också biträda? För vår del föreslå vi, att det skall biträda med $\frac{1}{3}$ av kostnaden, och jag må säga, att det ligger något riktigt i detta, att ej på staten skall komma hela kostnaden. Den odlingspremie, som utgår, den får enligt Kungl. Maj:ts förslag bolaget fortfarande vidkännas, men man bör dela här, och det är lämpligt att dela så, att staten tager $\frac{2}{3}$ och bolaget $\frac{1}{3}$.

Jag vill också inom parentes säga, att när herr jordbruksministern jämförde Danmark och Sverige och nämnde betpriset, gjorde herr jordbruksministern själv någon reservation, ty han talade om, att betodlarna få ikläda sig förlusten för bolagen, men han gjorde en jämförelse ändå. Siffrorna täcka likväl ej varandra, som 1913 års utredning visar, utan det är nödvändigt att taga en massa småposter därtill med såsom fraktkostnader o. d.

Jag vill vidare säga ett ord till den föregående ärade talaren om det mellansvenska bolaget. Jag tror, att kammarens ledamöter nog äro beredda att omigen draga en suck över allt detta. Jag vill säga, att det är ej ett skötebarn, men nog är det ett sorgbarn. Herr von Hofsten hade rätt i, att det ser ut, som om den uppmontran, som staten givit, haft verkan, den har ökat betodlings-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

arealen men ej antalet betodlare. Bolagets ställning är något bättre än förut, men år 1918 utgår, som kammarens ledamöter känna till, det extra understödet av lindrigare skatt, som bolaget har med ej mindre än 4 öre. Hur kommer då ställningen att bli senare? Nu föreslår Kungl. Maj:t, att vi skola, utöver vad som föreslås för att hjälpa det stora bolaget, ytterligare medgiva denna minskning av 2 öre. Jag tycker, att det är otrevligt att ge bort andras pengar på detta sätt. Vore det någon nationalekonomisk vinst med det för framtiden, då skulle jag kanske ej tveka, men jag vill endast taga ett exempel. Det mellansvenska bolaget har anlagt en råsockerfabrik på en plats i Skåne, där man ämnar upptämma betodling. Råsockerfabriken skall ligga på skånska kusten, och därifrån skall transport sedan ske till Lidköpings raffinaderi. Tror man verkligen, att det kan bli någon framtid med en sådan organisation? Jag för min del kan icke tro på det, och därför måste jag gå mot förslaget.

Så vill jag säga några ord angående den garanti, som erbjudits. Jag vet icke, om kammarens ledamöter uppmärksammat, att vad beträffar bolaget så finnas här icke några garantier. Vi skola nu enligt Kungl. Maj:ts förslag besluta en viss sänkning av accisen tidigast möjligt. Vad blir följden? Dag för dag, vecka för vecka, månad för månad tillföra vi härmed bolaget inkomst, och vi tillföra bolaget naturligtvis en betydande räntevinst. Den kommer att gå över 100,000 kronor och sannolikt till ett par hundra tusen. Men huru går det för den händelse betodlingen icke kommer till stånd i den utsträckning, regeringen tänkt sig? Herr jordbruksministern lät förstå de svårigheter, som råda angående arbetskrafter, och det är riktigt. — Och jag vill säga herr jordbruksministern, att när man i dag så bestämt anför, att arbetskraften kan brista, varför har icke Kungl. Maj:t då i en proposition sökt framlägga garantier för att arbetarna skola få ordentligt betalt? Det var först efter ganska starka ansträngningar från oss socialdemokrater, som man fick in i bevillningsutskottets betänkande på sidan 10 ett uttalande angående arbetslönerna. Det hade varit en enkel logik, om herr jordbruksministern gjort en utfästelse angående lönerna redan i propositionen. — Emellertid, antag nu, att det blir brist på arbetskraft. Bolaget får dag efter dag, vecka efter vecka sin vinst på affären. Kanske bolaget beredes en *extra vinst* härigenom på statens bekostnad. Det finns ingen säkerhet häremot, åtminstone kan jag icke finna den i den kungl. propositionen. Men jag skulle vilja säga kammaren, att jag anser det nödvändigt, att vi från regeringens sida få en förklaring i kammaren, att Kungl. Maj:t skall se till, att det icke på detta sätt beredes bolaget en olaglig extra vinst på statens bekostnad, därför att man icke tänkt på detta tillräckligt i förväg.

Vad betodlingen beträffar, så finnes det i propositionen icke någon garanti för att det blir viss areal, som kommer att bli odlad. Kungl. Maj:t har icke heller kunnat ange detta. Kungl. Maj:t talar i rätt allmänna ordalag om att här skola dessa odlingspremier

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

utgå på visst sätt, men några garantier för den odling, som är nödig, finnas icke. Det finnes dock — vi taga ju så gärna exempel från den stora tyska kontinenten — exempel på hur man förfar i det landet. Vi ha kommit i Sverige, i olikhet mot i Danmark och Norge — på grund av de vilseledande framställningar om förhållandena i Danmark och Norge, som mer än en gång framkommit, jag vill säga det — i olikhet mot i Danmark och Norge ha vi kommit i det läge vi nu äro. Och det är nödvändigt för oss att liksom Tyskland tidigare gjort genom särskilt laga åtgärder tillförsäkra sig bästa avkastningen från den jord, som är bäst ägnad för odlingen i fråga.

Jag skall nu sluta mitt anförande, i vilket jag, herr talman, yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen, men när jag gör det, vill jag alldeles reagera mot en överdrift i herr jordbruksministerns tal. Herr jordbruksministern framförde denna fråga på sådant sätt, som om den gällde Sveriges lantmän i sin helhet. Ja, jag har tidigare uppmärksammat, att i herr jordbruksministerns tal mer än en gång det framskymtat sådana överdrifter. Jag ställde till mig genast den frågan: hur många äro betodlarna? Jo, i själva verket torde de vara omkring 17,000. Norrlänningar, mellansvenskar? Nej, det är en *del* av Skånes jordbrukare, några på Öland och en viss del av *godsägarna* i Östergötland och litet i Västergötland. Det är icke Sveriges lantmän i gemen det är fråga om. Vi behöva icke lägga den synen på tingen. Det blir nog ett spörsmål senare, när det blir fråga om spannmålsodlingen. Så det var en väsentlig överdrift.

Av de skäl jag anført anser jag propositionen principiellt felaktigt lagd, då man icke finner det inre sammanhanget och det icke finnes några garantier för att vad som avses i Kungl. Maj:ts förslag också åstadkommes. Då jag finner, att vi i vår reservation giva betalning för merkostnaden och bespara statskassan 1,7 miljoner i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag och 2 miljoner i jämförelse med det liberala förslaget samt undgå varje ökning av priset på socker, så menar jag, att detta bör vara en befogad framställning.

Jag vet icke, om jag hörde rätt, då herr jordbruksministern i sitt tal yttrade sig på detta sätt: jag kan icke taga på mig risken för ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Om i detta uttalande låg någon förtäckt framställning om att herr jordbruksministern gör detta till en kabinetsfråga, så ber jag få förklara den ärade jordbruksministern att, vare sig om han eller några andra ledamöter i Kungl. Maj:ts regering göra sina framställningar till kabinetsfrågor, så hindrar det oss från att gå den väg, som vi för *landets* skull anse vara den riktiga och den sakligt mest befogade och grundade.

Hans excellens herr statsministern **H a m m a r s k j ö l d**: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet i anledning av den första

delen av den siste talarens anförande. Han erinrade om en till mig ställd interpellation och klagade över, att denna interpellation icke blivit besvarad. I själva verket läses det också i interpellationens motivering: »Nu är det emellertid i och för vederbörlig behandling av kungl. propositionen nr 45 önskvärt, att bevillningsutskottet och riksdagen, som skola besluta om den sänkning av sockeraccisen Kungl. Maj:t förordat, äga klarhet över regeringens politik i denna sak»

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

O. S. V.
Därvid ber jag då få nämna, att i följd av omständigheter, vilka jag icke känner och som icke äro av mig beroende, har denna interpellation icke kommit mig tillhanda förrän i går förmiddag. Ej heller hade före samma tid protokollet över det sammanträde, då interpellationen framställdes, blivit till mig eller i statsrådsberedningen utdelat. Det är således icke mitt fel, att icke interpellationen har tidigare blivit besvarad, men lyckligtvis finner jag av bevillningsutskottets utlåtande, att det uteblivna besvarandet icke hindrat bevillningsutskottet eller ens den ärade interpellanten från att ingå i en saklig behandling av frågan. I motsatt fall hade det väl också kunnat fästas min uppmärksamhet på vad jag icke visste, nämligen att denna interpellation önskades snabbare besvarad. Någon egentlig anledning i utskottets betänkande att ingå på de av interpellanten framställda frågorna finnes näppeligen. På grund av interpellantens yttrande skall jag dock be att få säga några ord därom.

Först vill jag då säga, att det icke förhåller sig så, som interpellanten förutsätter i en av frågorna och i motiveringen, att den av regeringen den 3 februari vidtagna åtgärden skulle innebära någon ändring av sockerbeskattningen. Ifrågavarande åtgärd har icke något med sockeraccisen att göra. Den har i själva verket icke någon likhet med sockeraccisen. Sockeraccisen är ju en avgift, som skall erläggas av tillverkaren. Här återigen är det fråga om en avgift, som är avsedd att uppmuntra tillverkningen, nämligen via fabrikerierna de urproducerande, d. v. s. sockerbetodlarna. Till formen är detta en avgift, som icke skiljer sig annat än till det relativt höga beloppet från andra fall av dylika avgifter, beträffande vilka det icke fallit någon människa in, att det skulle strida mot 60 § regeringsformen, om de föreskrivas av Kungl. Maj:t. I sak åter, mina herrar, föreligger det en höjning av maximipriset. Det torde utan tvivel ligga närmast till hands att, då man behöver pengar dels för täckande av utgifterna för sockerregleringen, dels också för uppmuntrande av sockerbetsodlingen, de härför erforderliga medlen beredas genom en allmän höjning av maximipriset på socker. En sådan åtgärd har också varit diskuterad, också från folkhushållningskommisionens sida. Man har emellertid ansett, att denna utväg skulle bli alltför betungande för den allmänna sockerkonsumtionen, och till följd därav har man ansett det fördelaktigt att inskränka ifrågavarande prishöjning till det socker, som har viss speciell användning, den användning, som omtalas i ifrågavarande kungörelse.

En höjning av sockerpriset i dessa fall hade ju givetvis kunnat åstadkommas också i form såsom en bestämmelse om maximipris.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Detta hade emellertid haft vissa olägenheter, eller med andra ord, den valda formen hade vissa fördelar. Höjningen i ifrågavarande pris skulle ju även lämna medel för bestridande av kostnaderna för sockerregleringen, således för de organ, som anlåtats för denna. Det för detta ändamål erforderliga beloppet skulle således måst av vederbörande bolag, som skulle uppburit maximipriset, betalas till staten. Vidare är förhållandet det, att industrisocker, efter vad jag inhämtat, faktiskt säljes endast av det ena av de två sockerbolagen, och att följaktligen även av den anledningen en inbetalning måst ägarum, för att ett maximipris skulle komma även det andra bolaget till godo. Så hade det behövts vissa efterföljande kontrollåtgärder för att övertyga sig om, att icke bolagets inkomst genom denna prishöjning blivit större än avsett varit, och dessutom är det väl i allmänhet tilltalande, att det är staten, som i första hand utövar upp- börd och kontroll såsom här är fallet.

Jag sade nyss, att det icke är riktigt, att den viktiga åtgärden innebär en ändring av sockerbeskattningen. Icke heller är det riktigt, som det sagts i interpellationen, att inkomsten härav är avsedd för statskassans allmänna behov. Inkomsten härav är, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, avsedd såsom det relateras i propositionen, i första hand, så långt det behövs, till täckande av kostnaderna för sockerregleringens genomförande, och i övrigt åter till att främja sockerbetodlingen i sådan omfattning, som i landets intresse är påkallad.

En fördel av den valda anordningen med kungörelsens utfärdande den 3 februari — som i parentes sagt, såvitt jag vet icke är någon särskilt betydelsefull årsdag för mig — en särskild vinst därav var, att denna höjning av avgiften på det s. k. industrisocket kunde tillämpas en hel månad tidigare än om man avvaktat den tid, då ifrågavarande proposition av den 6 februari hade hunnit slutbehandlas av riksdagen. Denna fördel är icke alldeles att förakta, ty, såvitt jag kan förstå, så skulle med en oförändrad avgiftssats inkomsten blivit minst 300,000 kronor lägre, om den höjda avgiften trätt i kraft en månad senare. Detta kunde givetvis ha hjälpts genom att höja avgiften ytterligare, men det hade ju medfört andra uppenbara betänkligheter.

Därmed tror jag mig hava tillräckligt svarat på interpellantens första fråga, som lyder: »Har Kungl. Maj:t ansett den här ovan omförmälda avgiften icke vara att hänföra till ändring av sockerbeskattningen, och i så fall på vilka grunder?»

Interpellantens andra fråga lyder: »Anser Kungl. Maj:t, att riksdagen må få tillfälle att yttra sig över anskaffningen av de medel, som för det i kungl. propositionen nr 45 angivna ändamål behövas utöver dem, som skola täckas genom de i samma proposition föreslagna åtgärder?» Jag kan icke påstå, att jag är fullständigt säker på, att jag förstår denna fråga. Jag inskränker mig därför till att därom säga det, att givetvis avses inga andra åtgärder i detta syfte än de, som framlagts i den kungl. propositionen, och att några andra avsikter i vare sig det ena eller det andra hänseendet

icke finnas, ty det i propositionen innefattade förslaget åsyftar att vara tillräckligt för det ändamål, som här är ifråga. Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Beträffande själva saken kommer jag fortfarande att överlämna åt den närmast intresserade departementschefen att i mån av behov föra regeringens talan. Jag vill emellertid säga, att jag tror nog, att den siste talaren gjorde sig skyldig till en, jag skall kanske icke säga överdrift, men en betänkelig optimism, när han tycktes föreställa sig, att följden av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle bli, att vi skulle få alldeles för mycket socker. Det lär nog icke vara på det sättet. Över huvud få vi nog resonera så, att vi måste räkna med förhållandena sådana de äro. Vill man ha en viss odling, måste man också skaffa betingelser för den odlingen. Det hjälper icke i längden eller i behövlig utsträckning med vare sig vädjanden eller maktspråk; det ekonomiska livet tar i alla händelser ut sin rätt. Därför, jag upprepar det, vill man ha en viss odling, så måste man också skaffa de nödvändiga ekonomiska betingelserna för denna odling.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Då jag tidigare sysslut åtskilligt med socker, vill jag med några få ord angiva, varför jag i valet mellan de tre linjer, som redan i kammaren haft var sin förespråkare, ansluter mig till Kungl. Maj:ts förslag i frågan.

Jag vill, innan jag går in på de motiv, som därvidlag äro för mig avgörande, först yttra några ord med anledning av det anförande, som nyss hölls av herr Palmstierna. Han ställde frågan så som om det här gällde att välja mellan brödsäd och socker. Jag tycker för min del, att den frågeställningen är fullkomligt oriktig, ty vi vilja väl alla, att det skall finnas både bröd och socker. Säkert är, att om man räknar per ytenhet, då det gäller produktion av livsmedel, så finns det icke något växtslag som ger så mycket ifråga om näringsmedel som just sockerbetorna. En god betskörd ger på tunnländ räknat minst 2,400 kg. socker, och en god veteskörd torde, åtminstone i medeltal, icke ge över 1,600 à 1,800 kg. på samma areal. Var och en förstår sålunda, att om det gäller att producera livsmedel, så har sockerbetodlingen ett bestämt företräde framför alla andra odlingar, och detta i all synnerhet när man tar i betraktande sockrets utomordentligt höga näringsvärde. Någon lyxkonsumtion av socker tror jag icke man med fog kan tala om. Det skulle på sin höjd vara ifråga om konditorier o. s. v., men det torde väl egentligen spela ganska liten roll.

Beträffande nu de tre förslag, som kammaren här har att välja mellan, så ha vi ju dels Kungl. Maj:ts, vari föreslås att betodlarna skola få en förhöjning av 95 öre per 100 kg., dels herr von Sneiderns motion som innebär detsamma som de av jordbruksministern tillkallade kommitterades förslag, och som vill ge dem 75 öres förhöjning, och dels slutligen det socialdemokratiska yrkandet om 60 öres förhöjning per 100 kg. Det är således erkänt från alla håll, att en höjning av betpriset är absolut nödvändig, därest vi skola kunna räkna med att få tillräcklig betodling. Vad nu beträffar herr von

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Sneiderns förslag, som redan nämnts detsamma som kommitterades, så är det ju ganska möjligt, att vid den tid, då dessa kommitterade gjorde sina beräkningar en förhöjning av 75 öre i betpriset kunde vara lagom. Men vi få betänka, att sedan dess ett nytt moment har tillkommit, som kommitterade den gången icke kunde taga i betraktande, nämligen svårigheten att få in ett för betodlingen ytterst viktigt gödningsmedel, nämligen chilesalpeter. Det torde icke finnas någon växt, som har så stort behov av kvävegödsel som just betorna. Och det torde icke heller finnas något kvävegödselmedel, som i fråga om betodlingen kan mäta sig med chilesalpeter. Alla de kvävehaltiga gödningsämnen som tillverkas här i landet eller i Norge, ha den olägenheten i jämförelse med chilesalpeter, att de icke lämpa sig såsom övergödning på betfälten. De kunna gå an, när de sås ut mycket tidigt på våren, men såsom övergödning på betfälten torde de absolut icke lämpa sig, och det gör, att betodlarna, när de nu skola bestämma den areal, på vilken de skola odla betor, alldeles säkert räkna med att risk föreligger för minskat skördeutbyte. I synnerhet som de i allmänhet torde ha ganska liten erfarenhet i fråga om verkningarna av detta »salpeterkväve» och »kalkkväve» och vad de heta, som vi ha här hemma. De ha alltid i det fallet kalkylerat med chilesalpeter. Den känna de väl till, något som icke i allmänhet är förhållandet med de nya kvävegödselmedel, de nu torde vara nödsakade att tillgripa.

Härtill kommer en annan omständighet, som man också får lov att taga i betraktande, och det är den rent psykologiska inverkan den ytterst svaga betskörden samt det ytterst dåliga bärgningsvädret för denna betskörd förra året. Man torde aldrig i mannaminne ha haft ett sådant väder, som man hade under betskörden i höstas. Detta vållade en kolossal förhöjning i arbetspriset. Det var helt naturligt, när fälten stodo till hälften översvämmade, att betupptagarna måste ha en högst betydlig förhöjning i arbetslönerna, om de skulle taga itu med detta under sådana förhållanden ytterst obehagliga arbete. Vidare blev smutsprocenten på betorna under sådana förhållanden alldeles onormal, något som ju dels försvårade transporten av betorna från betfälten, och dels vållade stegrade fraktkostnader. Betkontraktet innehåller en bestämmelse, att om smutsprocenten överstiger 10, så få betodlarna själva betala hela frakten, annars slippa de undan med hälften. När man nu måste utgå från eller åtminstone räkna med, att betodlarna på grund av bristen på salpeterkväve riskera att få mindre betskörd, så stegras ju också därmed arbetskostnaden per tunnland, då denna blir densamma oavsett skörderesultatet, är detta ytterligare ett skäl, varför jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Jag är nämligen övertygad, att den enda framkomliga vägen att erhålla arbetskraft för betodlingen är en avsevärd höjning av ackordspriserna för betskötseln. Bevillningsutskottet har i det avseendet gjort ett påpekande, som jag hoppas att betodlarna allmänt skola taga ad notam. Utskottet säger nämligen, att »bland de merkostnader, med vilka det höjda betpriset motiverats, omnämnes i den av chefen för jordbruksdepartementet meddelade utredningen särskilt merkostnaden för ar-

betskraft. Då utskottet nu förordat Kungl. Maj:ts förslag i fråga om höjning av betpriset, har utskottet därvid ansett sig kunna förutsätta, att de höjda arbetslöner, med vilka man sålunda räknat, också skola av betodlarna erbjudas. Härigenom torde även kunna åstadkommas, att anlitande av utländsk arbetskraft icke behöver ifrågasättas.» Jag hoppas, såsom jag redan sagt, att denna anmodan att höja arbetslönerna för att kunna tillförsäkra sig tillräcklig arbetskraft, skall vinna betodlarnas tillbörliga beaktande. Men för att man med styrka skall kunna kräva någonting sådant, är det naturligtvis nödvändigt, att man höjer betpriset så pass, att de också få råd att betala dessa högre arbetspriser.

Det svagast motiverade i Kungl. Maj:ts förslag anser jag vara, att konsumenterna skola betala en del av det höjda betpriset. — Jag tror, att det varit lämpligare, om man lagt hela denna börda på staten och sedermera genom direkta skatter tagit ut av de mera bärkraftiga den brist, som härigenom skulle uppstå i statskassan. Vidare att den s. k. Lidköpingsgruppen nu föreslås skola få ytterligare 2 öres extra skattelindring utöver de 4 öre, som den haft tidigare. Jag har i likhet med herr Röing tidigare varit av den meningen, att det icke tjänar mycket till med undantagslagstiftning i fråga om denna grupp, ty det finns mycket liten utsikt att den någonsin skall kunna stå på egna ben, och man kan naturligtvis icke i evighet medgiva den en särställning. Den måste förr eller senare komma in under samma bestämmelser ifråga om accisen, som det stora bolaget. Nu har det ju särskilt pekats på sirapstillverkningen, som bedrivs av det stora bolaget, och den därpå erhållna vinsten, som skulle motivera den ytterligare lindringen för Lidköpingsgruppen. Herr Röing har angivit denna siffra till 3 miljoner, och den tyder ju i så fall på, att maximipriset på sirap satts för högt i förhållande till sockerpriset. Om man emellertid utgår från, att bolaget ökat sin sirapstillverkning med t. ex. 10,000 ton, så torde härför ha åtgått 6,500 à 7,000 ton råsocker, som bolaget sluppit betala skatt för, om man nämligen beräknar, att sockerprocenten i sirap är cirka 70. Det blir cirka 1 miljon kronor men då på en tillverkning av 115,000 ton raffinadsocker, den faktiska skattelindringen sålunda c:a ett öre pr kg. raffinad. Lidköpingsgruppen föreslås nu skola erhålla 2 öre pr kg. socker d. v. s. minst dubbelt mera än det stora bolaget. Jag förstår mer än väl, att det mindre bolaget har haft proportionsvis större merkostnader än det större bolaget, men för ingen annan accispliktig näring göres något undantag där-
est ett företag i branschen reder sig sämre än de andra.

Jag tror vidare, att man skulle kunnat på bolagen lägga en del av den prisförhöjning, man nu lägger på sockret och som skall drabba konsumenterna. Bolagen hade, därom är jag övertygad, mycket väl kunnat stå ut med att bära åtminstone någon del därav av senaste vinstsiffror att döma. Inkomsterna voro avsevärt högre, än de varit någonsin. Då härtill kommer, att sockerpriset sedan krigsutbrottet 1914 faktiskt höjts med 4 öre, vilket torde vara tillräckligt för bestridande av de merkostnader som bolagen naturligtvis

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

ha drabbats av, anser jag, att man mycket väl skulle kunna lägga en del av den prisförhöjning, som drabbar konsumenterna, på bolagens axlar.

Nu ligger emellertid saken så, att man är tvungen att besluta, därför att snar hjälp är dubbel hjälp. Betodlarna måste snarast möjligt inrätta sig för den kommande betodlingen, och därför anser jag för min del, även om jag ej gillar att en del av bördan lagts på konsumenterna, ingen annan möjlighet förefinnas annat än att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr *Pålsson* instämde häruti.

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! I en sak äro vi nog alla eniga, nämligen därutinnan, att något måste göras för att säkerställa betodlingen i vårt land, och detta, som måste göras, kan icke ske på annat sätt, än att betodlarna få mera ersättning för betorna, än vad de få enligt de kontrakt, vid vilka de nu äro bundna. På den punkten hava vi inom utskottet varit eniga, att man vill bidra till att betodlarna få skälig ersättning. Sedan är det så, att åsikterna gått isär och därför stå vi här i dag på tre skilda linjer. De hava gått isär på två punkter, dels beträffande frågan om, hur stor denna ersättning åt betodlarna skall vara, och dels beträffande frågan om, vem som skall betala kostnaden, om det skall vara enbart staten eller om, såsom i den kungl. propositionen föreslagits, en del skall gå ut över konsumenterna.

När man har att bedöma frågan om kostnaderna för betodlarna och hur mycket betalt de skola hava, kan naturligtvis den, som i likhet med mig aldrig sysslat med betodling, icke hava någon praktisk erfarenhet att grunda sin åsikt på, utan man har såsom stöd endast det förslag, som de sakkunniga hava utarbetat. Detta de sakkunnigas förslag är ju grundat på de krav, som från betodlarhåll framkommit, och det är enbart på grund av de sakkunnigas förslag, som jag har kunnat bilda mig någon uppfattning i denna fråga.

Det finnes en kalkyl över merkostnaden per hektar, som ligger till grund för de sakkunnigas arbete. Den upptager åtskilliga poster, däribland en post, som rör ökade kostnader för konstgödning, för arbetskraft och för naturaförmåner åt arbetarna. Dessa poster har jag i min motion icke haft något att invända emot, icke heller då det gällde ökade kostnader för döda inventarier, för järnvägsfrakter och dylikt. Däremot har jag icke kunnat följa de sakkunniga, när man kommit till ett par andra poster, nämligen för höstbruk, vårbruk, hästhackning och bortforsling samt den post, som står under rubriken diverse omkostnader, vari inräknas förvaltningskostnader, försäkringar, amorteringar, underhåll av byggnader och dylikt, vilka kostnader för nästa år skulle uppgå till 44 kronor per hektar eller 22 kronor per tunnland. Jag undrar ändå, om vi lantbrukare från mellersta och norra delarna av landet kunna göra oss någon förhoppning om att få en sådan nettovinst, att vi kunna avskriva på våra skulder ett belopp av 22 kronor per tunnland. Jag tror, att de anspråk, som framställts på denna punkt, äro för högt uppdrivna.

Jag nämnde, att jag icke hade annat stöd att stå på än det resultat, som de sakkunniga kommit till, och de hava räknat med en höjd höjning i avkastningen från vad betodlarna nu få, nämligen 260 deciton, till 300 deciton per hektar, och de hava då kommit till en merkostnad av 75,6 öre. En reservant bland de sakkunniga, nämligen herr Nilsson i Kabbarp, vilken icke beträffande merkostnaden räknat med de poster, jag förut berört, har kommit till en merkostnad av 57,8 öre, vilket belopp jag i min motion har avrundat till i jämt tal 60 öre.

De två motioner, som blivit väckta av herr von Sneidern och av undertecknad, hava ett gemensamt syfte, nämligen att vi velat gå med på säkerställande av betodlingen inom den nuvarande arealens omfång men icke hava kunnat gå med på, att man genom höjda betpriser skall söka stimulera till ny odling. Det kommer nog en talare efter mig, som kommer att framhålla, att det icke blir någon ytterligare betodling av, trots Kungl. Maj:ts proposition. Men om man läser den kungl. propositionen, kan man icke undgå att fästa sig vid, att själva huvudsyftet med, att jordbruksministern gått längre än någon av de sakkunniga förordat, varit, att han vill stimulera en större betodling och odling på nya arealer. Jag tror, att det är olyckligt, om detta skulle föra med sig, att man skulle komma att få betodling på ny areal, detta av två skäl. För det första kan det nämligen vara vanskligt att så betor på ny areal, när man saknar tillräckligt med gödningsämnen, och för det andra — och detta är huvudskälet — tror jag icke, att det är så farligt för vårt svenska folk, om det skulle visa sig, att man icke kan få socker obegränsat utan måste nöja sig med en sockerfördelning, ungefär motsvarande vad vi nu hava. Jag tror icke, att man har hört av så mycket missnöje bland folket över sockerkorten, som man har hört ifråga om brödkorten. Jag tror, att man bör se till, att den synpunkten först blir tillgodosedd att man får brödsäd på så stor areal som möjligt. Vidare kan man inskränka på det socker, som går till industrien, och särskilt kan man göra en inskränkning på det socker, som i vanliga fall går till punschstillverkning.

I de sakkunnigas kalkyl fanns också för arbetskostnader, gallring och betornas upptagning, upptagen en merkostnad av 40 kronor per hektar, ävensom naturaförmåner för arbetarna, beräknade till 10 kronor per hektar. Det har också lyckats att i utskottsbetänkandet till och med från utskottsmajoriteten få det erkännandet, att åtminstone detta borde komma arbetarna till godo. I den motion, som jag tagit mig friheten väcka, har jag satt detta som ett villkor för att gå med på någon ökning. Vi anse nämligen, att det skulle vara den största orättvisa, som skulle kunna begås, om riksdagen här beviljade medel till betodlarna och dessa sedan skulle komma i ett sådant gynnsamt läge — ty man vet ju icke vad som kan hända — att arbetsbrist skulle komma att inträffa på vissa industriella områden i de landsändar, där betodling äger rum; det skulle då bliva större tillgång på arbetare, varigenom arbetsgivarna skulle kunna pressa ned lönerna under vad de voro i fjol. Jag hoppas och tror dock,

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

att detta uttalande, som finnes i utskottsbetänkandet, skall hava den verkan, att det skall tillförsäkra arbetarna denna enligt min mening nödvändiga ökning i deras löneförmåner.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre, jag skall övergå till den andra skiljaktigheten, som råder, nämligen dessa kostnaders uttagande. De båda reservationerna, såväl den liberala som den socialdemokratiska, äro ense i den uppfattningen, att kostnaderna för denna ökning åt betodlarna böra drabba staten genom nedsättning i sockerskatten. Däremot föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, som förordats av utskottsmajoriteten, att man skall fördela kostnaderna, så att priset skall ökas med 3 öre för konsumenterna. Man säger, att dessa 3 öre betyda ingenting, och en talare, nämligen herr von Hofsten, ansåg, att det var en obetydlighet. Men mina herrar, vi hava kommit så långt i prisstegringar på alla möjliga områden, att det synes mig, att kunna vi på något område hindra en prisstegring, är det berättigat. Man kan ju resonera så som bonden gjorde, när han körde hö: rår du med detta, så rår du med detta, men det kan hända, att om man lassar på mer och mer på alla möjliga områden, går det som det gick för honom: det stannar. Det finns många medborgare i detta land för närvarande, vilka äro på grund av kristiden komma i en sådan ställning, att de icke tåla någon vidare belastning. Därtill är att märka, såsom här förut framhållits, att allmänheten fortfarande kommer att betala skatt till staten, och då synes det mig icke vara mer än rättvist, att man, när man nödgas skaffa hjälp åt betodlarna, går den vägen, att man låter staten betala och låter konsumenterna slippa. Från första-kammarhåll framhölls inom utskottet, att man helst velat gå på avslag, ehuru det icke kommit in någon reservation därom i betänkandet. Man insåg, att det enda rätta sättet var att lägga allt på konsumenterna och låta dem betala hela beloppet. Detta har, som sagt, icke kommit till synes, och det är jag glad över, ty det visar i alla fall, att man icke vågat gå fram på den vägen att låta konsumenterna betala det hela.

Till sist vill jag säga vad jag började med, att det finns ingen jordbrukare i detta land, kanske ingen enda i denna kammar, som vill förmåna betodlarna att få högre pris. Vi äro alla ense om att giva dem vad vi anse erforderligt för att täcka de verkliga merkostnaderna, men vi kunna icke gå med längre. Vi få komma ihåg, att det finnes flera andra jordbrukare i vårt land än betodlare. Betodlarna få här en garanti för vad de få i inkomst per hektar, i händelse väder och vind äro gynnsamma. Något sådant kunna vi övriga jordbrukare icke hava någon garanti för. Den föregående talaren sade, att det tillkommit svårigheter, sedan de sakkunniga avgåvo sitt betänkande, nämligen svårigheten att få in chilesalpeter, vilken han ansåg nödvändig för betodlingen. Ja, den svårigheten har drabbat även sädesodlarna i vårt land. Det är nämligen så, att vi hava en massa fält som äro höstsådda, vilkas brodd är mycket svag på grund av att det blivit så sent sätt och på grund av ogynnsam väderlek. På dessa fält få vi helt säkert

icke någon skörd alls, utan vi nödgas nog plöja upp dem igen i vår, om vi icke kunna övergödsla dem med chilesalpeter. Men om chilesalpeter icke kan anskaffas, stå som sagt, vi jordbrukare, som hava sådana fölt, inför den situationen, att vi måste plöja upp dem och kosta ytterligare arbete på dem samt beså dem med vårsäd. Jag undrar då, om vi icke också hava anledning att beklaga oss över svårigheten att få kvävehaltiga gödningsämnen.

Herr talman, med vad jag yttrat har jag velat understryka, att i en sak äro vi ense, nämligen att vi vilja av de krav som framställt från betodlarhåll tillgodose, vad som är skäligt, men längre kunna vi icke gå.

På grund av vad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Uddenberg*.

Herr *Jesper son*: Herr talman! Då jag icke kom att vara med i bevillningsutskottet vid detta ärendes slutbehandling, så har jag nu tagit mig friheten att framlägga de synpunkter, jag anser böra läggas på denna fråga.

Frågan gäller ju, hur man vill ställa sig i riksdagen för att inom landet säkerställa den sockermängd som behövs för konsumtionen. Enligt min uppfattning är första villkoret härför, att man tillser, hur sockerbetsodlarna skola erhålla arbetskraft för denna odling. Den som sysslat med sockerbetsodling är väl icke så oklok, att han går åstad och utsår frö till en växt som kräver så oerhört mycket arbete, som sockerbetan gör, om han icke i någon mån vet sig tryggad för att få fullgjort det arbete som kräves icke blott för uppdragande av denna växt utan även för att få den upptagen, så att den blir tillgodogjord för sockerproduktionen. Nu har man ju sagt, att om man höjer priset med så och så mycket, så bör man kunna erhålla den arbetskraft, som man anser nödig. Men det är icke alls säkert, att man kan få detta ändå, och därför anser jag det icke heller säkert, att man kan få den sockerproduktion som skulle vara önskvärd för att tillfredsställa konsumtionen. Om man går ut ifrån det arbetspris, som beräknats komma att betalas, så är det min bestämda övertygelse att, vare sig man gjort något uttalande här eller icke i saken, så hade det blivit minst detta pris som kommit att betalas, ty det bjuds nu avsevärt högre arbetspris än de, som beräknats. Jag vet mig icke heller hava hört en enda invändning mot att denna passus skulle inflyta i bevillningsutskottets betänkande, och därför anser jag det icke riktigt, när en och annan talare vill göra gällande, att det är de socialdemokratiska medlemmarnas förtjänst, att denna passus fått inflyta. Såvitt jag kunde höra, då ärendet behandlades i utskottet, var det ingen som motsatte sig att få in denna punkt. Däremot är det en annan passus som kommit in därefter, som lyder: »Häri genom torde även kunna åstadkommas, att anlitande av utländsk arbetskraft icke behöver

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

ifrågasättas.» Beträffande denna punkt anser jag, att den icke är riktig och att den icke borde hava intagits, ty min bestämda övertygelse är, att utan hjälp av någon utländsk arbetskraft finnes det ingen möjlighet att inom Sveriges rike producera den mängd socker som konsumenterna önska. Det har försökts gång efter annan att öka denna produktion, men det har icke lyckats att göra det utan anlitande av den utländska arbetskraften. Jag vet dock aldrig någonsin, att någon ansett det vara någon särskilt lycklig omständighet, att man behövt anlita en sådan arbetskraft, utan tvärtom har detta alltid skett av nödvång för att kunna uppehålla produktionen. Ty det har i regel medfört större kostnader att anskaffa den utländska arbetskraften än att använda den inhemska, och det är alltid förenat med åtskilligt besvär att kunna få in dessa utländska arbetare. Däremot vill jag på det bestämdaste protestera mot vad som ofta nog insinuerats inom Sveriges riksdag, nämligen att denna arbetskraft skulle vara av en farlig karaktär, att dessa arbetare skulle vara smutsigare och sköta sig mindre hygieniskt än arbetare i allmänhet. Så är verkligen icke förhållandet, utan särskilt de galiziska arbetarna äro i allmänhet snarare snyggare och proprare än de arbetare som kommit från olika trakter av Sverige för att sköta betodlingen.

Sedan är det en annan omständighet, som kommer att i allra högsta grad inverka på årets betodling, och det är tillgången på konstgödsel. Denna odling är så oerhört beroende av att betorna hava tillräcklig näring under sin växttid och att denna näring finnes tillgänglig i den allra lämpligaste formen. Det finnes väl ingen av våra mera odlade kulturväxter, som i någon mån kan jämföras med sockerbetan i fråga om krav på god och väl brukad jord samt att näring förekommer i tillräcklig mängd och i lämplig form. Då man nu vet, att den kvävegödsel, som man i Sverige använder till betodling, nämligen chilesalpeter, icke förefinnes och säkerligen icke kommer att förefinnas i tillräcklig mängd, är det icke så underligt, om många odlare draga sig för att odla sockerbeter i samma utsträckning som tidigare. Jag anser därför, att det är alldeles oriktigt att komma med en sådan sats som herr Röing här gjorde, då han sade, att han icke trodde, att de skånska betodlarna skulle hava panna att minska betodlingen med en enda hektar; de borde nämligen komma ihåg, i vilken stor tacksamhetsskuld de stå till Sveriges riksdag, därför att sockerlagstiftningen berett dem möjlighet att få jorden i den kultur vari den befinner sig. Men om man under förhandenvarande förhållanden omöjligen har utsikt att få en god avkastning av jorden vid sockerbetsodling, då är det väl underligt, att man kan kasta ut en sådan fras, som att de icke skulle hava panna att minska betodlingen. Samtidigt säger herr Röing, att de skulle hava betalt för merkostnaderna, men icke ett öre mer. Nu är det emellertid andra beräkningar, som jag anser mer värda än de som herr Röing håller sig till. Det är nog så, som herr Jönsson i Revinge påpekade, då han nyss yttrade sig, att det tillkommit helt andra omständigheter, sedan de sakkunniga yttrat sig, och att bet-

odlingen nu har mycket mindre möjligheter att bliva räntabel, än vad då fanns utsikt till.

Det tredje villkoret för att betodling och sockerproduktion skall kunna förekomma, är naturligtvis den ekonomiska bärigheten. Det måste man i alla fall säga sig, att hur man än resonerar, så, antingen man är jordbrukare eller affärsman som herr Röing, vill man väl ändå icke slå sig på något som man med öppna ögon ser skall bliva förlustbringande, och detta ligger ganska nära till hands, när förutsättningarna för denna odling blivit så oerhört försämrade, som de icke minst på sista tiden blivit. När det nu gäller att göra en beräkning om vad man kan få för skörd, och att därpå bygga de ekonomiska resultaten, så säger herr Röing, att det väl ändå icke är rätt att räkna med det sista årets avkastning. Slå upp statistiken och se efter vad betodlingen givit för avkastning i medeltal under tio år. Men tror verkligen herr Röing eller någon i denna kammare, att när en bonde skall underteckna kontrakt om betodling, han då slår upp Sveriges officiella statistik för att se, hur mycket han skall skörda på den areal han tecknar sig för? Jag undrar, om icke alla, som hava en smula praktisk läggning, skola giva mig rätt i att en dylik jordbrukare räknar med vad han fick förra året, möjligen också året förut. Jag tror verkligen icke, att han anlitar statistiken för att se, vad han skall få för skörd.

När nu, oaktat naturförhållandena under förra året voro synnerligen ogynnsamma, man hade den största förutsättning för att skörden under innevarande år skulle bli ännu mindre därför att betingelserna beträffande konstgödsel skulle bli så mycket svårare, undrar jag ändå om man icke nu måste räkna med att det är alldeles för högt tilltaget, när man räknar med samma skörd som föregående år. Det är mycket troligt att, även om väderleken blir gynnsam, medelskörden blir snarare lägre än högre än föregående år. Huru man än vill göra detta år, skall det visserligen icke bli så, som herr Johansson i Uppmälby ville påstå att jag skulle komma att yttra mig, eller att det icke skall bli någon sockerbetsodling av, men jag lyser den bestämda övertygelsen, att det skall bli en väsentligt mindre sockerbetsodling, även om man följer bevillningsutskottets förslag. Nu kan visserligen någon säga, att det icke är någon nytta i det avseendet att gå med på det högre beloppet, utan att man likväl kan taga det lägre. Därvidlag vill jag dock ge herr statsrådet rätt, då han påstår, att det är väl ändå de allra största förutsättningar för att det skall bli en större odling, om priset ökas till 95 öre än om det ökas till blott 75 öre. Det kan väl ingen våga bestrida.

Det har både nu och så ofta förut talats om de indirekta fördelar, som sockerodlingen medför för lantbruket, nämligen att jorden kommer i en bättre kultur. Ja, jag vill visst inte förneka, att det förefinnes indirekta fördelar genom betodlingen, men dessa indirekta fördelar komma jorden minst lika mycket till godo, om man odlar foderrotfrukter — snarare mera än mindre, och man kan ju inte i all evighet leva på indirekta fördelar utan måste ha vissa reella inkomster, såvitt det skall bära sig med jordbruket. Herr Johansson i Uppmälby

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

sade, att vid jämförelse mellan odlingen av sockerbeter och sädesodling är det nog ingen som tänker på att de mellansvenska jordbrukarna från t. ex. hans trakter skulle få lov att göra avskrivning för skuld och sådant. Jag tycker dock, att det är alldeles riktigt, om en jordbrukare tänker på att av sin odling erhålla det resultatet, att han också kan amortera av på sin skuld. I annat fall är det ingen sund drift, som ligger till grund för jordbruket, om jordbrukaren inte tänker på att även förbättra sin ställning och icke endast att kunna betala sina omkostnader. Man har så ofta beträffande sockerbetsodlingen velat jämföra oss med Danmark och vid flera föregående tillfällen, då det varit fråga om uppgörelser inom sockerbetsodlingen, frågat varför vi i Sverige skulle behöva ha mera betalt än de i Danmark. Vi borde ha ungefär samma förutsättningar som de för att kunna odla till samma pris. Nu har man emellertid i Danmark sett sig nödsakad att gå med på ett ännu högre betpris än här av Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets majoritet föreslagits. Varför kan man då tänka sig, att det skall kunna för oss lyckas att få en fullt tillfredsställande sockerproduktion utan att i det närmaste följa Danmarks exempel? Jag tror, att detta alldeles oförtydligt pekar på att, såvitt vi vilja göra oss själva försäkrade om att få den mängd socker, som konsumtionen kräver, måste vi följa Kungl. Maj:ts proposition och bevillningsutskottets förslag, ty i annat fall blir det ännu mindre än kanske de allra flesta föreställt sig. Jag är alldeles säker på, att Skånes jordbrukare likaväl som Östergötlands och Västergötlands skola ställa sig så välvilliga som möjligt vid odlingen av sockerbeter, men man får icke heller begära orimligheter och framförallt icke fordra, att de skola ge sig in på en odling, som är så pass oviss, ifall de icke erhålla vare sig den arbetskraft, som de behöva, eller den konstgödsel, som är nödvändig för denna odling, och man får därför icke klandra dem, om odlingen, oaktat man följer bevillningsutskottets förslag, skulle bli något mindre.

Herr talman, jag ber att med den motivering jag anfört yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Herr jordbruksministern började sitt anförande med att skildra det betryck, uti vilket Sveriges jordbrukare för närvarande befinna sig. Jag skall inte ingå på någon polemik med honom beträffande de faktorer, som verkligen föreligga. Lantbrukarna ha det enligt mitt förmenande för närvarande icke så gynnsamt ställt, som man från många håll låtit påskina. Jag kan emellertid icke underlåta att göra några små randanmärkingar till vad herr statsrådet särskilt uppgiver såsom orsaken till dessa svårigheter för lantbrukarna. Han säger, att det råder stora svårigheter för dem därför att det numera icke finnes några som helst möjligheter till import av foderämnen och gödselmedel. Ja, det är sant. Det har visserligen de sista dagarna kommit in något i den vägen, men det är alldeles otillräckligt. Men jag skulle vilja fråga herrarna och herr statsrådet: vad är det, som är orsaken till att vi icke fått in gödselmedel och foder-

ämnen, så att vi nu komma i svårigheter? Jag undrar, om det icke beror därpå, att staten och regeringen försummat att tidigare under förra året — redan på hösten, då man kunde få in foderämnen och gödselmedel — styra om att man kunde få in sådant. Jag vill minnas att i riksdagen i fjol kom fram förslag i form av en interpellation, då detta spörsmål väcktes på tal, och redan då påvisades nödvändigheten av för jordbruket att tillgodose jordbrukarnas behov av fodervaror och gödningsämnen. Sedermera, i höstas — jag vill minnas i november månad — kom från frisinnade landsföreningens verkställande utskott en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari man påpekade detsamma. Det har sålunda inte saknats påpekanden i detta fall. Men Kungl. Maj:ts regering har ändå icke gittat att i tid få in fodermedel och gödningsämnen. Då frågar man verkligen vad det kunnat bero på. Jag har sett en uppgift i pressen att detta skulle bero på saknaden av tonnage för att få in detta, liksom även när det gällde inköp av livsmedel, som det också var mycket svårt att få in till följd av bristen på tonnage. Det förvånar väl envar, att regeringen icke kunnat komma till rätta med tonnaget, i synnerhet då en av regeringens medlemmar är en mycket erfaren fackman på detta område, som sitter inne med stora möjligheter för anskaffande av sådant tonnage. Jag kan således fullt instämma med herr statsrådet, då han betonar, att lantbrukarna nu ha det dåligt ställt. Men jag kan icke finna annat än att det är i främsta rummet herr statsrådet själv, som bär ansvaret för detta.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Vidare talade herr statsrådet om att lantbrukarna ha gripits av olust på grund av införandet av maximipriser och dylika bestämmelser. Det tror jag också är sant; men jag försäkrar herrarna, att jag hört många lantmän — särskilt av mina gamla vänner ifrån Västergötland men även från andra orter i vårt land — icke klaga så mycket över maximiprisen utan däröver att dessa beslut om maximipris kommit stötvis. Först har *en* bestämmelse om maximipris kommit, så en annan bestämmelse och så en tredje bestämmelse utan något ordentligt sammanhang dem emellan. Det har vället att ju mera lojala lantbrukarna varit gentemot dessa påbud, desto mindre betalt ha de fått för sin vara. Jag tror, att den väsentliga anledningen till missnöje ligger däri. Vad man också klagat över — och det synes mig med fullt fog — det är att det är egentligen lantbrukarna, som i detta fall blivit pressade med sådana bestämmelser. Industrien — säger man — hade också bort draga sitt strå till stacken genom att vara underkastad liknande bestämmelser, och det är orätt att industrien, genom att lantmännen avstå livsmedel för billigt pris åt industriens arbetare, rent av på detta vis beredes fördelar utan att industrien i sådant avseende lämnar något bidrag till det allmänna. Och frågar man: är det så, att industrien icke kan bära något sådant? så måste svaras: Ingalunda! Vad åtminstone trävaruindustrien och järnindustrien och flera andra industrier beträffar har man sett, att de gjort sådana vinster, att jag måste för min del säga, att jag ställer mig fullständigt på

Ang. socker-
skatten.
(Förta.)

lantmännens sida, när de påstå, att de blivit illa behandlade i förhållande till industriens utöfvare. Jag vill erinra herrarna om att om också en lantman gjort någon vinst — jag tror, att somliga varit nog lyckliga att förtjäna ända till 50 % mera uti årlig avkastning av sina gårdar, vilket antagligen är det högsta de kommit upp till, medan någon icke fått något, andra åter tio, femton å tjugoprocent ökad avkastning under ett par år — så är det icke mycket i jämförelse med industrien. Hur är det med industrien? Jo, där är förhållandet det, att många stora industriella företag förtjänat hela sitt kapitalbelopp åter på ett enda år. Det är ju en väsentlig skillnad på detta och att endast få någon litet ökad avkastning. Man får därför icke undra i detta fall på om lantmännen tycka, att det varit rimligt, om man ålagt industrien vare sig att kompensationsvis lämna varor som lantmännen behöva till billigare priser eller på annat sätt bidraga med kontanter så att maximiprisen icke behövt sättas så låga. Man har ju i sådant avseende tonnageavgiften att tillgå, men detta är endast en droppe i havet, när man tänker på hur mycket som i och för prisreglering behövt. Jag vill vidare påpeka, att i de sista dagarna har det från lantbrukarhåll klagats mycket över beslaget på foderspannmål, och flera ha sagt mig, att det är rätt märkvärdigt, att lantmännen i södra och mellersta Sverige skola tvingas att avstå spannmål så att de icke ha något att uppföda sina svin och andra kreatur med, och att en del av denna havre skickas upp till Norrland för att de hästar, som behövas för sågverksbolagens arbeten i skogarna, i stället skola få denna havre, och detta för lågt bestämda maximipris. Jag tycker att, om sågverksbolagen förtjäna sitt kapital mångdubbelt upp, borde de också ha råd att betala lantmännen gällande priser, i stället för att man på sätt som skett låtit exproprieras havren från lantmännen till maximipris. Jag tycker, att det ligger mycket fog för dessa lantbrukarnas klagomål. Jag har därför velat säga att, när jag nu icke kommer att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan till den liberala reservation, som är fogad vid utskottets betänkande, beror detta icke därpå, mina herrar, att jag icke anser det rimligt att nu — det är visserligen för sent men bättre sent än aldrig — gå därhän, att man för lantmännen — för alla svenska lantmän, mina herrar — bestämmer ordentliga priser, för vilka staten inköper den skörd, som de måste sträva fram till landets behov. Jag menar det att jag kommer icke att ställa mig i ringaste mån — som man i dagligt tal säger — knusslig, när det gäller att bestämma detta. Men jag anser, att den föreliggande frågan gäller icke alla Sveriges lantmän — det har förresten påpekats förut — och jag har måst gå in på frågan som jag gjort för att kunna klargöra min ställning och motivera min ståndpunkt till den föreliggande frågan. Här gäller det sålunda i detta fall att se till, att man skipar rättvisa, och då vågar jag påstå, att när man av de sakkunnigas beräkningar ser, hurusom den merkostnad, som uppkommit för de skånska betodlarna, skulle vara täckt genom en ökning av de 75 öre, som de liberala reservanterna

föreslagit, måste man i huvudsak anse sig därigenom ha gjort dessa lantmän i ett sådant speciellt fall rättvisa. Jag ser verkligen saken så, att det är väl inte möjligt för dessa odlare, lika litet som för lantmän i allmänhet, att så noga kalkylera över vad de skola odla på den ena eller andra åkertogen och att exakt räkna ut, på vilket sätt de skola få det mesta möjliga, churu det är alldeles klart, att de — och därtill äro de fulikomligt berättigade — i viss mån ta hänsyn till detta. Men jag tror inte, att den s. k. växtföljden tillåter dem att kasta om odlingen hur som helst från det ena året till det andra, och därför tror jag inte, att man riskerar, att skillnaden mellan 75 och 95 öre — det är ju egentligen den det gäller, ty jag antar, att de ifrågasatta 60 örena icke komma så mycket i fråga — detta fall har så stor betydelse. Jag vill då erinra herrarna om, att i allmänhet har det varit så, att Sveriges betodling har räckt till för produktionen av det socker landet behöver och även givit något därutöver, även när man inte haft socker-ransonering införd. Nu har man visserligen haft ett par dåliga år — det sista var ju särskilt dåligt — och det kanhända, att det innevarande året icke blir så gynnsamt, därför att det är möjligt, att gödningsämnen i någon mån komma att tryta. Jag menar, att även om man icke får full medelskörd efter de tio sista årens medeltal, skall i alla fall efter den ransonering, som är införd, landets behov av socker i huvudsak bli fyilt. Och det är väl så, att om någon lantman icke odlar sockerbetor på en viss åker, så odlar han i stället någon annan nyttig växt, som även den kommer landet tillgodo.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang vända mig mot herr Jespersion på Skånebanken, som frågade, om man trodde, att lantmannen, när han skulle avgöra detta, slår upp Sveriges officiella statistik och ser efter, hur betodlingen burit sig på de sista tio åren. Det tror jag visst inte, att lantmännen äro så dumma. Jag tror, att lantmannen kommer bra nog i håg ändå utan vidare, vad han fått under de sista tio åren. Och det är enkel huvudräkning för honom att komma ihåg det. Han säger sig: »visserligen var det dålig skörd i fjol, men det berodde på ogynnsam väderlek. Det regnade ideligen. Det är inte säkert, att det blir så även i år.» Särskilt när han nu får ett högre pris på betorna i år, föreställer jag mig, att han tänker: ja, jag odlar väl fortfarande betor på den jord, som är avsedd för betodling, och hoppas, att väderleken blir sådan, att resultatet blir bättre i år; det kan visserligen bli dålig väderlek även i år, men därom vet man ingenting i mars månad, när man skall bereda sig att odla betor. Jag vill inte påstå, att det är någon överbärande skånsk betodlarerfarenhet, som jag representerar, men jag undrar, om inte det sunda lantmannaförnuftet skulle resonera ungefärligen så, som jag resonerar.

Då jag således anser, att man icke riskerar så mycket genom att sätta beloppet till 75 öre, även om det i detta fall skulle visa sig, att merinkomsten möjligen skulle komma att ökas med ytterligare en 5-öring, har jag ett annat skäl härför. Jag vill fråga

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

herrarna: när har jordbruksministern eller regeringen så noga kalkylerat över merkostnaden för övriga lantmän, när det gällt att sätta maximipris på en hel del lantmannaprodukter? Jag har insett, att man då varit så förfärligt omtänksam, utan man har helt enkelt knappt in på priserna. och det ha vederbörande fått nöja sig med. Men när det gäller lantbrukarna i Skåne, måste man ju ha särskilda uträkningar och ha särskilda garantier. Jag kan verkligen inte finna, att det är befogat i detta fall, och det kan ju bero på, att jag inte är skåning och inte heller betodlare.

Jag anser sålunda, att denna ökade avgift av 75 öre bör vara skäligen, och jag tror inte, att man riskerar någonting genom att bestämma en sådan ersättning.

Vad sedan beträffar frågan, hur man skall täcka denna kostnad, föreslår ju den kungl. propositionen att täcka den delvis genom sänkning av accisen och delvis genom höjning av sockerpriset. Jag måste därvid resonera som så: här begär man inte blott, att de skånska jordägarna skola få garantier för att deras odling skall gå ihop bättre än de andra lantmännens, utan man begär, att de andra lantmännen och Sveriges folk i övrigt för att hjälpa till härmed skola betala högre pris för sockret. Jag kan inte heller finna, att det resonemang, som här fördes, att denna höjning bara skulle göra 36 öre för familj och år, är riktig. En dylik avgift må vara hur liten som helst, jag vågar emellertid påstå, att varje ökning, hur liten som helst, i denna dyrtid är kännbar, och jag förstår inte, varför man just av sockerkonsumenterna skall intaga den ökade avgiften. Det är visserligen sant, som någon förut sagt, att det är rimligt, att konsumenterna skola betala vad produktionen kostar av det de konsumera. Ja, det tycker jag är fullkomligt riktigt, men jag vill påvisa för herrarna, att även om man sänker accisen, få konsumenterna betala inte blott odlingskostnaderna utan därutöver en skatt till staten i form av accis. Sålunda menar jag, att härmed är en alldeles tillräcklig börda lagd på den allmänhet, som konsumerar socker. Det är icke rimligt eller rättvist att lägga ytterligare börda på den och framför allt är det inte rimligt eller rättvist att göra det i denna tid med de pris som nu råda å alla livsfröfnödenheter. Det är visserligen sant, att alla andra livsmedelspris ha sprungit i höjden mycket starkt, men detta kanske inte kunnat undvikas. I detta fall ha vi ju däremot i vår hand att förebygga, att inte sockret stiger, och då synes mig rimligt, att vi göra det och försöka att i detta fall åtminstone bevara den svenska allmänheten för den ökade utgiften. Det synes mig sålunda, herr talman, som om man inte behöfve hysa några särskilt stora betänkligheter för att i detta fall instämna i den reservation, som de frisinnade ledamöterna av bevillningsutskottet avgivit, och jag vill säga, att man kan bestämt, även med hänsyn till tillrängningen på socker, med lugn ta på sig det ansvar som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ansåg vara så svårt att taga på sig. Det förstår jag också, att det var svårt för honom att ta på sig det ansvaret, ty

han bär ju ansvar för allt som hänt förut, och då vet man, att det är den sista droppen, som bringar glasat att rinna över.

Jag kan inte underlåta att något beröra hans excellens herr statsministerns resonemang beträffande regeringens åtgärd att i form av en expeditionslösen taga ut av vissa sockerförbrukare 25 öre extra per kilogram. Han talade om att till formen skulle detta vara en avgift, som inte skiljer sig från andra avgifter, som ofta påläggas, på det sättet av Kungl. Maj:t. Jag vill erinra därom, att herr statsministern är ganska redbogen att tala om precedensfall, särskilt när det gäller att tala om, hur förskott lyftats och hur pengar i övrigt åtkommits utan riksdagens hörande. Har det gått en eller ett par tre gånger, tror han, att det går utmärkt flera gånger. I detta fall undrar jag dock, om han kan åberopa något precedensfall. Det synes mig, att detta är ett ganska typiskt fall, där regeringen faktiskt har beskattat svenska folket, fastän det ju i alla fall skall tillkomma riksdagen allena att göra detta. Jag kan inte finna, att han har kunnat lämna någon rimlig förklaring i detta avseende. Visserligen säger han, att det var nödvändigt att fatta beslutet om denna förhöjning så tidigt, därför att om man dröjt en månad, hade man mist 300.000 kronor av den inkomst, man skulle få härigenom. Och så sade han, mycket riktigt förresten, att man skulle möjligen ha kunnat tänka på att taga igen detta genom att låta öka avgiften något, men på samma gång sade han, att en höjning av avgiften nog hade medfört andra olägenheter. Jag får verkligen säga, att jag kan inte förstå, vad detta skulle medfört för andra olägenheter. Om han anser, att det var rätt att höja med 25 öre nu under denna tid och då taga denna månad med, eller om han räknat ut, att eftersom han nu försummat en månad och därför får höja till exempelvis 30 öre och på det sättet taga igen det förlorade, kommer väl på ett ut. Jag förstår inte, att olägenheten i senare fallet skulle vara så mycket större än i det andra. Allmänheten får betala detta belopp, vare sig han räknar på ena eller andra sättet. Under sådana förhållanden synes det mig, att den saken hade gått lika bra på det andra sättet, så att inte var det någon anledning för honom att skynda på med detta, innan han kunde lägga fram förslaget för riksdagen. Han kunde med förtroende ha vänt sig till riksdagen och förklarat, att denna höjning syntes honom nödvändig och så låta riksdagen besluta om detta, liksom den beslutar om andra avgifter, som påläggas svenska folket.

Herr talman, debatten har blivit så utdragen, så att jag vill inte vidare upptaga tiden med denna fråga. När emellertid herr jordbruksministern slutade med att förklara, att om svenska riksdagen i detta fall visade sig tillmötesgående mot Sveriges lantmän, var han övertygad om, att de skulle visa sin erkänsla för detta, så vill jag påpeka, att jag vill gärna vara tillmötesgående emot alla lantmän, de må bo i Skåne eller i andra delar av landet. Men jag anser, att i detta fall är det inte Sveriges lantmän, som skulle

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

draga fördel av detta, utan det är en liten del av Sveriges lantmän, som skulle draga fördel därav; största delen av Sveriges lantmän skulle få olägenheter och ökade utgifter genom att saken ordnades på sätt Kungl. Maj:ts föreslagit. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den liberala reservationen.

Efter det herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag skall inte, såsom den föregående talaren gjorde, försöka rulla upp och återge ett eko av de debatter, som vi hört förut, ty jag anser, att detta inte hör till ämnet för dagen. Vi böra emellertid från dessa debatter komma ihåg, att vad som blivit vårt största bekymmer nu är att söka i vårt land anskaffa nödiga medel för vårt livsuppehälle. Den frågan är det ju, som delvis nu också avhandlas. Då undrar jag, om vi icke genom att följa de riktlinjer, som förordats av de talare, som ha motsatt sig Kungl. Maj:ts förslag, skulle komma till det resultatet, att vi kunde vänta oss att under ett kommande år få en ännu mera minskad ransonering av socker. Först vill jag då erinra därom, att såvitt vi skola kunna få en ökad sockertillgång i landet, så måste vi se till, att denna betodling blir på ett sådant sätt befrämjad, att arbetare och odlare kunna få full ersättning för sitt arbete. Jag kan inte se, på vad sätt detta skulle kunna ske enligt den reservation, som från liberalt och socialistiskt håll här framkommit. Ty jag är av den uppfattningen, att även en ökning av 95 öre per 100 kg. är för litet, om man skall tänka på, att odlingen verkligen skall utbreda sig något mera. De senare årens erfarenheter beträffande odling av vitbetan har givit lantmannen den bestämda uppfattningen, att det icke är en så lönande odling, som man från början verkligen tänkt sig. Orsakerna till, att denna odling icke är så lönande som förr, är naturligtvis svårigheten med det myckna arbete, som är förenat med detta slag av odling. Den föregående talaren har nu försökt att giva oss lantmän en inblick i, huru vi skola räkna härvidlag, men jag beklagar, att vi icke kunna räkna på samma sätt, som den ärade talaren. Vi utgå i allmänhet från det arbete vi nedläggja och räkna med att få en viss ersättning utöver vad det kan vara värt, ett netto alltså, så att vi likaväl som alla andra arbetare på olika områden i landet kunna nöjaktigt existera. När det är fråga om att odla sockerbetor, resonerar säkerligen varje lantman på detta sätt: får jag ett så pass ökat netto på grund av denna odling, att jag anser den vara något vinstgivande, då slår jag mig på denna odling, i annat fall gör jag det icke, då denna odling förorsakar mycket mera arbete under viss tid av året, än vad all annan odling gör.

Herr Rune sade, att det var lika lätt och enligt hans förmenande t. o. m. nödvändigt att fortsätta i växtföljden med sockerbetan. Nej, herr Rune, det är alls icke så, det är vida lättare för lantmannen att i stället för att odla sockerbetan slå sig på andra rotfrukter, såsom

rovor, potatis, kålrötter m. m. Odlingen av dessa sistnämnda är ett vida lättare arbete, och jag är övertygad om, att den lämnar lantmannen fullkomligt lika stor nettovinst och fyller precis samma plats i växtföljden, som just sockerbetan intar. Det är därför med detta resonemang, att betalningen blir tillräcklig genom en ökning av priset med 75 öre, icke sagt, att det blir tillräckligt med socker i landet. Nej, långt därifrån, det förhåller sig i stället så, som jag nyss antydde, då nämligen lantbrukarna icke längre ha samma inkomst av sockerbetodlingen, som de förut haft. När nu emellertid sockret utgör ett så nödvändigt näringsämne för svenska folket, anser jag, att man icke här bör göra den insinuationen, att det endast är en liten klick av Sveriges lantbrukare, som ägna sig åt denna odling, och att vi därför icke behöva fästa oss vid, vad de egentligen tänka i detta hänseende och vilken betalning de vilja ha, utan vi kunna bestämma, vad vi vilja ge, och sedan äro vi säkra på, att dessa lantbrukare också skola odla, vad som behövs; men så duger det icke att resonera, mina herrar.

Det har här sagts, särskilt av herr Palmstierna i början av debatten, att det mellansvenska sockerbolaget icke har något existensberättigande. Såvitt jag kunde finna av detta resonemang, gick hans tankegång ut på, att denna betodling bör koncentreras. Jag undrar dock, om detta verkligen skulle vara så lyckligt för hela Sveriges folk, om vi utgå från den förutsättningen, att vi böra få en tillräcklig sockermängd inom landet. Inbillar sig någon, att om vi inskränka denna odling till Skåne, riksdagen eller staten kan tvinga lantmännen inom det område, som herr Palmstierna anser vara det enda, där sockerbetor kunna odlas och där sockerindustrien kan få existera, att lämna sockerbetorna till ett pris, som verkligen icke betalar dessa lantbrukare för deras arbete. Nej, ju mer denna produktion sammantränges, desto dyrare kommer, enligt min övertygelse, sockret att bli. Efter min uppfattning kunna vi alldeles bestämt icke undvara något av det område, som nu användes för sockerbetsodling, utan vi böra göra allt för att kunna bibehålla de arealer för denna odling, som den haft under de sista åren, i annat fall komma vi i samma farliga belägenhet, vari vi för närvarande befinna oss, nämligen att vi icke kunna förse oss med vårt tillräckliga behov. Herr Palmstierna klandrade Kungl. Maj:t för att man ej ens följde Alnarpsexperten, då det var fråga om att pröva denna sak, utan gick på den bogen, att man i detta fall sökte locka till odling. Nej, herr Palmstierna, här är förvisso icke fråga om att locka, ty det går nog inte, om det icke blir ersättning för arbetet. Herr Palmstierna antydde att denna av sockerbetsodlingen upptagna areal i stället behövs för brödsädesodling. Med den erfarenhet jag har om lantbruk och lantbrukarnas tänkesätt och huru man skall sköta ett lantbruk, kan jag säga, att sockerbetsodlingen ännu icke tagit den utveckling, att den i ringaste mån inverkar på odlingen av brödsäd och icke heller på tillgången av sådan; utan har rotfruktsodlingen, vitbetsodlingen däri inberäknad, i stället befordrat tillgången på brödsäd av det enkla skäl, att om först rotfruktsodling ägt rum kan

Ang. socker-
skatten
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

sedan odling av brödsäd ske med bättre utbyte beträffande såväl strå som kärna. Rotfruktsodlingen har därför, på de platser den kommit till användning, varit till förmåga för brödsädesodlingen i stället för att vara till skada. En nedsättning i rotfruktsodlingen skulle sålunda betyda detsamma som en minskad brödsädestillgång. Och detta skulle ju bli resultatet, om man ginge i den riktning, som herr Palmstierna m. fl. här anse sig kunna förorda, nämligen att ännu mera koncentrera vitbetsodlingen. Ja, om denna odling skulle koncentreras till Skåne, så att man därmed i alla fall tillgodosåge landets behov, då medger jag, att det skulle kunna ställa sig så, att dessa lantbrukare, om de finge tillräckligt stor ersättning för sitt arbete, komme att odla mer i växtföljd av denna rotväxt, än vad som verkligen vore förenligt med en god växtföljd för spannmålsodlingen; men därigenom skulle vi ju gå miste om en möjlighet till bättre tillgång på brödsäd.

Det är verkligen mycket, som ingriper i denna fråga, och det är därför också märkvärdigt att höra just dem, som verkligen icke förstå lantbrukets förhållanden, hur pass kloka de försöka vara i detta hänseende. Det är så mycket, som härvidlag är av betydelse, för att odlingen skall kunna gå i sin normala och gilla ordning, att jag nu icke vill närmare upptaga tiden med att yttra mig därom.

En omständighet, som gör, att jag icke heller kan ställa mig på utskottets sida, är den orättvisa, såvitt jag kan se, som råder mellan de tvenne industrier, som tillverka socker i landet. Det är skillnaden mellan det mellansvenska och det stora sockerbolaget. Skillnaden är den, att det mellansvenska bolaget har, i jämförelse med det andra bolaget, en betydande merkostnad, på grund av att den jord, som det förra bolaget odlar, delvis är av något mera karg natur, varför kostnaden per hektar eller per tunnland betesjord blir högre. Det mellansvenska bolaget har icke kunnat få denna merkostnad ersatt, därför att det icke har sin industri så ordnad, som det stora sockerbolaget, som bekant har, att det kan tillverka sirap, vilken tillverkning just nu under de sista åren medfört en extra förtjänst, som i någon mån betäckt omkostnaderna. Man hade nu hoppats få en rättelse till stånd i detta avseende, och det är detta, som det av herr von Hofsten gjorda yrkandet äsyftar och vad jag för min del här skulle vilja hålla på.

Det yttrades även, att det endast var godsägare, som slutit sig till den mellansvenska sockerfabriken. Nej, det är det visst icke, det är icke heller huvudsakligen godsägare, som leverera betor till denna fabrik, utan det är uteslutande små jordbrukare och bönder. Så är förhållandet inom den trakt, som jag representerar, nämligen Öland, där en icke så liten del odlas av de betor, som gå till den mellansvenska fabriken. Jag undrar, om det för denna landsända skulle vara så klokt att göra så, som man från visst håll föreslår. Det gäller här verkligen en sädesproducerande landsända, och enligt vad statistiken visar, producerar den flera gånger mer, än vad den egentligen behöver av de i vårt land vanliga näringsämnen. Men skall odlingen av andra näringsämnen höjas, så spelar ju, såsom jag framhållit, just odlingen av sockerbetor och rotfrukter en stor roll, och om

nu det mellansvenska sockerbolaget skulle så pass negligeras, att sockerbetsodlingen på Öland icke kunde fortsättas, utan måste nedläggas, så skulle detta, såsom jag förut framhållit, bli till väsentlig olycka för det området. Om man tar hänsyn till alla de skäl, som framhållits rörande denna sak, kan jag icke finna annat, än att det krav, som framställts i det av herr von Hofsten gjorda yrkandet, är fullt rättvist. I detta yrkande har han ju åsyftat att få till stånd jämlighet mellan de båda bolag, varom nu är fråga, och bereda möjlighet för dem att i fortsättningen kunna tillgodose det svenska folkets nödvändiga behov av socker, till fromma för hela produktionen i övrigt genom den indirekta inverkan, som sockerbetsodlingen har även på all annan odling.

Av dessa skäl är det, herr talman, som jag nu yrkar bifall till det av herr von Hofsten gjorda yrkandet.

Herr H o l m s t r ö m: Herr talman! Såväl utskottets majoritet som reservanterna äro eniga om, att betodlarna böra ha mera betalt för de betor, som de lämna till sockerfabrikerna, och skiljaktighet råder blott därom, huru stor denna ökning skall bliva. Jag har den uppfattningen, att om man på en gång ökar betpriset med 95 öre per 100 kg. leder detta därhän, att en hel del lantbrukare komma att odla vitbetor på sådana fält, som kanske förut varit avsedda för brödsädsodling. Det är ju så för närvarande i mångtusende svenska arbetarhem, att man icke har så mycket bröd man behöver, och man måste ibland gå till sitt arbete endast halvmätt. Så är det nu, och inom en ganska snar framtid skall det knappa brödet ytterligare förknappas. Jag tror, att varenda medlem av denna kammare vill vara med om att vidtaga åtgärder i syfte att denna brödbrist så snart som möjligt måtte ta slut, och om så är, böra vi här icke gå med på ett förslag, som i sig innebär en inskränkning av brödsädsodlingen.

Utskottsmajoritetens förslag innebär ju en prisförhöjning för konsumenterna av 3 öre per kg. Det har sagts här, att detta icke betyder så mycket. För större inkomsttagare, vilkas hushållsutgifter pläga uppgå till endast 35 à 40 procent av deras inkomster, har denna prisökning ingen betydelse. Men för ett fattigt hem, där nästan hela inkomsten går åt till hushållsutgifter, blir denna ökning något helt annat, och där har den ganska stor betydelse. Vi böra givetvis icke fördyra livsmedelskostnaderna utan tvingande omständigheter, och sådana föreligga enligt mitt förmenande icke nu.

Det är ju meningen, att det tilläggspris, som nu är ifrågasatt, endast skulle gälla för detta år och för den betskörd, som vi få i år. Jag undrar dock, om det icke, när vi komma ett år framåt, blir så, att man vill ha detta tilläggspris fortfarande, och det går nog icke då att få de gamla priserna tillbaka, utan de nya högre komma nog att fortvara. Nu betalar staten en del härvidlag, men när vi komma ett år fram i tiden, kan det hända att staten icke längre gör det, utan hela den ökade kostnaden lägges på konsumenterna.

Det har här sagts, att det är svårt att få betarbetare och att

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

lantbrukarna därför äro ovilliga att ägna sig åt betodling. Ja, man sade detsamma i fjol. Det hette då: få vi icke utländska arbetare, kunna vi icke företaga betodling. Denna lantbrukarnas anhållan blev avlagen, men det visade sig, att betodlingen ändå gick ganska bra; sommararbetet med hackning och gallring gick bra; höstarbetet åter gick något sämre, beroende på den besvärliga väderleken. Vi ha ju icke i mannaminne haft en sådan nederbörd. På Kullens fyr måtte man densamma, och det befanns, att den under sistlidne oktober månad uppgick till 88 mm. medan den normala nederbörden, är 22 mm. Av detta kan man förstå, hurudana fälten där nere skulle bli efter en mycket regnig sommar. Betfälten stodo mångenstädes under vatten, och det var därför svårt att få folk att där gå ut och förrätta arbete. De måste ju gå där dagen i ända våta om fötterna. När de skola skära av blastern, måste de inta en nedhukad ställning eller ligga på knäna i den våta mulden och bli genomvåta på hela underdelen av kroppen. Det var dessa omständigheter, som gjorde, att många icke gärna ville gå ut i sådant arbete; de visste ju, att de satte sin hälsa på spel och att när sedan vintern kom och de kanske bleve sjuka, till följd av förkylningar som de åsamkat sig, måste de själva betala de kostnader, som kunde vara förenade med att anlita läkare och skaffa läkemedel.

Jag föreställer mig, att om arbetarna få de arbetslöner, som detta förslag innebär, behöver man icke importera någon utländsk arbetskraft. Det förhåller sig nämligen så i många arbetarhem, att dyrtiden är så pressande, att arbetarna äro nödsakade med eller mot sin vilja skicka ut hustru och barn på betfälten för att där med sitt arbete förtjäna en del till familjens uppehälle. Så kommer det att bli, och det gör, att man sannolikt icke behöver någon utländsk arbetskraft.

Vad de arbetspriserna beträffar, som äro intagna i det kungl. förslaget, har jag inom utskottet yrkat på, att det även skulle komma in något därom i utskottets kläm. Detta ville man emellertid icke vara med om, men de ha i alla fall kommit in i utskottets mötivering, och jag vill här uttala den förhoppningen, att de, som odla betor, ställa sig lojala till detta uttalande, så att denna ökning av arbetspriserna verkligen kommer dem till del, för vilka de äro avsedda.

Herr Jespersion talade något om, att de utländska arbetarna vore snyggare och hyggligare än de svenska. Jag ber att få protestera mot detta uttalande. Jag tror, att man kan säga, att våra svenska arbetare i genomsnitt stå ganska högt och betydligt över flertalet utländska arbetare.

Då jag här talar om arbetare, kan jag icke underlåta att nämna något om en grupp andra arbetare, som icke innefattas i det föreliggande förslaget, nämligen de arbetare, som tillverka sockret; de arbeta ju, kan man säga, för en jämförelsevis låg lön. Och de ha under hela denna kristid, som rätt sedan 1914, med dess mycket ökade levnadskostnader endast fått i genomsnitt 5 öres förhöjning per timme, vilket gör ungefär 10 procents löneförhöjning. För de manliga arbetarna här i Stockholm uppgår sålunda lönen till 45

öre i timmen, medan den för arbetarna vid sockerfabriken i Kävlinge med flera fabriker, där arbetslönen är lägst, uppgår till 39 öre i timmen. Aekordslönerna ha höjts med 10 à 15 procent, och detta under en tid, då levnadskostnaderna stigit med 50 procent. Nu är det sant, att det finnes en liten grupp specialarbetare, som ha mera, men detta inverkar icke på det stora flertalet av arbetarna, som endast ha de nu nämnda lönerna. Det är sant att sockerbolaget betalat ut ett litet dyrtidstillägg i form av julpresenter. År 1915 gick detta till 50 kronor för familjefader och 20 kronor för ogift samt 10 kr. för varje barn; år 1916 utbetalades mellan 5 och 75 kr per arbetare. Detta är ju icke så synnerligen mycket, men det är ju alltid något.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Det tillkommer här även en sak, och det är, att dessa arbetare ingått med anhållan till huvudstyrelsen här uppe i Stockholm om att få dyrtidstillägg för år 1917. På denna arbetarnas anhållan har man nu emellertid givit avslag. Jag vill här till herr Sommelius, som ju är representant i denna styrelse, rikta en vädjan att göra vad på honom ankommer, för att, om en upprepad framställning ingives, densamma måtte så långt, som det är möjligt, bliva biträdd.

Då den socialdemokratiska reservationen innefattar, dels att vi undvika en prisförhöjning för konsumenterna och dels att kostnaderna för statsverket bliva så små som möjligt, skall jag för min del be att få yrka bifall till densamma.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Det var med tillfredsställelse och intresse, jag åhörde den deklARATION, som här avgavs från statsrådsbanken vid början av denna debatt. Jag gjorde det både ur allmänt intresse och som jordbrukare. Men jag har litet svårt att förstå anledningen till, att denna deklARATION kom vid detta tillfälle. Vi äro här alla eniga om, att ett visst tillskott bör lämnas att utgå av allmänna medel för uppmuntrande av betodlingen. Divergensen gäller här endast i huru hög grad, med vilket antal öre denna höjning skall ske, och det kan väl icke undvikas, att även med anknytning till de principer, som framlades av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, olika uppfattningar måste göra sig gällande på denna punkt och att ett klokt avvägande av de åtgärder, som skola vidtagas, måste ske. Låg därför i herr statsrådets uttalande en antydning därom, att de, som här ginge en annan väg än den, som Kungl. Maj:t utstakat, därigenom toge avstånd från de principer, som Kungl. Maj:t framlagt, vill jag däremot inlägga en bestämd gensaga.

Det har här förut omtalats, och det framgår ju även av handlingarna, att den motion, som jag avgivit i denna fråga, endast är ett upprepande av det slut, vartill under hösten tillkallade sakkunniga för sin del kommit. Det kan ju döljas mycket under denna ofta använda benämning »sakkunniga», och jag tror, att man i detta fall kunde använda ett ännu bättre ord, om man sade, att vi voro ojäviga skiljedomare mellan de olika intressen, som här brottades med varandra, mellan betodlarna och sockerbolaget mellan staten

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

och konsumentintresset och för övrigt hela samhällets intresse. Jag tror, att det slut, vartill vi kommit, kan hålla sig ännu denna stund vad beträffar betprisen.

Innan jag här ingår på en jämförelse mellan de olika betpriser, som innefattas i regeringens proposition samt i den socialdemokratiska och i den liberala reservationen, så vill jag först göra några erinringar emot vissa uttalanden, som förekomma i utskottets motivering.

Utskottet säger: »Det av chefen för jordbruksdepartementet förordade betpriset skulle, enligt dessa motionärers mening, innebära en så kraftig uppmuntran av betodlingen, att denna kunde befaras komma att utbreda sig över områden, som bättre behövdes för brödsädesodling.» Jag vill påpeka, att jag för min del icke yttrat något därom, och jag svarar för övrigt endast för mig själv. Men däremot har i den kungl. propositionen sagts, att vi måste ta ett sådant betpris, d. v. s. dessa 95 öre, att en kraftig ökning av betarealen åstadkommes. Då jag nu för min del anser, att det vore tillfredsställande, om blott den nuvarande betarealen bibehölles, har jag däri funnit skäl att gå under den siffra, som här föreslagits av Kungl. Maj:t. Jag har icke yttrat mig om effektiviteten av dessa olika priser, men då Kungl. Maj:t, som har bättre förmåga att kunna bedöma denna sak, föreslagit 95 öre för att få en ökad produktion, har jag rättighet att säga, att eftersom jag icke önskar denna utveckling, bör man stanna vid ett lägre pris.

Utskottet säger vidare: »Utskottet vill icke underlåta att gent emot de bägge senast omnämnda motionärerna påpeka, hurusom genom inskränkning av betarealen man icke lär kunna vänta att i någon nämnvärd omfattning befrämja odlingen av brödsäd. Med hänsyn ej minst till nödvändigheten att erhålla ett annat fodermedel i stället för den betmassa, som betodlaren får tillbaka från sockerfabriken, måste denne vid inskränkning i betodlingen i stället upptaga odling av foderbetor.»

Jag förstår icke detta uttalande. Från min sida har det icke varit fråga om, och det framgår tydligt av motionen och alla handlingar, någon inskränkning av den nuvarande betarealen, utan vad jag har talat om som icke behövt har varit en ökning av 1916 års areal. Det kan således icke bli tal om att med foderbetor behöva ersätta någon odling av sockerbetor, då denna odling bibehålles i hela sin utsträckning. Man kan icke behöva att med foderbetor ersätta någon sockerbetmassa, som icke förut har existerat.

Jag skall nu övergå till att något yttra mig om de olika pris på betor, som här föreslagits. Som jag nämnde, har jag deltagit i de sakkunnigas arbete och där anslutit mig till majoritetens förslag för att komma till ett enande beslut, som enligt min uppfattning Kungl. Maj:t kunnat följa. Det innebär såsom varje majoritetsbeslut en viss kompromiss, och i ett avseende anser jag mig ha rätt att nu göra någon avvikelse från detta beslut, då jag ser, att mina kamrater i kommittéarbetet hava ändrat uppfattning i vissa punkter. Jag ser det av utskottets utlåtande, där två av dem, som deltagit

i arbetet, nu ha övergått på Kungl. Maj:ts proposition. Vad jag härmed avser är förhållandet till sockerbolaget. Det ingick i kommitterades beslut att på grund av maximipriset på socker skulle för höjningen av betpriset erforderliga medel icke uttagas av bolaget utan anskaffas på annat sätt. Jag ser med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:t frångått den uppfattningen och från bolaget tagit ett bidrag av 15 öre per deciton betor, utgörande ett odlingsbidrag i likhet med det, som från bolaget utgick förra året.

Nu är det min mening, att bolaget har ofantligt intresse av att bibehålla en stor betskörd. Det är naturligtvis för varje industri ett intresse av fundamental betydelse att erhålla tillräckligt med råvara, och denna tillgång måste kännas såsom en alldeles särskilt stor förmån i denna tid, då ofantligt många industrier börja bli i avsaknad därav. Därför anser jag, att större anspråk än som skett kan ställas på bolagets medverkan vid höjningen av betpriset. Herr statsrådet nämnde, att det finnes en gräns för detta. Ja, naturligtvis. Men även om man fastställer en sådan gräns, att bolaget bibehålles vid den nettovinst, som det hade vid kristidens början, finnas medel över, varmed betprisen skulle kunna ytterligare höjas, i händelse man skulle anse detta vara av behovet påkallat. Nu har ju sagts, att det föreligger en särskild omständighet med avseende å bolagets affärer därigenom, att Kungl. Maj:t har bestämt maximipris på socker; att bolaget därigenom har rättighet att framställa fordringar på att deras merkostnader täckas och deras vinst bibehålles. Utskottet självt — och Kungl. Maj:t förut — har emellertid tagit avstånd från en dylik uppfattning, då det gäller det mellan-svenska bolaget, så jag tycker för min del, att man icke har anledning att med sådan skärpa hålla därpå, då det gäller detta bolag, och vad oss jordbrukare i allmänhet beträffar, så ha vi den erfarenheten av maximipris, att icke någon särskild hänsyn tages, då det gäller våra förhållanden. Sträcker man sig därför ej längre i sina anspråk på det stora bolaget, än att bolaget tillförbindes att betala så mycket av höjningen på betpriset att bolagets normala vinst bibehålles, synes mig att staten förfarit mycket hänsynsfullt.

Det har föreslagits, såsom jag sade, tre olika betpris. Jag börjar med det lägsta. Det är den från socialdemokratiskt håll föreslagna ökningen med 60 öre per deciton. Man har kommit till detta pris på det sättet, att man ur den kalkyl, som uppgjorts över merkostnaderna vid betodlingen, strukit vissa poster, som uppgå till 15 öre per deciton. Dessa poster omfatta en del naturaprestationer, som man ansett icke böra följa med i kalkylen, vissa ökade kostnader för byggnaders underhåll och amortering, vissa prestationer av gårdens egna arbetare och dragare m. m. Jag erkänner, att man kan hysa tvekan om vissa av dessa poster skola medtagas, och denna tvekan vore berättigad om betodling vore den enda odling, som förekomme, och ingen annan odling kunde konkurrera med den, om det således hade varit en fullständigt fristående näring, som hade att beräkna sina ökade utgifter under kristiden. Men så är icke förhållandet. Vi veta, att konkurrens kan

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

äga rum mellan olika kulturer. När således byggnader, inventarier och arbetskraft med ekonomisk fördel kunna användas för andra kulturer, kan man icke underlåta att även medtaga de omtalade merkostnaderna i kalkylen för betodlingen. Man kommer härvid in på frågan om värdet av jämförande kalkyler över produktionskostnader för olika kulturer och dylika jämförande undersökningar får man enligt min mening varken över- eller underskott.

Herr statsrådet yttrade i tisdags, att inom jordbruksnäringen dess olika grenar äro så sammanflätade med varandra, att det ställer sig nästan omöjligt att kunna helt avskilja dem från varandra och säga, att precis de och de kostnaderna skola läggas där och där och så och så stor inkomst kan man beräkna av den och den kulturen. Jag är överens med honom däri, men det förvånar mig att höra det från honom, ty han har i sockerpropositionen samtidigt tagit stora hänsyn till just dylika jämförande undersökningar. Det är på den grund, som han kommit fram till de höga betpris, han förslagit, större än de som betodlarna själva begärt och större än de böra vara enligt den åsikt, som omfattades av den för betodlarnas krav mest intresserade medlemmen av kommittén. Man får som jag sagt beträffande dessa jämförande undersökningar varken över- eller underskatta dem. Och man underskattar dem enligt min mening i hög grad, genom att såsom i den socialdemokratiska motionen och reservationen göres, man går ned till en ökad merkostnad för sockerbetorna av endast 60 öre per deciton. Då har man kommit till ett resultat, som jag för min del anser omöjligt att upprätthålla och som jag måste bestämt säga ifrån, att jag icke kan gå med på.

Vad sedan beträffar de övriga tvenne prisen, det av Kungl. Maj:t föreslagna 95 öre per deciton och det av sakkunniga och mig föreslagna 75 öre per deciton, så är priset 75 öre per deciton nära på samma pris, som betodlarna själva begärt. Den enda skillnaden är den, att man beräknar en högre skörd per hektar än den betodlarna räknat med. Betodlarna räkna med en skörd av 260 deciton per hektar eller den skörd, som utvunnits under de två senaste ogynnsamma åren, under det att vi räkna med 300 deciton eller medeltalet för de tio senaste åren. Enligt min uppfattning måste det vara riktigt att taga den senare siffran.

Om vi nu se, hur i praktiken det skulle ställa sig om Kungl. Maj:ts förslag antages eller mitt förslag antages, så skall jag be att ånyo få beröra några av de siffror, som här förut, fast kanske i något annat sammanhang, blivit anförda. Jag sade, att man har anledning att gå minst så långt med bidrag från sockerbolaget, att dess nettovinst bibehålles vid samma belopp som före kristiden. Och detta är i själva verket den begäran, som av sockerbolaget självt framställts. Bolaget har icke självt gått längre i sina fordringar än så, och om Kungl. Maj:t toge bolaget på orden, hade Kungl. Maj:t mer pengar att röra sig med. I utfästelse av den 4 augusti 1914 således kort efter krigsutbrottet, medgav bolaget, att det icke skulle höja sockerprisen utöver den redan med 1½ öre per kg. vidtagna

höjningen, utom i den mån som en höjning kunde motiveras av ökade tillverkningskostnader. Med Kungl. Maj:ts medgivande skedde sedan en höjning den 1 januari 1916 av 2 1/2 öre. Sedermera inkommo bolagen i olika skrivelser till Kungl. Maj:ts dels den 10 oktober 1916 med begäran om höjning av 3 öre per kg. och dels den 7 december 1916 med begäran om höjning av 2 öre per kg., tillhoppa alltså 5 öre per kg. Frågan, om denna ansökan skulle beviljas, var en fråga, som även underställdes den i höstas samman kallade kommitténs bedömande, och det befanns då, att bolaget icke blott kunde fäcka sina merkostnader med den ökade vinst, som det haft och komme att få under innevarande år, utan även att det hade haft ett vinstöverskott, som utvisade, att den förhöjning, som medgivits den 1 januari 1916, varit för hög. Denna utgång av bolagets ansökan finner sin förklaring i olika uppfattningar hos bolaget och de sakkunniga, om innebörden av bolagets utfästelse av den 4 augusti 1914. Från bolagens sida hävdades, att siraps- och sockertillverkningarna skulle uppfattas såsom två olika tillverkningar, som icke hade med varandra att göra och att sockertillverkningens merkostnader odelade skulle läggas på sockerpriset. Detta krav blev av sakkunniga underkänt, och man betraktade hela tillverkningen såsom en helhet, såsom naturligt var. Denna ståndpunkt godkändes av Kungl. Maj:ts och har såsom jag ser av en skrivelse från bolaget sedermera godkänts även av bolaget. Man kom på detta sätt till det resultat, att ett vinstöverskott i år föreligger, som uppgår till 950,000 kronor, sedan för i år odlingsbidrag utgått med 40 kronor per hektar eller ungefär 15 öre per deciton. Jag menar nu, att detta vinstöverskott bör vara tillgängligt för en ytterligare höjning av betpriset utöver 75 öre per deciton, om så anses lämpligt och nödvändigt.

Ser man nu efter hur det gestaltar sig allt efter som man erhåller 300 eller 260 decitons skörd pr hektar så ställer det sig i praktiken på följande sätt. Beslutar riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag, eller att 95 öre skola utgå, d. v. s. att det av allmänna medel skall tillsläppas 80 öre per deciton, och blir skörden, som vi tänkt oss, 300 deciton pr hektar, ja, då går allt bra. Betodlarna få vad de önska och mer än de önska, och bolaget får betala ut den summa, som det på detta sätt erhåller. Men hur går det, om de få rätt, som äro mera pessimistiska och detta kanske möjligen med skäl och som säga, att vi få icke 300 deciton, utan vi få 260 deciton per hektar? Jo, betodlarna få sina 95 öre för den mindre kvantiteten. Men hur går det med bolagets ställning? Jo, bolaget har fått 8 miljoner kronor för att därmed betala en miljon ton betor. Men uppgår skörden icke till mera än 260 deciton betor per har, så har det icke att betala för mera betor än 884,000 ton. Det har således fått en överbetalning för 116,000 ton betor. Bolaget har fått en present av staten på 928,000 kronor jämte de räntor, som bolaget har kunnat uppbära under tiden, sedan nedsättningen av accisen ägde rum, för vi få ju erinra oss, att dessa belopp, uppbäras, i den mån sockret försäljes, och betorna betalas icke förrän på hösten. Det blir sålunda en räntevinst, som kom-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang socker-
skatten.
(Forts.)

mer bolaget till godo. Hur stor den blir, saknar jag siffror att beräkna, men på hela beloppet blir den icke så obetydlig.

Skulle man däremot icke besluta 95 öres utan 75 öres höjning och det blir den låga skörden av 260 deciton, så har man likaså ett överskott, som bolaget fått för mycket till en utbetalning, som det icke kommer att göra, fastän det denna gång icke gäller 8 miljoner utan 6 miljoner kronor, men kvantiteten betor är densamma. Överskottet blir 700,000 kronor i detta fall. Detta är ju en ren present, som åstadkommes för bolaget. Om man tager denna och lägger därtill ytterligare det överskott på vinsten, som förut påvisats, så kommer man till det resultat, att här finnes till förfogande 1,650,000 kronor. Om detta fördelas på 884,000 ton, som utgör skörden, så blir det icke mindre än 18 $\frac{1}{2}$ öre per deciton. Läggas de till de 75 örena, är man uppe i 93 $\frac{1}{2}$ öre per deciton. Man har då kommit till ungefär samma resultat som enligt Kungl. Maj:ts förslag, fastän på en annan och riktigare väg, enligt min uppfattning. För min del finner jag det riktigare att gå tillväga så, att betodlarna få högre betalning, i händelse skörden blir mindre, än om man går den andra vägen, d. v. s. bestämmer ett fixt pris och ställer i utsikt en fullkomligt oberättigad gåva till bolaget, som är så mycket orimligare, då man beträder vägen att med allmänna uppoffringar se till, att industrien får hjälp vid anskaffningen av den för densamma erforderliga råvaran.

Därför står frågan för mig på det sättet, att genom ett bifall till den av herr K. A. Nilson m. fl. avgivna reservationen ställer riksdagen ett belopp av 4 miljoner kronor, jämte 2 miljoner kronor, erhållna genom 25 öres avgifter, tillhoppa 6 miljoner kronor, till Kungl. Maj:ts förfogande, för uppgörelse med sockerbolaget, och kan, som jag visat, sådan uppgörelse åstadkommas, att betodlarna verkligen få den ökning i priset, som de själva åstunda och bolaget samtidigt bibehålles vid den före krisen havda nettovinsten. Det synes, som om på det sättet alla skulle få sin vilja fram, och då brukar man ju vara nöjd.

Jag vill endast till sist säga ett ord med anledning av vad herr statsrådet yttrade rörande de riskförhållanden, som finnas under nuvarande tid, särskilt beträffande möjligheten av ökade kolkostnader. Jag vill då hänvisa till den skrivelse, som här föreligger från svenska sockerfabriksaktiebolaget av den 15 februari 1917, i vilken bolaget tager avstånd från den tanken, att bolaget i framtiden skulle påtaga sig hela risken. Det heter där, att bolaget »måste utgå ifrån att bolaget har rätt till täckning av sådana bolagets kostnader för socker-tillverkningen utöver de nuvarande, vilka icke täckas genom merinkomster av tillverkningen och att regeringen icke vill underlåta att, såvitt på den beror, tillse, att sockerindustrien erhåller behöfligt bränsle för sin drift». Jag tror därför icke, att man genom något beslut kan helt fritaga sig från möjligheten att kanske ånyo få behandla denna fråga. Vi arbeta utan tvivel i dessa tider med så ofantligt många obekanta faktorer, med så många risker, att man får tänka sig in i möjligheten, att alla de kalkyler, som uppgöras, icke kunna i varje detalj stå sig, och skulle några opropotionerliga avvikelser från

de beräkningar, som ligga till grund för riksdagens beslut, bliva nödvändiga, så finner jag det för min del naturligt, att sådana avvikelser beaktas av statsmakterna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr K. A. Nilson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Vahlquist: Herr talman! Herr Röing yttrade i sitt anförande, att han vidhåller vad han yttrade förra gången sockerfrågan var före i riksdagen, vilket — om jag icke missminner mig — var år 1913, nämligen, att sockerbetsodling i Östergötland och Västergötland vore en mindre naturlig näring. Jag tror, att jag redan då framhöll, att detta påstående ingalunda var överensstämmande med verkliga förhållandet, och jag vågar även nu uttala den meningen, lika väl som även riksdagens beslut år 1913 visar, att riksdagen var av annan mening än herr Röing i den saken. Jag tror, att det skulle till nästa gång frågan kommer före i riksdagen — vilket kanske icke dröjer alltför länge — vara av icke så litet intresse, om herr Röing ville taga herr Palmstierna med sig och fara igenom de trakter, där betodlingen står i sitt flor i mellersta Sverige. Han skulle då få se, att betorna växa lika bra där som i Skåne. De svårigheter, som förekomma i mellersta Sverige, bero på den tidigare och kortare hösten, på grund varav skörden måste påskyndas. Men betorna växa lika väl där som i Skåne. Herr Röings påstående anser jag således icke hålla streck.

För att gå till själva sakfrågan, så ha vi nu att välja på tre linjer, då det gäller att söka befordra sockertillverkningen och hålla betodlingen vid makt, nämligen dels förslag om 95 öres höjning, dels förslag om 75 öres höjning och dels slutligen förslag om 60 öres höjning för deciton av betor till betodlarna. För min del tror jag, att man icke går för långt i sina medgivanden, om man följer det första förslaget, d. v. s. utskottets och Kungl. Maj:ts, och bestämmer, att höjningen i priset till betodlarna icke bör sättas lägre än 95 öre. Herr Jönsson i Revinge har redan framhållit skälen, varför så bör vara förhållandet, och han pekade med rätta på, att förhållandena, sedan Kungl. Maj:ts proposition framlades och ännu mera sedan de sakkunnigas yttrande avgavs, förändrat sig. Vi veta, att på alla områden det är synnerligen vanskligt att göra upp beräkningar. De stå knappt en vecka, förrän de äro för låga, och så torde det nog även härvidlag vara förhållandet. Det finnes prisförhöjningar, som komma att inverka på betodlingen, särskilt gäller det konstgödningen, som är av största vikt och utan vilken betodlingen icke kan komma till stånd i den omfattning, som bör ske. Jag tror, att vill man först och främst bibehålla denna betodling och åstadkomma den sockermängd, som hittills kunnat ske, så kan man icke ställa betodlarnas fordringar lägre än förslaget gör. Jag tror icke, såsom framhållits av någon talare, att det skulle finnas risk för överproduktion. Jag tror, att vi litet var skulle varit glada, om vi förut haft någon överproduktion, ty i så fall hade vi icke behövt sitta vid frukostkaffet och göra

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

sura miner för att vi ha för litet socker. En överproduktion skulle väl i alla fall endast vara till gagn för konsumenterna, ty genom en sådan skulle priset på socker falla.

Herr Röing sade, att han finner betodling i dessa trakter olämplig och beklagade, att riksdagen år 1913 gick med på nedsättning av skatten för dessa sockerbruk. Ja, mina herrar, detta påstående bevisar, att herr Röing icke satt sig in i vad mellersta Sveriges sockerfabrikation betyder. Jag vill erinra om att, om jag icke är oriktigt underrättad, sockermängden från denna fabrik skulle räcka till två månaders behov för Sveriges befolkning. Detta är icke utan betydelse, allra minst i denna tid, herr Röing.

Att mellersta Sveriges sockerfabriker behöva lindring i skattehänseende är naturligt, då de ha mindre ekonomisk rygg, såsom vi veta, än de skånska fabrikena. Men vad beror detta på? Jo, på grund därav att dessa fabriker icke fått utveckla sig under normala förhållanden, ty då hade fabrikena med säkerhet varit i ett bättre ekonomiskt läge. Om denna industri under tider, då alla råmateriel fördyras, icke får höja priset på sina egna produkter, då kan väl icke denna industri bära sig, lika litet som någon annan industri kan göra det under sådana förhållanden. Alla andra industrier ha ju oupphörligen fått höja priset på sina alster. Denna näring däremot likaväl som jordbruket i dess helhet har fått finna sig i att ha bestämda maximipriser på sina produkter, oaktat råmateriel, arbetskraft och dylikt under tiden fördyrats. Det är då icke så underligt, om mellersta Sveriges sockerindustri under dessa år icke kunnat utvecklas därhän, att ekonomisk bärkraft finnes.

Jag tror, herr talman, att vi ha skyldighet att tillse, såsom Kungl. Maj:t och utskottet också önska göra, att vi genom vårt beslut icke bidra till att minska tillgången på en nödvändighetsvara som socker, utan söka bibehålla den vid dess nuvarande omfattning, ja om möjligt söka få den att ökas. Det spelar, enligt mitt förmenande, icke någon så synnerligen stor roll, om en ringa fördyring därigenom skulle bli en följd, såsom utskottet föreslår, ty det är väl i alla fall bättre att ha livsförnödenheter, även om de kosta något mer, än att vara i saknad av dem. Ty pengar kan man ha, men det är därför icke sagt, att man kan skaffa livsmedel, det tror jag många få erfa i dessa tider.

Till slut skall jag blott med ett par ord vidröra det förslag, herr von Hofsten framburit särskilt rörande ersättningen till mellersta Sveriges sockerfabriks aktiebolag för de ökade merkostnader, som drabbat fabriken under de senare åren på grund av rådande abnorma förhållanden och prisstegringar på alla områden. Framför allt spelar där in kolfrågan. Jag har ingen siffra till hands nu, men alla veta vi huru ofantligt kolpriset stigit mot vad det under normala förhållanden brukar vara. Vad detta spelar för roll i sockerindustriens ekonomi, kan var och en förstå. Jag finner det därför vara rimligt, att även mellersta Sveriges sockerfabriks aktiebolag kommer i åtnjutande av ersättning för havda merkost-

nader och detta just därför, att fabriken icke haft i sin hand att sätta priset på sin förädlade vara till sådan höjd, att merkostnaden därigenom kunnat täckas. Billighetsskäl tala alltså för att fabriken får tillgodoräkna sig ersättning härför.

Under sådana förhållanden, herr talman, finner jag mig böra förorda bifall till det förslag, som av herr von Hofsten här framställts.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att giva ett svar till herr statsministern.

Jag ber då först att få tacka herr statsministern för att han varit vänlig att under dagens debatt och före ärendets slutliga avgörande giva ett svar, såsom jag uppfattade det, på den interpellation jag framställt; men jag ber samtidigt att få säga, att jag förmodar, att kammarens ledamöter, som uppmärksamt åhörde herr statsministerns tal, måste ju längre hans tal fortskred, ha blivit dess mer betänksamma rörande den uppfattning om riksdagens och regeringens inbördes förhållande på detta område, som herr statsministern tillkännagav. Jag har icke under dagens debatt hört och får väl heller näppeligen höra -- det vet jag dock icke -- någon högerman kläda skott för regeringens uppfattning i denna fråga. Det är också ganska symptomatiskt, att bevillningsutskottet utan votering gjort det påpekande, som förefinnes i dess betänkande.

Om jag går igenom huvudpunkterna i herr statsministerns anförande, så var den första huvudpunkten denna: »Här är icke fråga om någon accis, ty med accis menas en avgift lagd på tillverkningen.» Det var det första ledet i herr statsministerns bevisföring. Jag får verkligen säga, att de, som ha praktiskt sysslat något med dessa beskattningsfrågor, måste förundra sig över ett sådant uttalande av herr statsministern. Vi behöva ju blott gå till »lilla Hagman» och läsa, vad han säger om saken. »Med accis förstås en avgift, som lägges på tillverkning eller försäljning av varor inom landet.» Detta vet var och en, som något sysslat med statskunskap. Vidare är brännvinsförsäljningsavgiften grundlagsenligt erkänd såsom en accis, men den är ju lagd på försäljningen av varan. Detta strider följaktligen alldeles mot herr statsministerns argumentering. Och om kammarens ledamöter tänka litet närmare på den doktrin, som herr statsministern uttalade -- vart kommer det att bära hän? Här öppna sig perspektiv, som äro alldeles oerhörda. Om jag blott lägger det på försäljningen av varan, så kallar jag det icke för accis, resonerar herr statsministern, och därmed kan han lägga på avgifter efter behag. Ja, det blir en högst avsevärd del av vår statsförvaltningsbörda, som på det sättet Kungl. Maj:t skulle kunna utanordna, och Kungl. Maj:t eluderar därigenom på viktiga områden riksdagens beskattningsrätt, såsom grundlagen uppfattar densamma.

Detta var det första ledet i herr statsministerns bevisföring. Så kommer jag till det andra ledet. Där säger herr statsministern: »I sak var ju detta i själva verket en höjning av maximipriset.

Aug. socker-
skatten.
(Forts.)

Kungl. Maj:t hade utan vidare rätt att höja maximipriset.» Jag inskjuter genast den erinran häremot, att *riksdagen* har givit Kungl. Maj:t maximiprislagen, och det är således med riksdagens bemyndigande som Kungl. Maj:t sätter de olika maximiprisen. Men för övrigt är denna argumentering alldeles oriktig, därför att vi tala icke om *huruvida* det i sak var rätt eller icke att låta restaurantsockret nå ett högre pris, utan vad vi tala om här, det är att Kungl. Maj:t *utan riksdagens hörande* genom höjning av en avgift på socker *har berett statskassan vissa inkomster*. Även ur den synpunkten är det argumentet således fullständigt felaktigt. Då säger herr statsministern: »Jag kunde ha höjt priset på socker och gjort upp med bolaget, så att det fått betala detta.» Ja, men det hade ju även efter herr statsministerns egen terminologi blivit en tillverkningsavgift och följaktligen en accis.

Då kommer herr statsministern med sitt *tredje* argument: »Det är icke för något statens allmänna behov denna avgift upptages.» Det är fullkomligt oriktigt, såvitt jag kan förstå, och jag skall bevisa, att jag har rätt. Först och främst ingår detta belopp i statskassan vid sidan om alla andra inkomster till statskassan och ingår i den allmänna summan, och vidare veta vi icke i denna stund, hur stort belopp, som skall utgå till betodlarna, med andra ord, utgiftens storlek är icke känd. Det är sannolikt, att av denna summa kommer en *rest* att kvarstå och ingå till bestridande av statskassans allmänna behov. Herr statsministern har således även i det hänseendet alldeles orätt, såvitt jag kan förstå.

Nu sade herr statsministern, att saken skulle ha kommit en hel månad senare, om icke Kungl. Maj:t den 3 februari gjort detta. Tillåt mig vända på repliken och säga, att regeringen kunde gärna ha kommit några veckor tidigare med saken, och det har hänt mer än en gång, att riksdagen, när man i förväg har fått en sak klar, kunnat ordna den i dess helhet på ett par dagar.

Jag tror, att man tyvärr måste säga, att hela herr statsministerns argumentering för denna mycket bräckliga ståndpunkt i själva verket är högst olycklig. Herr statsministern har ansetts såsom en verklig auktoritet i statsrättsliga frågor, men tillåt mig säga, att det svar, som herr statsministern givit på denna interpellation, det rubbar, liksom åtskilligt annat i krisen, mycket av den auktoritet, som man tilltrött herr statsministern.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke bli mångordig, men jag anser mig böra yttra några ord i det ärende, som här behandlas. Många av andra kammarens ledamöter anse måhända, att jag, såsom på sätt och vis part i detta mål, icke borde yttra mig i detsamma, men jag kan dock icke underlåta att reagera mot ett par uttalade uppfattningar.

Den ena uttalades av herr Rösing, som yttrade, att han skulle förvåna sig om betodlarna kunde ha panna att minska sin odling med en enda hektar och att de borde känna sig tacksamma mot staten för vad den gjort särskilt för skånskt jordbruk. Jag vill blott

hava sagt, att jag förvånades över herr Røings uttalande, och jag hoppas, att herr Røing icke menade så illa därmed som det lät.

Jag skall vidare anhålla att få uttala mig särskilt vid tre frågor, som här ha blivit berörda. Man har förebrått svenska sockerfabriks-aktiebolaget, att det bedrivit sirapstillverkning, och att det lyckats i denna tillverkning, vill jag visst icke förneka och med synnerligen tillfredsställande resultat. Men då jag villigt inrymmer sanningen, tillåter jag mig också erinra om, att importen av sirap före kriget utgjorde mellan 15 och 17 miljoner kilogram. Denna import har blivit stängd, och vårt bolag har fyllt, så långt det har kunnat, behovet av sirap. Det är sålunda ett utestängande av främmande import, varpå hela denna verksamhet varit inriktad, som är det fel, som man eventuellt kan tillvita oss. Till den tillverkade kvantiteten sirap har åtgått cirka 8.700,000 kg. socker, som naturligtvis varit skattefritt. Det har också anmärkts på detta förhållande, men jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att även importerat råsocker, om det användes till sirap, också är skattefritt.

Detta den ena frågan. Den andra frågan berördes av herr Rune, då han yttrade: det är alldeles tillräckligt lagt på konsumenterna i avseende å sockret. Ja, det kan nog synas så, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att vi ha iakttagit, synes mig, den allra största varsamhet i prishöjningen. Det har sagts, att den skulle vara 4 öre, varav dock 1 1/2 öre före kriget och 2 1/2 öre den 1 januari 1916. När man kommer in i en butik och frågar efter raffinerat socker, d. v. s. bit- och raffinadsocker, så kostar det 68 öre. Någon sade mig härförleden, att det var ett ofantligt pris, som sockerindustrien huggar för sig. Jag ber då att få säga, att det är icke vi, som få fördelen av hela detta pris. Av detsamma gottgör sig svenska staten 16 öre, partiaffärerna taga 3 öre och detaljaffärerna 9 öre. Det utgör 28 öre. Återstår således 40 öre. Jag är övertygad om, att när svenska staten kommit så långt, att den kan övertaga denna industri enligt det förslag, som har blivit framlagt av min vän här framför mig och herr Sterne på Östgötabänken, så torde den helt säkert icke kunna tillverka något socker för det pris, vartill vi för närvarande framställa det. För övriga sockermärken utfaller vårt pris lägre än det uppgivna. Med avseende på sirapen, till vilken jag nu återvänder, vill jag säga, att Mellersta Sveriges fabriker icke kunnat åstadkomma sirapstillverkning, det beror därpå, att härför krävas i tekniskt avseende rätt vidlyftiga och mångåriga förutsättningar, och i detta fall har nämnda bolag ännu icke kunnat följa oss.

Detta är två av de synpunkter, jag velat framhålla. Nu är det blott en enda fråga till, nämligen huruvida tillräckligt med socker kan erhållas enligt något annat av de båda föreliggande förslagen än Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta. Jag tillåter mig därvidlag uttala den uppfattningen, att jag icke tror, att detta är möjligt. Här finnas kanske icke många på Skånebanken, som ha större och mångårigare erfarenhet på sockerindustriens område, det skulle möjligen vara herrar Jespersen och Hans Andersson, och jag är övertygad om att om något annat förslag än utskottets blir andra kammarens be-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

slut, svenska folket icke får tillräckligt socker, detta närande födoämne, vars värde först på allra sista tiden fullt insetts, fastän vi för länge sedan i vår industri varit medvetna om dess överlägsenhet i detta avseende. Jag kan därför icke annat än uttala min varma anslutning till utskottets hemställan.

Han säger nu, att om man skulle odla så och så mycket betor, så skulle följden därav bli en minskad sädesproduktion. Men, mina herrar, det går icke så lätt att förändra avsikten med den ena eller andra odlingen. Man gör icke det i en handvändning, så därvidlag är det nog ingen fara å färde. Det har visat sig hittills i hela sockerindustriens historia, att industrien oavbrutet har vunnit ny och åter ny terräng, ständigt ökade vitbetsfält, och samtidigt därmed har också sädesodlingen ökat. Helt säkert är vete- och rågodlingen för närvarande minst dubbelt så stor som före sockerindustriens tillkomst. Herrarna kunna alltså vara övertygade om, att en ökad vitbetsodling i år icke kommer att minska sädesskördarna.

Jag har velat lämna denna upplysning om min uppfattning i frågan, vilken jag tror är riktig och jag hoppas att andra kammaren må antaga utskottets hemställan, det enda sätt, varpå tillräcklig sockerkvantitet kan för landet åstadkommas.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Sommelius anförande ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr Jönsson i Revinge, som yttrade: Herr talman! Förra gången jag hade ordet råkade jag genom missägning yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det skulle ju vara utskottets i stället. Då det nu finns en liten skillnad mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, nämligen i fråga om datum för ikraftträdandet, så skall jag be att få återtaga mitt förra yrkande och yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Jönsson i Revinge förenade sig herr Pålsson.

Vidare anförde

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga denna debatt, men jag kan icke underlåta att säga några ord i denna fråga.

Man har här framhållit, att den höjning, som har ifrågasatts av de liberala reservanterna, skulle vara alldeles tillräcklig för att säkerställa sockerbetsodlingen. Därom kan jag omöjligen döma. Men jag tror icke, att den är tillräcklig för att säkerställa sockerbetsodlingen nästa år. Jag tror näppeligen, att det går att med dessa 75 öre locka betodlarna i allmänhet att öka eller bibehålla den betodling, som de i närvarande stund ha. Det är nog så, att denna odling är ganska besvärlig, men icke nog därmed, den har också varit

misslyckad de senare åren. Här har talats om de stora vinsterna. Jag kan då tala om att 1915 och 1916 var medeltalet hemma vid den fabrik, som jag närmast känner till, 12,500 kilo per tunnland och det är icke mycket att hurra för, mina herrar. Innevarande år är det icke mycket bättre. Det har varit nere ända till 11,200 kilo per tunnland och det är ändå där nere, där jag tror, att vi ha de mera lämpliga jordarna för sockerbetsodling. Det går således icke an att tro, att det är så fördelaktigt och jag tror icke, att man så säkert hinner upp till de 30,000 kilo per hektar i medeltal, som man talar om.

Nu får jag säga, att jag icke vill klandra de personer, som här intagit en annan ståndpunkt än utskottet gjort, emedan jag är viss om att de icke känna till de verkliga förhållandena. Jag anser dock för min del, att även betodlarna höra till svenska folket. Det ville nu herr Rune egentligen icke gå med på. Ja, herr Rune, skåningarna höra också till Sveriges folk.

Herr Röing nämnde, att de skånska betodlarna borde vara tack samma, ty riksdagen hade behandlat dem väl. Ja, det vill jag icke neka till, och ingen nekar heller till detta. De skånska lantmännen veta helt säkert att värdera, att betodlingen kommit till stånd, vilket medfört en höjning av såväl det skånska som det övriga landets jordbruk. Ty nog får man väl säga, att hela det svenska lantbruket drivits upp ganska väsentligt i jämförelse med vad det var, innan betodlingen kom till, och man lär väl icke heller taga fel, om man säger, att lantbrukets höjning har spritt sig uppåt ifrån Skåne till den ena landsdelen efter den andra.

Nu är det i alla fall så, att om icke priset blir höjt, så är det icke tänkbart att få någon rimlig betodling. Om herrarna hört, vad vi fått höra i Skåne i vintras, och vad jag fick höra, när jag nu senast var där nere, hur ledsna de äro på hela betodlingen, så tror jag, att herrarna icke skulle tveka ett ögonblick att bevilja den högre ersättningen till betodlarna, ty att man annars skall kunna få dem att odla betor i samma utsträckning som förut, det tvivlar jag som sagt starkt på.

Det påstods av en talare här på Skånebänken, att det icke skulle råda brist på arbetskraft att sköta betorna. Jo, mina herrar, det har nog varit så, att det största hindret för betodlingen har varit och är, att betodlarna icke tro, att de skola kunna få tillräcklig arbetskraft. Jag kan tala om för den ärade talaren, att det var många tunnland som plöjdes upp tidigt på sommaren, därför att man icke hade kunnat skaffa folk att sköta dem på sommaren, vilket han ansåg skulle vara så lätt. Jag skulle kunna visa honom fält, där betorna ännu äro kvar, därför att man icke haft arbetskraft att taga upp dem. Så man får icke bagatellisera denna arbetarfråga. Med tillgång till endast samma arbetskraft som hittills är det icke värt att tänka på att öka betodlingen.

Här är ju icke någonting att tillägga. De synpunkter, som framhållits från olika håll, äro de synpunkter, som kunna framhållas. Jag säger för min del, att vill man säkerställa betodlingen och en

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

för landets behov tillräcklig sockertillgång, så får man gå med på utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Jönsson i Boa: Herr vice talman! Såsom representant för ett län, där ävenledes betodling bedrivs, ber jag att få framföra de synpunkter, som göra sig gällande bland detta läns jordbrukare. Jag tillåter mig erinra om ett möte i Karlshamn av betodlare i Blekinge. Där framställdes kravet att höja betpriset med 1 krona per deciton, och man var av den åsikten, att detta var det enda sättet att främja betodlingen och hålla den vid makt. Jag skall icke vidare inlåta mig på någon debatt utan har endast ansett mig böra framföra detta. Vill man nu säkerställa betodlingen, så kan man icke göra detta på annat sätt än genom att bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, vartill jag, herr vice talman, yrkar bifall.

Herr Larsson i Säby instämde häruti.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Jag skall bara framföra ett par synpunkter i denna fråga.

Det har under debatten från olika håll betonats, att det av regeringen föreslagna betpriset är en nödvändig förutsättning för att betodling skall komma till stånd. Jag tror, att den huvudsakliga orsaken till att så är fallet är den, att regeringen gått utöver vad de sakkunniga föreslagit. Sedan betodlarna en gång fått meddelande om, att regeringen anser en ökning med 95 öre per deciton vara befogad, så ligger det i sakens natur, att var och en, som odlar eller tänker odla betor, gör allt vad tänkas kan för att få detta pris fastslaget och bestående. Herr Andersson i Skivarp och andra ha betonat, att det icke är möjligt att tänka sig en odling med ett lägre pris än detta.

Men ibland kan en talare från den sidan råka bevisa för mycket, och jag tror, att herr Sommelius, som också var inne på detta område, bevisade något mer än han egentligen avsåg med sitt anförande. Sedan han betonat, att detta pris var det enda möjliga, så övergick han till att bemöta de talare, som uttalat farhågor för att betjorden skulle komma att användas till sädesodling. Han strök då mycket starkt under, att någon sådan risk icke förefanns, enär det vore förenat med stora svårigheter att övergå från betodling till sädesodling. Jag tror också, att det ligger någonting i detta. Och det skadar icke att ta hänsyn härtill, då det gäller att besluta i frågan.

Jag begärde egentligen ordet för att uttala en gensaga eller en protest mot vissa delar av det anförande, som hölls av en ärad talare på Skånebanken, representant för betodlareföreningen. Det var enligt mitt förmenande en synnerligen oriktig lovsång, han gav uttryck åt, då han så starkt lovprisade de utländska arbetarna och deras snygghet och properhet i jämförelse med de svenska arbetare, som söka sig till betfälten. Jag tror, att han kunde behöva läsa vad medicinalstyrelsen gång på gång uttalat ifråga om denna import.

Vad snyggheten och properheten beträffar, tycks icke denna statsinstitution dela den ärade talarens uppfattning, utan den uppställer mycket stränga villkor och fordrar alla möjliga garantier mot den smittofara o. s. v., som följt och följer med denna import till riket.

Vidare betonade talaren starkt, att denna import är nödvändig för att fylla behovet av arbetskraft. Det är sant, att man, om man tar hänsyn endast till förhållandena föregående år, kan komma att tro, att så är fallet. Men om man har tillfälle att på nära håll studera dessa förhållanden, så framgår det, att svårigheterna i fjol gjorde sig gällande huvudsakligen vid själva betupptagningen, och det var väderleken, som därvidlag spelade den ojämförligt största rollen. Jag skulle personligen kunna angiva en hel mängd betarbetare från våra trakter i Kristianstads län, vilka regelbundet på hösten begiva sig till slätten och taga upp betor, ett, två, tre tunnland, men som nu, sedan de tagit upp endast en tredjedel mot det vanliga, reste hem igen, beroende uteslutande på den svåra väderleken, regnet, som jämt och ständigt var deras följeslagare på betfältet och som gjorde arbetet alldeles omöjligt att utföra. Jag tror för min del, att en import av några hundra galiziska arbetare icke skulle ha medfört någon nämnvärd förbättring i det fallet, men man behöver väl icke alltid räkna med så svåra väderleksförhållanden som i fjol vid betupptagningen, så att man skall utgå därifrån såsom en säker och bestående grund, då det gäller att bedöma svårigheterna i fråga om arbetskraft.

Nu har det betonats här, att, om regeringens förslag går igenom, så borde man se till, att även betarbetarna få de beräknade 20 % i ökad avlöning, och jag tror, att det är på denna punkt, arbetarfrågan, är den mest avgörande. Från flera håll meddelades föregående år, att då betesarealen utlämnades på ackord, d. v. s. då man lämnade ut ett tunnland, så erbjöds på en mängd platser i Skåne liksom förut, högst 90 kr. per tunnland. Det ligger i sakens natur, att det måste anses omöjligt i tider som nuvarande att erhålla folk att utföra betarbetet för detta pris. Jag skulle vilja till den ärade talaren på Skånebanken, som har en så betydelsefull ställning inom den skånska betodlareföreningen, rikta den maningen, att då denna förening nästa gång är samlad till sammanträde, föreningen icke blott ställer fordringar på statsmakterna att få så och så mycket mer i betpris, utan gör ett starkt och bestämt uttalande till sina medlemmar att lojalt böja sig för det som man här utgått ifrån, nämligen att, ehuru betorna utbjudas på ackord, man till vederbörande också erlägger de 20 % ökning av arbetslönen, som man räknat med, då det gäller fastställandet av detta betpris.

Till sist vill jag säga, att för min del anser jag, att den viktigaste synpunkten, åtminstone så som jag ser frågan, då jag sökt taga ställning till de olika förslagen, naturligtvis icke minst sammanhänger med frågan om ökning i sockerpriset, som följer med regeringens förslag. Det är visserligen sant, att denna ökning av 3 öre per kg. socker spelar en liten roll ur den enskildes synpunkt, isyn-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

nerhet sedan ransoneringen blivit införd, men ur principiell synpunkt innebär det dock ett avsteg från den grundsats, som jag anser vara den betydelsefullaste, då det gäller beskattning. Och även om det här icke gäller mer än 3 öre, som flyttas över på konsumenterna, så finner jag ändå, att det hade varit rättfärdigare att taga ut hela detta belopp genom sänkning av accisen. Ty om så hade skett, så hade de mest skattekraftiga fått bidraga till lejonparten av den minskning i sockerskatten, som staten genom sänkning skulle fått vidkännas. Då man nu lägger detta på konsumenterna, så blir det visserligen en ringa del, men ett par öre här och ett par öre där spela likväl en ganska stor roll för den stora massan av de fattiga klasserna, då det gäller att få inkomsterna att räcka till.

Det är förnämligast ur denna synpunkt, som jag därför ber att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Om denna debatt endast gällde den praktiska frågan, hur stora anstalter som böra vidtagas för att uppmuntra betodlingen till detta års skörd, så skulle jag för min del icke besvärat kammaren med ett yttrande, allra minst i denna sena timme, utan nöjt mig med att instämma i vad herrar Röing och von Sneidern redan anfört.

Emellertid har under debatten inträffat, att däri införts ett annat moment genom den förklaring, som statsministern nysst avgav och som i sak om också ej i form utgjorde ett svar å herr Palmstiernas interpellation. Jag kan endast hälsa med tillfredsställelse att svaret kom, ty utan tvivel var den fråga, som herr Palmstierna i sin interpellation berörde, av den beskaffenhet, att det var mer än angeläget för riksdagen att få ett svar. Men jag kan däremot icke hälsa med tillfredsställelse, att svaret blev det, som vi fingo höra — oavsett att man nu kanske nödgas säga, att det över huvud taget knappast varit möjligt att på denna fråga giva ett tillfredsställande svar. Vad är nämligen realläget i det spørsmål, herr Palmstiernas interpellation rör? Jo, realläget är det, att regeringen genom ett särskilt förhöjt pris på vissa partier av det socker som skall utlämnas till konsumtion, det som utlämnas till industrier o. s. v., skaffat sig en ren nettointkomst på ungefär 2.600.000 kr., av vilka de 600,000 skola användas för att betala själva sockerregleringen och de andra 2.000 000 avsättas för att gå in i de stora medelbelopp, som behövas för betodlingens tryggande. Ingen, som har tänkt över detta förhållande, har väl kunnat undgå att få den uppfattningen, att när detta påbud kom, så var det rätt och slätt ett påbud för att skaffa ökad inkomst för staten till ett visst ändamål. Det är alldeles ofruktbart att, såsom statsministern gjorde i sitt anförande, hänvisa till att denna pålaga till formen utgör en avgift, som »blott till storleken» skiljer sig från andra »liknande avgifter» — det är ofruktbart, säger jag, därför att jag känner ännu åtminstone icke till några sådana avgifter av motsva-

rande beskaffenhet, avgifter som Kungl. Maj:t av egen makt och myndighet har pålagt i det direkta syftet att få en inkomst, som skulle användas till ett särskilt ändamål. När Kungl. Maj:t har pålagt vissa avgifter — man kan för övrigt märka att dessa varit jämnt fördelade på *alla*, som haft förmån av den avgiftspliktiga varan — exempelvis vid export av fisk eller vid export av hästar och dylikt, så har det, såvitt jag kunnat finna, alltid varit i syfte att med de avgifterna täcka vissa kostnader, som varit förenade med själva administrationen av de nya organisationerna för dessa exporter. Men det syftet är icke här det huvudsakliga, om det också motsvaras av en bråkdel av avgiften, utan det huvudsakliga är rätt och slätt att skaffa en stor extra inkomst på 2,000,000. Och hur man skall komma ifrån att ett sådant påläggande av avgifter utgör en verklig beskattning, det trotsar för mig varje försök att förstå.

Ang. socker-
skatten
(forts.)

Nu har ju herr statsministern anfört, att i själva verket utgör den extra avgiften på socker för industrien m. m. i sak ingenting annat än — en höjning av maximipriset. Mycket hade jag undrat över, vilken konstruktion som skulle försökas för att försvara det ifrågavarande förfarandet, men jag måste bekänna, att på den tanken hade jag aldrig kommit, att man skulle hävda, att det innebure en höjning av maximipriset. Och varför? Jo, därför att, såvitt jag kunnat fatta och såvitt det framgår av de kungl. propositionerna, av utskottsutlåtandena, av samtliga diskussioner i riksdagen och av själva lagtexten, så utgör maximipris ett ingripande avsett för att hålla priset *ner*e på de nödvändiga förnödenheterna, så att de ej överstiga ett såsom tillbörligt avsett belopp. Men att då använda förordningen om maximipris på sådant sätt, att man i stället tar och lyfter upp en del av konsumtionen ovanför det fastställda allmänna maximipriset och belägger denna konsumtion med ett relativt sett abnormt förhöjt extra pris, det är ju en fullkomlig omvälvning av hela den princip, som ligger bakom maximiprislagen. Man fäste nyss min uppmärksamhet på att det i den franska administrationen finnes ett begrepp, som i själva sin formulering åskådliggör av oundviklig anledning till kassation av ett administrativt förfarande, begreppet *le détournement des pouvoirs*. Den som »vänder om» i tillämpningen en myndighet, som genom en lagstiftning är given, så att denna kommer att brukas till något helt annat än vad den egentligen var avsedd att användas till, han får självfallet sitt förfarande underkänt av högre instans. Tyvärr finnes ju här ingen kassationsinstans, eftersom det är Kungl. Maj:t som har handlat. Men om vi tänkte oss, att det vore en underordnad myndighet som hade rättighet att fastställa maximipris, och om vi tänkte oss, att denna underordnade myndighet skulle använda den befogenheten till en extra förhöjning för viss del av den vara, som det gäller, i syfte att få en inkomst att använda — då förmodar jag, att ingen betvivlar, att den myndigheten också här i Sverige skulle blivit utsatt för just den kassation, som jag nyss omnämnt, av överordnad administrativ

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

instans. Gent emot Kungl. Maj:t kan ju riksdagen icke uppträda såsom kassationsmyndighet. Men den kan och måste hävda, att när statsministern för ifrågavarande regeringsåtgärd söker stöd i maximiprislagen, han vänder upp och ned på denna lags grund och syftning.

Herr statsministern ville göra gällande, att inkomsten i varje fall icke var tillkommen för statskassans allmänna behov, därför att den avsåge dels själva regleringskostnaderna och dels att främja betodlingen. Vad det första ändamålet beträffar, så har jag redan nämnt, att jag naturligtvis också ser, att en del av förhöjningen är därför avsedd — och jag har lämnat den delen utanför diskussionen. Men vad det andra angår, kan det ju icke undanskymmas det enkla faktum, att, för att få dessa medel till att främja betodlingen, så har Kungl. Maj:t pålagt en avgift, som har karaktären av skatt eller accis. Den förblir extraordinär beskattning, som går in i statskassan, vare sig Kungl. Maj:t tänkt sig använda den till betodlingens främjande eller till annat ändamål. Det förändrar således icke på minsta sätt avgiftens konstitutionella beskaffenhet och efter min mening konstitutionella otillbörlighet, att den hålles skild från allmänna till statskassan ingående inkomster. Den talare, som förut berört denna del av statsministerns förklaring, har redan i korthet påpekat, vart det skulle leda, om man funne sig i dylika åtgärder av Kungl. Maj:t som den här ifrågavarande. Här upprullas verkligen perspektiv av den beskaffenhet, att det synes vara skäl, att kammaren och hela riksdagen en smula tänkte därpå. Har Kungl. Maj:t rätt att med stöd av maximiprislagen, som ingen tänkt ge i det syftet, eller med stöd av vad det nu kan vara för egendomliga principer i Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet, har Kungl. Maj:t, säger jag, rätt att pålägga betydande avgifter för lösen av vissa tillståndsbevis, bara därför att Kungl. Maj:t säger, att Kungl. Maj:t tänkt använda de inkommande medlen för att befrämja en viss näring, som med ifrågavarande vara står i något sammanhang. — då är det intet som hindrar, att Kungl. Maj:t kan utbreda denna praxis till vilka områden av vårt näringsliv som helst, att Kungl. Maj:t kan genomföra precis liknande förhöjda pris för en hel rad av varor och på så sätt till sitt förfogande få oräknade miljoner, som Kungl. Maj:t sedan på egen hand använder till dessa näringsgrenars befordrande. Det blir en fullständig omvälvning i avseende å allt vad som förut gällt angående Kungl. Maj:ts och riksdagens inbördes ställning på beskattningens område. Och denna gång kan jag verkligen icke underlåta att använda ett starkare ord, än vad jag förut velat använda, då det gällt de konstitutionella tvistefrågor, som tyckas oupphörligt återkomma vid årets riksdag. Jag kan ej finna annat, än att denna åtgärd, som vi nu påtala, är ett fullständigt brytande av svensk grundlag både i bokstav och anda. Det är, så vitt jag förstår, icke möjligt annat än att denna omvälvning i sinom tid — kanhända först nästa år på grund av våra regler för statsrådsprotokollens granskning — i vederbörlig form kommer igen till riksdagen.

Vad angår den sakfråga, som nu närmast ligger före, så har jag redan uttalat, att jag skulle kunnat instämma i herrar Röings och von Sneiderns yttranden. Jag skall icke upptaga tiden med någon rekapitulation av deras argument — något nytt finnes knappast att anföra vare sig på den ena eller på den andra sidan efter denna långa debatt. Jag vill endast i korthet betona, att det synes mig, att man har full rätt att anse, att det för betodlingens främjande kan vara tillräckligt med det understöd, som de tillkallade sakkunniga ha enat sig om, i all synnerhet när av herr von Sneidern påvisats, att med bifall till hans motion, som upptagits i den liberala reservationen, det faktiskt finnes en marginal *utöver* vad de sakkunniga föreslagit, som även kan komma betodlingen tillgodo. Det synes mig också vara klart uppvisat, att man där emot icke kan känna sig försvarad, icke jag åtminstone, om man skulle stanna vid den socialdemokratiska reservationen, vars verkan på betodlingen förefaller mig mycket riskabel. Jag tror därför, att de, som önska, att man här skall göra vad som verkligen behöver göras — men icke mera — för att hjälpa till att trygga betodlingen, kunna och bära förena sig om herr von Sneiderns motion eller den liberala reservationen. Jag tror å andra sidan, att om detta inte sker, finnes det knappast någon annan möjlighet än att Kungl. Maj:ts förslag går igenom kanske till och med i denna kammare. För mig står saken så, att alla de som å ena sidan vilja giva betodlingen ett sådant stöd, som ur vederhäftiga beräkningsgrunder befunnits erforderligt, men å andra sidan icke vilja belasta konsumenterna av socker utan nödtvång för att gynna de mäktiga intressen, som här äro i fråga, — för alla dessa är det angeläget, att åtminstone i denna kammare söka en föreningspunkt, som är mera hållbar än det socialdemokratiska yrkandet. Den finnes i nyss nämnda liberala reservation, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **H a m m a r s k j ö l d**: Den siste ärade talaren lade huvudsakligen vikten vid den av mig framhållna synpunkten ifråga om maximipris, och det är egentligen vid denna punkt jag därför här skall uppehålla mig.

Den ärade talaren lade, som sagt, vikt vid synpunkten ifråga om maximipris, men han syntes mig för ögonblicket tillämpa en väl förenklad syn på maximiprisets uppgift, då han förklarade, att det strede emot maximiprisets begrepp att bestämma det annat än lågt. Maximipris måste naturligtvis bestämmas med hänsyn till vad som erfordras för att ifrågavarande vara skall komma fram, för att det icke skall bli brist på varan.

Om vi nu se bort från den delen av ifrågavarande inkomst, som den ärade talaren icke haft så mycket att anmärka emot och som skulle gå till bestridande av kostnaderna för sockerregleringen, så frågar jag: vad är återstoden avsedd till? Jo, återstoden är avsedd att tillfalla produktionen, och således är det inte annat än en form för att genom prisens bestämmande till visst belopp trygga produk-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

tionen. Det är sålunda samma system som det, som nu föreligger i den kungl. propositionen med avseende å vissa ören per kilogram och som i denna del har blivit förordad av utskottet. Materiellt sett är skillnaden allenast den, att man i här ifrågavarande fall, för att undvika ett allt för starkt betungande av konsumenterna i allmänhet, har inrättat ett särskilt maximipris för viss handel, vilket med andra ord kan uttryckas så, att man för viss handel har dispenserat från det vanliga låga maximipriset och satt ett högre maximipris, vilket ju förekommit flerfaldiga gånger med avseende å olika slag av handel. Det är därför icke fråga — det ber jag att få säga — om att skaffa pengar genom dessa maximipris, utan vad det är fråga om det är att skaffa tillgång till beredande av skälig ersättning åt betodlarna, vilket endast kan gå via fabrikerne.

Saken hade förmodligen icke blivit föremål för någon anmärkning, om den ordnats i den andra formen, att fabrikerne bemyndigats att utav avnämarna av industrisoeker uppbära ifrågavarande avgift och sedan sända den vidare. Det hade åtminstone icke konstitutionellt kunnat göras någon invändning mot det. Men som jag i mitt första anförande antydde, är det från statens synpunkt mer betryggande, att det är staten, som har hand om pengarna, än att pengarna skola uppbäras av fabrikerne och sedan i större eller mindre mån redovisas av dessa.

Den ärade talaren målade upp ett framtidsperspektiv och frågade, vart det skulle bära hän, om man skulle skaffa inkomster på detta sätt. Först och främst vill jag då säga, att det bär ingenstans hän annat än under de tider, då Kungl. Maj:t av riksdagen är bemyndigad att fastställa maximipris. Det är det första, och det andra är, att om det bär hän dit, det icke anses böra bära hän, kan det precis lika väl bli samma resultat för den konsumerande allmänheten genom ett även från det mest konstitutionella betraktelsesätt fullständigt invändningsfritt fastställande av maximipris.

Det är således efter min mening icke någon anledning för kamraren eller för riksdagen att oro sig över hövan över vad som nu har skett genom ifrågavarande åtgärd, vilken, jag upprepar det, materiellt sett är likartad med den åtgärd som ingår i propositionen, fastän i propositionen, som ju närmast är framkallad av nödvändigheten att sänka accisen, prishöjningen av praktiska skäl lagts på annat sätt.

Herr Lindman: Då jag begärt ordet för att uttala mig i själva den föreliggande sakfrågan, har jag inte gjort det, därför att jag trott, att jag skulle kunna tillföra diskussionen några nya synpunkter, utan allenast därför, att jag ansett mig kunna och böra framhålla den stora huvudpunkten i denna fråga. Den huvudpunkten synes mig böra vara så tydlig och klar, att man bör taga sikte på den framsför alla andra bihänsyn, som kunna komma ifråga, och denna huvudpunkt är: säkerställandet av produktionen av socker för den tid, som här avses.

En talare här på Stockholmsbanken framhöll, att man i denna

fråga borde se sakerna i sitt sammanhang, att man skulle sätta i ett sammanhang brödsädesproduktionen och sockerproduktionen o. s. v. Ja, jag skulle vilja säga, att nu börja vi väl på litet var att kunna se sakerna uti ett sammanhang. Vi kunna bland annat se det sammanhang, uti vilket t. ex. brödsädesproduktionen har stått till de maximipris, som varit fastställda. Det är väl icke någon, som kan betvivla, att man genom bestämmandet av de maximipris på brödsäd, som ha gällt, har riskerat åtminstone — det är väl det minsta man kan säga, äventyra skulle man också kunna säga — produktionen av brödsäd. Där ser man ju klart ett sammanhang mellan maximipriserna och särskilt nedsättandet av maximiprisen i september å ena sidan, och själva produktionen av brödsäd å den andra. Har man sett detta, bör man visligen akta sig för att upprepa på ett annat område det, som man tror sig kunna säga kanske har varit ett fel beträffande brödsädesproduktionen. Jag klandrar emellertid icke, att detta begåtts, ty jag tror, att det varit svårt att se och bedöma alla dessa faktorer, som tränga sig på undan för undan, men när man ser tillbaka på detta, då bör man inse, att man bör vara försiktig ifråga om att nu gå fram på en väg, som kanhända kan komma att leda till ett resultat på sockerproduktionens område, som är likartat med det vi kunna befara på brödsädesproduktionens område. Det kan hända, att det blir nödvändigt att på brödsädesproduktionens område längre fram vidtaga åtgärder, som äro mycket kraftigare, än vi skulle ha behövt göra tidigare, för att driva fram en ökad produktion, och man bör nu se till att inte komma i samma ställning, när det gäller sockret. Jag menar alltså, att sammanhanget därvidlag bör ge oss en lärdom beträffande hur man skall förfara i nu föreliggande fråga.

Jag fäste mig vid ett annat yttrande av herr Palmstierna, då han sade, att vi icke vid betodlingen böra åstadkomma mer, än vi nått och jämnt behöva, inte mera än detta. Men jag vill påpeka, hur lätt det är att säga, att vi inte skola odla av betor mera, än vi nått och jämnt behöva, och hur ofantligt svårt det å andra sidan är att handla efter den regeln. Här komma så många omständigheter att spela in, som inte någon av oss kan ha hand över eller kan överblicka. Jag skulle icke behöva erinra om de faktorer, som många gånger under debatten ha blivit framhållna, som avgöra, hur skördens vikt blir per hektar, vad sockerhalten i betorna kan uppgå till, vilket allt beror på sådana omständigheter som t. ex. möjligheten att tillföra gödningsämnen. — Här om veta vi icke så ofantligt mycket i denna stund — och vidare och i främsta rummet väderleken, möjligheten att erhålla arbetskraft o. s. v. Jag vill därför framhålla, att det, som synes mig vara det viktigaste, när vi gå att avgöra denna fråga, är att verkligen säkerställa produktionen.

Ja, då menar naturligtvis var och en av de tre olika meningsriktningarna, som här kommit till synes, att detta sker bäst genom att följa dess förslag. Alla tro sig kunna säkerställa produktionen, både den, som följer utskottets förslag, och den, som följer den ena eller den andra reservationen. Det är dock inte så utomordentligt

Ang. socker
skatten.
(Porto.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

lätt att säga vad följden blir, såsom jag nyss framhållit, och därför synes det mig, att man gör klokt i att här taga det säkra för det osäkra — för att använda ett sådant uttryck — och jag vågar fråga, var vi skulle komma att stå, mina herrar, om vi följa t. ex. den liberala eller den socialdemokratiska reservationen, och det framdeles kommer att visa sig, att man därigenom icke lyckas åstadkomma tillräcklig produktion av sockerbeter och erhålla det kvantum socker, som behöves för vår befolkning. Jag undrar, om man icke på det sättet kan komma därhän, att man efteråt, men för sent, finner, att man begått ett misstag, som, jag skulle vilja säga, kanske kan komma att bli ödesdigert. Prissättningen härvidlag blir sålunda efter min uppfattning det sekundära i frågan, det primära är att, såvitt det står i vår förmåga, försöka säkerställa produktionen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall endast säga några få ord. Jag skall inte alls inlåta mig på själva sakfrågan, nämligen frågan om den föreslagna höjningen av betpriset eller på vilket sätt medlen skola anskaffas, men då det under debattens gång kommit till uttryck farhågor för att ett högt betpris skulle stimulera till sockerbetsodling i så hög grad, att brödsädesodlingen därav skulle löpa en allvarlig fara, vill jag säga, att jag tror absolut visst, att den farhågan är obefogad. Den är obefogad med hänsyn därtill, att vi ha ett korrektiv i de nu jämförelsevis höga spannmålspriserna men även med hänsyn till, att om man förutsätter, att det av en eller annan anledning skulle bli någon större eller mindre minskning i sockerbetsodlingen och följaktligen en större eller mindre areal jord blev ledig för brödsädesodlingen, följer alldeles inte därav, att det också blir en ökning av brödsädesodlingen. Det blir en ökad kornodling, en ökad foderbetsodling, en ökad potatisodling. Jag är således alldeles på det klara med, att en ökning eller en minskning av arealen för sockerbetsodlingen har en ytterst minimal inverkan på brödsädesodlingen. Det är ju så, att i regel odlas betor efter föregående års höstsäd. Skulle nu den arealen icke besås med sockerbeter utan bli ledig för annan odling, blir det sannolikt icke annat än i undantagsfall som den arealen besås med vårvete eller varråg, ty man inlåter sig ogärna på det försöket att två år å rad odla samma sädeslag, i synnerhet vete och råg. Jag tror sålunda, att den faran egentligen ej är för handen. Jag har velat säga detta utan att därmed hava gjort något uttalande i fråga om det föreslagna betpriset.

Herr Lingström: Herr talman! Då jag tillhör en sockerbetsproducerande landsända och känner förhållandena från min hemort samt vet, hur alltmer en tilltagande ovilja mot odling av sockerbeter gör sig gällande på grund av det dåliga resultatet icke blott under det sistförflutna året utan även förut, måste jag naturligtvis ställa mig på den linje, som vill på det kraftigaste säkerställa sockerbetsodlingen.

Jag kunde ha nöjt mig med att instämna med dem, som yrkat bifall till den kungl. propositionen, men då jag har vissa i någon mån andra synpunkter att lägga på saken, skall jag i all korthet be att få peka på dem.

Det kungl. förslaget tycks vara byggt på ett skördeutbyte av i medeltal 15,000 kilogram per tunnland. För Gottlands vidkommande är denna siffra alldeles för hög. Jag tror ej, att man under normala år kan beräkna mer än 12,000 kilogram per tunnland. Undet det förra året visade sig dock skörderesultatet endast vara i medeltal omkring 9,000 kilogram per tunnland. Det visar, att för Gottland den föreslagna ändringen i betpriset enligt den kungl. propositionen visst icke är för högt tilltagen, utan det är det minsta betodlarna där kunna nöja sig med för att de skola fortsätta med sockerbetsodlingen.

Därtill komma de ökade järnvägsfrakter, som ytterligare ställts i utsikt, sedan de sakkunniga avgivit sitt utlåtande. Det är icke så länge sedan en tilläggsavgift för betor av 8 öre beviljades de enskilda järnvägarna, åtminstone de, som jag har närmare beröring med. Därefter vill jag minnas, att en höjning på 4 öre medgivits. Sedan hava vi just nu sett i tidningarna, att en höjning av vissa procent, som skall utgå på alla järnvägsfrakter, inklusive de provisoriska tilläggen, ytterligare står i utsikt. Då visar detta, att då betodlarna få betala hälften av järnvägsfrakten, det är ytterligare anledning att fasthålla vid Kungl. Maj:ts förslag och vid det betpris, som i den kungl. propositionen är föreslaget, för att vi skola kunna säkerställa sockerbetsodlingen.

Om betarealen minskas, vilket blir en följd, om förslaget i den kungl. propositionen faller, är det icke blott sockertillverkningen i landet som äventyras, utan jag tror, att jag vågar säga, även många enskilda järnvägars ekonomi. Det är icke bara statens järnvägars ekonomi, som är beroende till en del i de trakter, där järnvägen går fram, att betfrakterna utan även i ännu större grad de enskilda järnvägarna. Många av dem äro nämligen baserade på betodlingen. De förlora nämligen möjligheten att kunna fullgöra sina förpliktelser till staten för betalande av de statslån de fått, i samma mån bettransporten minskas. Dessa enskilda järnvägar förlora även möjligheten att till sin personal betala en efter de stegrade levnadskostnaderna skälig avlöning, vilket i dessa dyra tider verkligen är att beklaga. Jag vill icke yttra mig om sockerbetsodlingens betydelse för den fortsatta sädesodlingen; detta har vidrörts förut.

Här är föreslaget att minska sockerskatten med 5 öre och höja maximipriset med 3 öre. Det är beklagligt, att man i dessa tider skall behöva höja sockerpriset, men jag ber att få påpeka, att 3 öre per kilogram gör efter 13 kilogram per person i enlighet med sockerregleringen endast 39 öre per år och individ. Det är icke så oerhört mycket; och i jämförelse med den förmån man därigenom kan giva våra sockerbetsodlare genom höjningen, betyder detta vida mera för säkerställandet av sockertillgången i landet är den obetydliga höjningen i priset för konsumenterna. I princip kunde jag ha varit

Ang. socker-
skatten
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

med om en ännu större sänkning av sockerskatten för att nå samma resultat, men då det icke föreligger något förslag i den riktningen, skall jag be att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att helt kort få lämna ett svar till herr Holmström med anledning av hans fråga till mig och hans påstående, att en ansökan om förbättrade löneförmåner, som inlämnats till styrelsen, blivit avslagen. Denna ansökan har icke blivit avslagen; jag tror, att den inlämnades den 6 februari, och den kommer helt säkert att av styrelsen behandlas med förståelse.

Herr A n d e r s s o n i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få i protokollet fastslå en liten erinran, som professor Edén lämnade kammarens lantmän, då han värdjade till dem att gå med på den liberala reservationen. Han uttryckte nämligen, att det var tillräckligt med det betpris, som däri åsyftades. Varje lantman i kammaren, som har någon kännedom om betodling, vet, att detta är för litet. Sålunda hava vi lantmän vid blivande voteringar att iakttaga, var vi hava vännen och professorn Edén, när det gäller att befordra lantmännens sak.

Herr E d é n: Herr talman! Det är verkligen icke för herr Anderssons i Knäppinge räkning jag begärt ordet, men jag kan nu svara honom, att det icke alls förvånar mig, att herr Andersson i Knäppinge och jag se lantmännens intressen olika. Det beror icke bara därpå, att han är lantbrukare och jag icke, utan tydligen därpå att han i denna fråga förblandar vissa lantmäns särintressen i några begränsade bygder med hela Sveriges lantmäns. Jag tror inte, att den överväldigande majoriteten av Sveriges jordbrukare vill vara med om att betrakta det såsom ett verkligt, ett allmänt lantmannaintresse att betala ytterligare tre öre per kilo socker för att giva ett odlingsbidrag åt betodlarna *utöver* vad sakkunniga ansett behövt.

Jag har begärt ordet, därför att jag nödgas besvara kammaren för sakens vikts skulde med en replik till herr statsministern. Den skall bli mycket kort. Herr statsministern anförde på nytt, att det icke varit fråga om att med den omdiskuterade regeringsätgården »skaffa penningar», utan den vidtogs för att »bereda medel för att trygga betodlingen». Utbyt orden »bereda medel» i andra satsen mot »att skaffa penningar», så lyder satsen så: det är icke fråga om att skaffa penningar — nämligen i allmänhet — utan det är fråga om att skaffa penningar för det speciella ändamålet att trygga betodlingen. Nu har jag hävdat och hävdar fortfarande, att Kungl. Maj:t icke har någon rätt att pålägga en avgift även för ett sådant speciellt ändamål, ty dylika avgifter pålägger riksdagen och riksdagen ensam. Den anmärkningen, att det här gäller ett

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

speciellt ändamål, hjälper sålunda icke alls i argumenteringen. Herr statsministern ville vidare som stöd för sitt återopande av maximi-prislagen anföra, att denna lag tillkommit, såsom han uttrycker det, ej bara för att sätta priset lågt, utan för att man skall sätta det så, att ingen brist uppstår på varan. Jag har aldrig sagt, att lagen är avsedd endast för att sätta priset »lågt». Men jag har sagt, att den är avsedd för att sätta priset så, att det över huvud taget icke skall stiga för högt i förhållande till tillgången, och jag styrkes i denna uppfattning, såsom jag nämnde nyss, av allt som förekommit vid den lagens behandling och framför allt av själva lydelsen av den grundläggande första paragrafen, som i vederbörlig del lyder: »Finnes vid krig eller krigsfara — o. s. v. — att inom landet eller någon del därav pris å livsmedel — så kommer här en lång uppräknig — stegras väsentligen högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.» Förordningens direkta och uttryckliga syfte är att förhindra en prisstegring, som är otillbörlig. Den är icke avsedd att giva Kungl. Maj:t möjlighet att skaffa penningar, som jag kallar det, medel, som herr statsministern kallar det, för att uppmontra en viss näringsgren, även en aldrig så viktig näringsgren. Behövas dylika penningar få de skaffas på det sätt, som alltid pengar skaffas i svenskt statsliv, nämligen genom bevillning av riksdagen.

Jag skulle för övrigt vilja fråga: varför lades icke denna sak fram för riksdagen? Riksdagen var ju samlad, när förordningen utkom. Det hade väl då varit det naturliga, att riksdagen hade fått avgöra, om den för sin del fann den utväg regeringen utfunderat vara den riktiga för att skaffa denna del av de till betodlingens främjande behövliga medlen eller ej.

Att Kungl. Maj:t icke på andra områden, har funnit sig kunna använda den metod, som han använt på sockret, det är ju tacknämligt, men det är också att observera — såsom ett tecken till att Kungl. Maj:t ej rätt anammat sina egna principer. Man skulle annars, som jag nyss anmärkte, mycket lätt kunnat tänka sig, att Kungl. Maj:t med precis samma rätt — jag menar, med samma orätt — skulle hava t. ex. satt upp priset på mjöl på sådant sätt, att Kungl. Maj:t därmed berett sig en möjlighet att skaffa de erforderliga anslagen för billiga gödningsämnen till det spannmålsproducerande jordbruket. Så skedde ej, utan Kungl. Maj:t följde den riktiga vägen på den punkten och gick in till riksdagen med anhållan om särskilt anslag. När Kungl. Maj:t behövde göra det i det avseendet, behövde Kungl. Maj:t också göra det i det nu förevarande.

För att förekomma varie återopande av ett prejudikat, som någon möjligen tänkt på, ber jag att få tillägga, att jag själv i mitt första anförande fäste uppmärksamheten på, att jag mycket väl känner, hurusom i ett fall en av Kungl. Maj:t pålagd avgift — för exporträtt — kommit att giva en behållning, som på sätt och vis kunde komma till fromma för den näring, som berördes av exporten. Detta gäller om exportavgiften på hästar. Det har på denna av-

Ang. socker-
skatten
(Forts.)

gift — jag kan verkligen icke säga, om den till formen är en exportavgift eller en avgift vid själva uttagningen av hästarna — uppkommit en behållning, som går till hästavelns främjande. Jag vill nämna, att denna fråga var under synnerligen intresserat och ganska bekymrat övervägande i konstitutionsutskottet vid den tidpunkt, då den ordningen först hade tillämpats, och man var åtminstone inom en sida av utskottet långt inne på den tankegången, att man skulle anse sig nödsakad att göra en anmärkning mot det förfarandet. När man underlät detta, var det emellertid av det skälet, att det dels var fråga om licens från ett exportförbud, vilken licens väl kunde motivera särskild avgift, dels syntes utskottet vara uppenbart, att den avgiften, ifråga om hästarna, dock var så avpassad, att den kunde anses stå i något slags proportion till de kostnader, som voro föranledda av hela administrationen vid hästexporten, och att sålunda överskottet hade uppkommit mera på grund av en drygt tilltagen beräkning än på grund av ett huvudsakligt syfte att skaffa en inkomst. Det var sålunda anledningen till, att man då lät vid saken bero. Helt annat är förhållandet här. Här är det hela lagt så, att man direkt vill skaffa en stor inkomst. Här står avgiften icke i rimlig proportion till det besvär, som vederbörande myndighet har med att utlämna de särskilda inköpskort. Här är det en ren beskattning, och en sådan strider, jag vågar fortfarande påstå det, mot den urgamla grundsatsen om svenska riksdagens rätt på detta område.

Herr Hildebrand: Herr talman! Jag tror, att den senaste ärade talaren alldeles har missmint sig ifråga om denna exportavgift på hästar. Det är nämligen så, att när Kungl. Maj:t vid förra årets riksdag avgav proposition om upprättande av en hästavelsfond och anvisande av sådana exportavgifter till visst belopp till denna fond, man i propositionen finner, att Kungl. Maj:t 1915 hade fastställt, att en avgift skulle utgå för sådana exporthästar, utgörande 8 procent av försäljningssumman, och det står vidare: »för bestridande av kostnaderna för hästarnas försäljning samt till åtgärder för hästavelns främjande». Det vill säga, att här är det icke endast en avgift, med vilken administrationskostnaden skall bestridas, utan det har varit meningen från början, och Kungl. Maj:t har uttryckligen sagt detta i propositionen, att avgiften delvis även avser att användas till åtgärder för hästavelns främjande. Det är därför en mycket stor likhet mellan denna avgift och den nu ifrågasvarande avgiften, som utav herr Edén så ytterligt skarpt klandras.

När nu denna proposition om användning av hästexportavgifterna avgavs, fann man vidare av propositionen till förra årets riksdag, att till disposition då fanns en totalsumma av omkring 1.800.000 kronor. Det var sålunda ett mycket väsentligt belopp, varom saken då rörde sig. Ser man närmare på hur riksdagen behandlat denna fråga, finner man, att jordbruksutskottet har för sin del tillstyrkt bifall i det väsentliga till vad Kungl. Maj:t hemställt utan att på något sätt vidröra, som ju också kan vara helt naturligt, det

konstitutionella. Det var endast en skiljaklighet så tillvida, att utskottet ansåg, att sättet för fondens användning skulle bestämmas i samråd med riksdagen. Jag kan icke finna, att under debatten här den konstitutionella innebörden påpekades eller att debatten gick alls i samma riktning som den i dag gjort rörande den nu ifrågasvarande avgiften.

Aug. socker-
skatten.
(Forts.)

Jag tror, att man helt enkelt får stanna därvid, att kristidens exceptionella förhållanden framkallat en del praktiska anordningar, vilka icke på samma sätt under normala förhållanden böra få framkallas eller kunna framkallas, och jag tror, att riksdagen vid ett så eklatant exempel som denna hästexportavgift för ett år sedan utslutande sett saken ur rent praktisk synpunkt.

Jag tror därför, att riksdagen gör ganska klokt i att icke nu förena sig i den ytterligt skarpa anmärkning, varmed herr Edén framkommit, ty den drabbar till viss grad förra årets riksdag. I själva den föreliggande frågan ber jag endast, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr Holmström: Herr talman! Endast ett par ord.

Först en liten replik till herr Andersson i Skivarv. Han sade, att jag bagatelliserat svårigheterna att få arbetskraft för betupptagningen. Det gjorde jag icke. Tvärtom sade jag, att det i höstas, då det gällde själva betupptagningen, var särdeles stora svårigheter, men detta berodde icke så mycket på bristen på arbetsfolk, som på den dåliga väderleken, och denna mening har ju sedan ytterligare utvecklats av herr Nilsson i Kristianstad.

Herr Sommelius bestred riktigheten av min uppgift, att en framställning från arbetarhåll om löneförbättring av styrelsen hade lämnats obeaktad. Jag hade fått uppgiften av en trovärdig person, som jag icke hade någon anledning betvivla vara riktigt underrettad. Om emellertid så varit fallet, så har jag ingenting annat att göra än att uttala mitt beklagande, men jag är glad, att herr Sommelius nu sade, att denna anhållan kommer att behandlas snart och med förståelse. Det var glädjande att höra icke bara för mig utan även för vederbörande arbetare.

Herr Branting: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten genom att gå in på den konstitutionella fråga, som här varit uppe. Jag vill endast uttala min fulla anslutning i det avseendet till den ståndpunkt, som har intagits under denna diskussion av herrar Palmstierna och Edén och som hävdar riksdagens rätt på detta område. Mot det har herr Hildebrand pekat på ett efter hans förmenande analogt fall, där riksdagen själv skulle ha med ganska öppna ögon låtit passera en sådan utvidgning av Kungl. Maj:ts rättigheter. Jag tror dock, att det fallet icke är så analogt, som av den ärade talaren ansågs och utvecklades. Jag tror, att man har skäl att göra en betydlig skillnad mellan förfarandet med dessa exportavgifter under exceptionella förhållanden och ett inkräkningsförsök från regeringens sida på ett område, som av gammalt varit riks-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

dagen allena förbehållet, nämligen sockerbeskattningen. Skillnaden är betydlig, men jag skall icke insistera på detta. Jag vill blott framhålla, att *även om* det kan vara diskutabelt, huruvida icke redan förra gången riksdagen hade bort förfara på annat sätt, så är det alldeles odisputabelt, att om nu upprepas under försvärande former ett sådant inkräktningförsök från Kungl. Maj:ts sida på riksdagens skattebevilningsrätt, så är det andra kammarens skyldighet att visa tillbaka ett sådant fortgående på den vägen och göra det med största möjliga eftertryck.

Det förefaller mig emellertid, att vi också ha en annan sak att besinna, såsom förhållandena här ligga. Jag har för min del med full övertygelse slutit mig till den reservation, som framförts från de socialdemokratiska reservanterna i bevilningsutskottet. Jag är övertygad, att denna reservation är sakligt stark, men jag kan icke undgå att draga vissa slutsatser av hur händelserna utvecklats sig i första kammaren, där det visat sig, att med högerns hjälp den socialdemokratiska reservationen röstats fram, med resultat, att till sist Kungl. Maj:ts förslag står såsom triumferande mot en liten minoritet. För min del anser jag, att det skulle vara en olycka, om i andra kammaren skulle ske någonting liknande, genom att vänstern nu i denna situation delar sig på två linjer, och därför måste jag säga för min del, att alldeles frånsett de skäl, som här förut utvecklats, måste man under nuvarande omständigheter se på hur ställningen är. Den socialdemokratiska reservationen har beklagligen absolut inga utsikter att kunna bli riksdagens samfälliga beslut. Men ställes genom manövrer från våra motståndare så till, att den till sist står ensam kvar även i andra kammaren mot Kungl. Maj:ts förslag, så har man med öppna ögon gjort så, att de fattiga konsumenterna få betala sitt socker 3 öre dyrare än de eljest skulle behöva. I en sådan taktik vill jag icke vara medskyldig, och därför kommer jag för min del, såsom saken nu ligger, att ge min röst redan från början för den liberala reservationen, som dock möjligen har utsikt att i den gemensamma voteringen, därest det liberala partiet håller ihop, stå sig mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag kommer således för min del att på detta sätt giva min röst, och jag kan icke annat än med hänsyn till dessa förhållanden uppmana åtskilliga av mina partivänner, som starkt ha fäst sig vid den reservation, för vilken de med kraft gått i elden, att besinna det tvångsläge, vari vi för närvarande befinna oss, och sedan handla efter sin övertygelse om vad som bäst gagnar för att rädda vad ännu kan räddas för den konsumerande allmänheten.

Merr M å n s s o n: Jag ber om ursäkt för att jag begärt ordet så sent, men jag skall bara säga ett par ord. Det rör sig om den konstitutionella historien, som varit under debatt. Jag blev uppkallad av herr Hildebrand. Jag minns mycket väl när vi behandlade frågan om hästexporten förra riksdagen. Det var sent en natt då kammaren hade till behandling vederbörande huvudtitel. Jag hade tänkt taga till orda, då vi kommo till ifrågavarande punkt. Jag hade också, om

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

jag icke missminner mig, redan anmält mig. Emellertid hade jag et privat samtal med herr jordbruksministern och med hänsyn till att jag icke ville störa honom i hans myckna arbete rörande ordnandet av en del förhållanden i landet under denna bekymmersamma tid, avstod jag från ordet den gången. Nu har man gått vidare på samma väg och tagit denna 25-öring på sockret till industrien, som går till högt betydande belopp, och säga vad man vill om saken, så blir det dock utan tvivel en *beskattning* på svenska folket. Man kan då icke annat än förvåna sig över, att herr Hildebrand nu tar det svaghetsögonblicket från andra kammaren den gången till intäkt och stöd för behandlingen av detta ärende den här gången. Jag tror, att det nu är på tiden, att riksdagen säger ifrån, att den icke vill vara med om fler »praktiska åtgärder», som de kallades, av detta slag. Ty det är så, att man här håller på att gnaga sönder 57 § regeringsformen, det svenska folkets bevillningsrätt, som är vårt äldsta och mest dyrbara arv och som stammar ned från tider, som vi bara se en liten smula belysta långt borta i urtidens gryning. Sedan dess har svenska folket obeskuret haft sin bevillningsrätt, om man också den ena gången efter den andra i vår historia försökt gnaga på den. Nu synes åter en sådan reaktionsperiod vara inne. Nu försöker man, liksom förut ett par tre gånger hänt, gnaga på denna bevillningsrätt. Men här är det svenska riksdagens och i första rummet andra kammarens skyldighet att säga stopp, och regeringen torde vara övertygad, att om den försöker att gå vidare på denna väg, svenska folket skall uppkallas till försvar för sin dyrbaraste och ädlaste arvslott och att det skall värna den.

Herr J e s p e r s o n: Herr talman, mina herrar! Jag skall bara yttra några få ord med anledning av ett uttryck, som fälldes av professor Edén. Han sade, att hur mycket man skall ge betodlarna i understöd, det var en sak, som man kunde tvista om. Jag vill bara säga ifrån, att vi betodlare icke begära något understöd, utan vi vilja endast ha ersättning med skäligt pris för den vara, vi producera. För min del vill jag bestämt reagera mot att man har den uppfattningen, att det skall betraktas såsom ett *understöd* åt betodlarna.

På samma gång vill också jag säga, att om betodlarna finna sockerbetsodlingen olämplig, på grund av de därmed förenade svårigheterna, och övergå till foderrotfruktsodling i stället, så äro de i sin fulla rätt, och jag kan icke finna annat, än att det vore fullt lojalt. Det har sagts, att ökad foderrotfruktsodling icke skulle finna användning. Det vore märkvärdigt under nuvarande förhållanden, om man icke skulle få full användning för en än så utsträckt foderväxtodling. Jag skulle icke förvåna mig över, särskilt om riksdagen beslutar i enlighet med reservanternas förslag, om det bleve en kolosalt utsträckt foderfruktsodling och mycket mindre sockerbetsodling.

Herr v o n S n e i d e r n: Jag skall endast yttra ett par ord mot herr Jespersons sista uttalande.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Jag har ej alls uttalat mig så, som herr Jesperson nu lät påskina; jag har ej talat om någon ökning av foderrotfruktodlingen, som skulle ske på sockerbetsodlingens bekostnad, ty jag har alltid utgått ifrån att vi skulle bibehålla sockerbetsodlingen vid dess nuvarande omfång.

Men jag har frågat varför det skall vara nödvändigt att odla foderrotfrukter till ersättande av sockerbetmassa från en jord, som aldrig varit avsedd eller förut använd till sockerbetsodling? Det är det, som är det orimliga i utskottets utlåtande, och som herr Jesperson hänger sig fast vid, att sådan jord ej skulle kunna komma till användning för kornodling utan för odling av foderrotfrukter.

Vidare har framhållits, att det skulle vara en sådan skillnad mellan den motion, som jag framlagt, och Kungl. Maj:ts förslag. Jag har i det föregående uttalandet visat, att med tillhjälp av de medel, som böra stå till förfogande från sockerbolagets sida, skulle man kunna komma till ungefär samma resultat, beträffande betpriset, fastän enligt min mening på ett bättre sätt, om det sker genom anslutning till reservationen. Jag tror verkligen icke, att sockerbetorna växa bättre i Skåne om det sker på bekostnad av medel, som svenska folket får betala, än med medel från det stora sockerbolaget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och bifall i stället till den av herr K. A. Nilson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, 3:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som avgivits av herr H. M. Bäckström m. fl., samt 4:o bifall till det av herr von Hofsten under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 8, bifaller den av herr K. A. Nilson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 63 nei; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr K. A. Nilson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr R ö i n g, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I *Interpellation.*
första kammaren anhöll herr Hellberg i Karlstad vid gårdagens sammanträde om kammarens medgivande att till statsministern få framställa en interpellation, vilken anhållan i dag avslagits av nämnda kammare. Jag tillåter mig på grund av samma motivering, som han framfört i sin interpellation i går, och som jag här tillåter mig återgiva, anhålla om kammarens medgivande att sedermera få till hans excellens herr statsministern framställa tvenne frågor.

»Under sistlidna vecka har Högsta domstolen i det bekanta målet Staaft-Mittag-Leffler avkunnat utslag, varigenom förordnats, att, då Mittag-Lefflers yttranden om Staaft fallts under den tid, då denne icke var statsminister, och under sådana förhållanden endast målsägare kan föra talan, allmän åklagare icke ägt befogenhet att anställa åtal, vadan underrätternas beslut — genom vilka svaren å dömts böter — helt och hållet undanröjts och Mittag-Leffler frikänts från ansvar i målet. Då målsäganden avlidit och således icke heller som enskild person kan fullfölja sin talan för årekränkning, är genom detta Högsta domstolens utslag den uppseendeväckande rättegången definitivt avgjord.

Utgången av densamma har, därom finnes icke det minsta tvivel, hos många tusenden av vårt lands invånare väckt inte blott häpnad, utan en berättigad harm över, att en begången oförrätt fått förövas utan att drabbas av sitt tillbörliga straff.

Mittag-Leffler hade i det föredrag inför Stockholms studenter den 17. mars 1914, som föranledde rättegången, inte blott hela framställningen igenom givit den mest nedsättande och perfida bild av Staafts personlighet, motiv och syften utan också förevitat honom grov försummelse och ansvarslöshet i hans ämbetsutövning som Konungens främsta rådgivare, ja, beskyllt honom för »en viss spionvänlighet», som, bland annat, skulle ha föranlett honom att tilldela en rysk medborgare »en förmånlig observationsort vid en av våra viktigaste fasta platser», slutligen låtit honom schavottera som ledare för en grupp, i vilken somliga betecknas som »arma dårar», vilka inte anade varken faran för landet eller »det förakt och den förbannelse, med vilka kommande släkten skola minnas deras gärning», medan andra däremot vore medvetna om den hotande olyckan, men tröstade sig med hoppet, att den nog inte komme i deras tid eller, om den skulle komma, att för dem alltid funnes »en hedersplats i erövrarens rike» samt till sist över »alla dem, som så tänka eller blott känna» nedkallat »vredens gissel» och domen i diktarens bekanta ord:

»Den, som förrått sitt land, han har
ej ätt, ej stam, ej son, ej far.»

Denna nästan direkta och till sin mening alldeles otvetydiga

Interpellation. anklagelse för landsförräderi, framförd av en person, som åtnjuter europeiskt namn om sin vetenskap och som själv i föredragets början presenterat sig för sina unga åhörare såsom en den där »vigt sitt liv åt sanningens utforskande» och som »vet, att vad han (jag) säger är sanning», blev, såsom av mångfaldiga vittnesbörd framgår, i vida kretsar uppfattat såsom en avgörande bekräftelse på det skamliga förtal, vilket av samvetslösa motståndare igångsatts mot den hatade vänsterpolitikern och som, trots den straffdom kyrkans främste man uttalade däröver vid dennes bår, ännu fortlever, sålunda även efter hans död befläckande en personlighet, vilken även meningsfiender, som känt honom närmare, vitsorda för en alldeles sällsynt rättrådighet. Desto angelägnare var det då inte minst för vårt lands goda namn och rykte i världen, att en man, som så bemärkt ingripit i dess offentliga liv, att hans verksamhet tillhör historien, erhöll den slutliga upprättelse gentemot ärelösa belackare, som är varje oförsynt smädads rätt att få och samhällets plikt att ge. Högsta domstolens utslag, uteslutande formellt som det är, lämnar emellertid frågans realitet oavgjord. Underrätterna hade visserligen, som nämnt, funnit Mittag-Lefflers smädelser straffbara och ådömt denne straff, men när dessa rätters utslag nu undanröjts av Högsta domstolen och denna friat smädaren från ansvar, så kommer totalintrycket av utgången för många, som inte närmare satt sig in i saken, säkerligen att bli det, att den, som begått orätten, »fått rätt» till slut. Och så till vida är detta intryck riktigt, som hans gärning faktiskt förblivit straffri.

Det synes mig ådagalägga en påtaglig lucka i vår rättsordning, såsom dess stadganden nu genom Högsta domstolen blivit tolkade och fastställda, att en sådan sak som den här ifrågavarande kunnat få ett sådant slut. Vilken mening man än må hysa i frågan, var rätt och orätt ligger i denna rättegång, så måste man dock finna det från rättskipningens synpunkt otillfredsställande, att den aldrig blivit sluttad i själva sakfrågan. Vilka lagändringsåtgärder, som böra vidtagas i syfte att för framtiden förebygga liknande rättslöshetsförklaringar, som Högsta domstolens utslag innebär, om dessa åtgärder böra avse att utsträcka det allmänna åtalsskyddet för handlingar i ämbetet att gälla även efter vederbörandes avgång från detta eller att medgiva en avlidens rättsägare befogenhet att föra talan mot angrepp på dennes goda namn och rykte eller eventuellt något tredje, det tillhör inte mig att bedöma. Jag har endast känt mig uppfordrad att visa på en efter min uppfattning och övertygelse upprörande orätt, som fått ske, och på en brist i vårt rättstillstånd, som möjliggjort densamma.

Då det synes mig av vikt, att vad som kan göras för att få denna brist avhjälpt blir gjort, och det första som kan göras för närvarande, synes mig vara att vädja till regeringens initiativ, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsministern få framställa följande två frågor:

I likhet med honom ber jag om kammarens medgivande att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

1) Anser herr statsministern de lagbestämmelser för vår rättsskipning tillfredsställande, vilka möjliggjort, att i målet mellan avlidne vice häradshövding Karl Staaff och professor G. Mittag-Leffler något slutligt utslag i sak aldrig blivit fällt? *Interpellation.*
(Forts.)

2) Om dessa bestämmelser icke synas herr statsministern tillfredsställande, kan det då väntas, att regeringen kommer att vidtaga erforderliga åtgärder för att få dem ersatta med sådana, som motsvara det allmänna rättsmedvetandets krav?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,49 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 1 mars, e. m.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr vice talmannen.

§ 1.

Interpellation.

Herr vice talmannen gav på begäran ordet till

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman! Rykten äro i omlopp, som förtälja, att regeringen skulle ha för avsikt att innevarande års sommar anordna en reservofficerskurs och till denna tvångskommendera de studenter av 1915 års studentkompanier, ävensom de till plutonchefskurser frivilligt anmälda eller tvångskommenderade, som kunde anses vara lämpliga för utbildning till reservofficerare. Då ryktet nådde mig, avvisade jag det såsom uppenbarligen tillhörande det rena ryktessmideriet. Emellertid hava studenter med militära förbindelser försäkrat mig att ryktet bekräftats av officerare. Då jag har den meningen, att det är alldeles uteslutet att Kungl. Maj:t med stöd av värnpliktslagen äger befogenhet att företaga en sådan åtgärd, har jag fortfarande bestritt ryktets trovärdighet. Men då ryktet är ganska vitt utbrett och det, ej minst för dem, som det nära berör, är av stor vikt att vinna full klarhet i saken, anhåller jag härmed om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att föreslå, att Kungl. Maj:t må besluta att under innevarande år anordna en extra reservofficerskurs och till den tvångskommendera vapenföra studenter av årsklasserna 1914 y och 1915, ävensom sådana studenter eller med dem likställda, som genomgått under de senaste åren anordnade plutonchefskurser.

Denna anhållan bifölls av kammaren.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud;

bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av statsmonopol å spannmålsimporten till riket; och

memorial, nr 10, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, angående herr Jonssons i Gumboda motion, nr 288, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundström</i> i Långnäs	under 10 dagar	fr. o. m. den 5 mars,
» <i>Wikström</i>	» 10	» » » 5 »
» <i>Molin</i> i Södertälje	» 10	» » » 3 » och
» <i>Isaksson</i>	» 5	» » » 6 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 8,5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.